

DARRERA LA TERRASSA MODERNISTA

PROPOSTA D'UNA RUTA TEATRALITZADA I UN NOU MODEL DE GESTIÓ DE LA FIRA MODERNISTA

Anna Vila Gestí

“La Terrassa del Modernisme i el Noucentisme l’hem elevada a mite d’integració entre cultura i indústria perquè l’equilibri, sempre desitjat entre el món de les fàbriques i la creativitat, ja no s’ha restablert mai més amb la mateixa força.”

Xavier Marcet, 1991.

“És aquesta globalitat del patrimoni industrial terrassenc, unida al període històric en què es va produir, la que proporciona a Terrassa la singularitat que la fa única: en cap altra ciutat de Catalunya s’entén aquest període de la història tan bé com a Terrassa. I cap altra ciutat de Catalunya té en el patrimoni industrial un dels seus senyals d’identitat”.

Domènec Ferran, 1999.

AGRAÏMENTS

Als pares, germana, parella i amics, que amb el seu suport emocional incondicional han fet avançar aquest projecte.
I, sobretot, a la Mònica. Per empènyer-me quan em quedava sense forces i per fer-me veure que tot això era possible.

ÍNDEX DE CONTINUGTS

1 Presentació	6	4.1 Objectius.....	34
2 Marc conceptual: La Fira Modernista.....	8	Objectiu social: donar a conèixer la història de la classe obrera terrassenca	34
2.1 El prelude de la Fira Modernista: polítiques patrimonials i evolució de la ciutat	8	Objectiu patrimonial: patrimoni construït més enllà dels monuments	35
Els inventaris previs al Pla Especial	11	Objectiu social: (re-)vincular les entitats del teixit local.....	36
El Pla Especial de Patrimoni (1986).....	11	Objectiu social: creal vincles emocionals amb els visitants.....	36
2.2 El naixement de la Fira Modernista	13	4.2 Metodologia: una ruta teatralitzada	37
La primera edició de la Fira Modersnita	15	4.3 Anàlisi d'experiències similars	38
L'edició del 2019.....	17	Itinerar entre el patrimoni	38
La Fira Modernista al 2021	18	Fires i festivals	40
2.3 Els objectius de la Fira Modernista	20	4.4 El patrimoni escollit	43
Els protocols de la Fira Modernista (2014)	20	4.5 Els conductors de la ruta	48
2.4 Dades de visitants.....	21	El personatge: la Teresa.....	48
2.5 DAFO	23	El guia: el vincle amb el present	49
3 Marc geogràfic i històric de Terrassa	24	4.6 Guió tècnic de la ruta.....	49
3.1 Context històric de la ciutat.....	27	Informació general	49
La classe obrera terrassenca.....	27	L'itinerari	51
La política: Alfons Sala i el Salisme.....	28	4.7 Desenvolupament de dos punts de la ruta com a exemple	63
La Setmana Tràgica, un punt d'inflexió.....	29	Les naus de Ca n'Izard – El Vapor Amat.....	63
L'auge de la Primera Guerra Mundial i la posterior davallada	30	El Mercat de la Independència	65
Luís Muncunill, l'home del Modernisme egarenc.....	31	5 La gestió del projecte	67
4 Darrera la Terrassa modernista	34	5.1 Nova proposta del model de gestió de la Fira Modernista	67
		1 Participació de la Regidoria de Cultura: horitzontalitat amb la Regidoria de Turisme i comerç	68

2 Augment del paper de la divulgació històrica	69
3 Destinar una part del pressupost de la Fira Modernista a finançar activitats organitzades per entitats locals per poder recuperar la seva implicació	69
5.2 Gestió de la ruta <i>Darrera la Terrassa modernista</i>	71
Gestió de l'execució de la ruta.....	72
Propostes de canvi als mitjans de comunicació.....	72
5.3 avaluació.....	75
5.4 Pla de difusió	77
Difusió del nou model de gestió de la Fira Modernista	77
Difusió de la ruta <i>Darrera la Terrassa modernista</i>	77
5.5 Finançament.....	78

5.6 Pressupost	80
5.7 Cronograma	81
6 Consideracions finals.....	83
7 Bibliografia	84
8 Annexes.....	87
8.1 Cartells de totes les edicions de la Fira Modernista.....	87
8.2 Entrevista amb Domènec Ferran	96
8.3 Entrevista amb Cèlia Pérez (Regidoria de Turisme)	97
8.4 Entrevista amb Rosa Aguado (Acció Teatre)	100
8.5 Article <i>Un home de Sabadell, un senyor de Terrassa</i>	101
8.6 Protocols de la Fira Modernista	102

1 PRESENTACIÓ

Terrassa, el poblat d'Ègosa als seus inicis ibers, el municipi d'Ègara en època romana, Terracia durant l'edat mitjana, és una ciutat molt rica a nivell patrimonial. Sense anar més lluny, tenim un conjunt d'esglésies romàniques que són candidates a Patrimoni de la Humanitat: la Seu d'Ègara.

Però no tot comença i acaba amb el conjunt episcopal. La llista podria allargar-se fins a anomenar els 250 béns patrimonials que formen part de l'inventari de la Generalitat de Catalunya. D'entre ells en destaquen el Castell Cartoixa, d'època medieval, que va ser un castell, un convent i actualment és un museu; les masies que volten el terme de la ciutat com la de Can Colomer o Mossèn Homs; el Sant Esperit, la catedral gòtica per dins i neogòtica per fora o la Masia Freixa, la principal joia modernista de la ciutat.

De tots els béns patrimonials que hi ha, a nivell quantitatiu, hi predominen els d'època contemporània com per exemple la Casa Alegre de Sagrera amb els seus jardins o el Parc de desinfecció. Això vol dir que l'època contemporània és l'edat d'or de la història egarenca? Parlem-ne.

Durant molts anys, des de principis del segle XIX fins als anys seixanta del segle XX, Terrassa va ser coneguda com la ciutat del fum. Les xemeneies planaven sobre el cel de la ciutat, el soroll dels telers i les sirenes omplien els carrers i la convertien en una de les ciutats tèxtils més importants del país.

Segurament, aquests dos segles són els que més ens han condicionat a ser com som a dia d'avui en molts aspectes diferents. La nostra vida política,

social, econòmica i cultural és hereva de moltes coses que es gesten durant aquests anys.

Enmig d'aquest escenari, a cavall del segle XIX i el segle XX, el Modernisme s'alçà per deixar una empremta a la ciutat que encara avui, cent-cinquanta anys després, en seguim veient els fruits. Edificis de tot tipus, públics, com l'Ajuntament, privats com les cases burgeses, industrials com els vapors i les fàbriques, culturals com el Teatre Alegria o el Gran Casino o fins i tot educatius com l'Escola *Donya Magdalena* són alguns dels exemples que han sobreviscut al pas del temps.

Amb el temps, els terrassencs s'han anat adonant del tresor que tenen al bell mig dels seus carrers. Tresors que embelleixen la ciutat i que a la vegada en reflecteixen el seu passat, la seva història. Després de molts intents i moltes lluites, s'aconseguí començar a vetllar pel nostre patrimoni, cuidant-lo i conservant-lo dels efectes del temps. Una de les conseqüències més rellevants de la política patrimonial practicada a finals del segle XX, és la creació d'un esdeveniment: la Fira Modernista.

Quan era petita, potser ja era això de la vocació, la Fira Modernista era un dels meus moments preferits de l'any, de fet avui encara ho és. Durant un cap de setmana, la ciutat feia un viatge al passat que es podia notar amb els cinc sentits. I em fascinava. Potser per això, i perquè visc amb intensitat l'orgull de ser d'on soc, vaig escollir fer un projecte que es vertebrés al voltant de la Fira.

La Fira Modernista té tots els ingredients per a ser un èxit. Ara bé, amb els anys el model ha anat evolucionant i s'han acabat potenciant algunes facetes més que d'altres. Aquest Treball de Final de Màster, titulat *Darrera la Terrassa modernista*, neix amb la necessitat de cobrir una mancança que

s'ha anat accentuant al llarg de les diverses edicions de la Fira. L'objectiu del projecte és el d'iniciar un camí per redirigir el model de l'esdeveniment cap a la seva versió inicial.

Per fer-ho, es proposa una ruta teatralitzada que formi part del programa d'activitats de la Fira Modernista. Protagonitzada per un guia i una actriu, recorrerà el patrimoni modernista de la ciutat i ajudarà a comprendre el seu passat d'una manera transversal. A més, la proposta ve complementada per l'exposició d'un possible nou model de gestió de l'esdeveniment que afavoreixi una sèrie de canvis que permetin tornar als orígens de l'esdeveniment tot reivindicant-ne la identitat i els seus valors.

La ruta de *Darrera la Terrassa modernista* vol donar a conèixer la història obrera de la ciutat posant en valor el patrimoni més enllà dels monuments construïts. A nivell metodològic, l'objectiu es durà a terme a partir del teatre, per tal de poder crear vincles emocionals amb els participants. A banda, es proposa reprendre el vincle que tenia l'esdeveniment amb el teixit d'entitats de la ciutat, aspecte que entronca amb l'objectiu de reconduir el model de la Fira Modernista cap a la seva versió inicial.

El projecte s'estructura de la manera següent: en un primer bloc, s'analitza el model de la Fira Modernista, des dels seus orígens fins a la versió actual passant per totes les seves característiques. Seguidament, es fa una radiografia a nivell geogràfic i històric de la ciutat de Terrassa per tal de definir la importància del passat històric que es vol posar en valor. Finalment es presenta la proposta de creació i de gestió de *Darrera la Terrassa modernista*.

Figura 1 Gegants modernistes al Parc de Sant Jordi. Edició 2019. Font: Vilaweb (2019).

2 MARC CONCEPTUAL: LA FIRA MODERNISTA

La Fira Modernista de Terrassa és una gran festa ciutadana en la qual el màxim protagonista és el patrimoni. Es celebra des del 2003 i a dia d'avui ja n'han tingut lloc XVIII edicions. Des del 2007 és una Festa local d'interès turístic declarada pel Departament d'Empresa i Coneixement de la Generalitat de Catalunya.

La Fira Modernista és un exemple de com la ciutat del fum, l'*skyline* de la qual semblava no anar més enllà de les xemeneies, ha sabut reinventar-se i mirar cap al futur aprofitant els vestigis del que va ser un dels períodes més brillants de la seva història.

¹ Lluís Permanyer, el gran coneixedor de la història de Barcelona, dedicà un documental a la destrucció del patrimoni modernista barceloní titulat "Modernisme, una història de destrucció" i que es pot veure en el següent enllaç:

2.1 EL PRELUDI DE LA FIRA MODERNISTA: POLÍTIQUES PATRIMONIALS I EVOLUCIÓ DE LA CIUTAT

Al llarg dels anys 60 del segle XX, diversos terrassencs vinculats a entitats i associacions culturals van anar prenent consciència de la importància del patrimoni industrial i modernista com a testimoni directe d'una època d'esplendor de la ciutat.

Bernat Pizà (2019) dedica un capítol del llibre *La Transició a Terrassa (1975-1979)* a aquesta lluita ("Salvem-lo! La lluita per la preservació del patrimoni històric") en el qual explica com urbanistes com Josep Boix decidiren apostar pel patrimoni davant els diversos enderroc que s'havien anat succeint en els darrers anys com per exemple el del Centre Mèdic del carrer Sant Quirze o el Grup Escolar Torrella de la Rambla d'Ègara (Garreta Clusella, 2013).

Els enderroc d'edificis modernistes, que també tingueren lloc en altres ciutats com Barcelona, es produïren davant la supremacia de la propietat privada vers l'Ajuntament, ja que no hi havia cap mena de reglamentació que protegís aquests tipus d'edificis davant els interessos privats¹. És precisament en aquest context quan, l'any 1971, la Junta Municipal de Museus de la ciutat entrega una llista de béns per a protegir a l'Ajuntament. Com que el document no produeix l'efecte esperat, al 1974, diverses entitats de la ciutat signen un manifest per reivindicar que salvar el patrimoni és una obligació de tota la ciutadania (Pizà, 2019: 181).

<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/modernisme-una-historia-de-destruccio/video/4354050/>

Amb el final de la dictadura franquista augmenta la pressió de diversos sectors en defensa del patrimoni com un bé col·lectiu. És precisament durant la Transició Democràtica que es podran materialitzar moltes de les idees gestades en el període anterior. El canvi de poder polític també va tenir efecte sobre la ciutadania, que va començar a sentir-se el patrimoni de la ciutat com a part de la seva pròpia història i, com a tal, lluità per preservarlo.

UN CAS PARADIGMÀTIC: LA DEFENSA DEL VAPOR AYMERICH AMAT I JOVER

Enmig d'aquest escenari reivindicatiu hi ha un cas que destaca per sobre dels altres: el del Vapor Aymerich Amat i Jover.

La fàbrica en qüestió s'havia inaugurat l'any 1909 i estava situada a la Rambla d'Ègara, als límits de la ciutat en aquell moment. Els propietaris, Josep Aymerich, Pau Amat i Francesc Jover, havien encarregat el projecte a Lluís Muncunill, l'arquitecte de la ciutat des del 1892².

L'arquitecte va projectar un gran edifici industrial on hi quedava reflectida la bellesa i l'esplendor del Modernisme. L'obra constava d'una gran nau industrial d'11.000 m² on hi tenia lloc tot el procés tèxtil de la llana. El gran edifici estava cobert per un sostre de volta catalana que s'ha convertit en l'element més emblemàtic de l'edifici juntament amb les seves finestres (Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, 1997).

² Lluís Muncunill és el màxim referent del Modernisme a la ciutat de Terrassa. Per veure'n més consultar l'apartat [Lluís Muncunill, l'home del Modernisme egarenc](#).

Annexat a la gran nau, un edifici de tres cossos on, durant els primers anys de funcionament de la fàbrica, hi havia la màquina de vapor, coneguda popularment com *la burra*, i tots els espais relacionats amb la producció d'energia que garantien la marxa de la fàbrica (carboneres, calderes, xemeneia...).

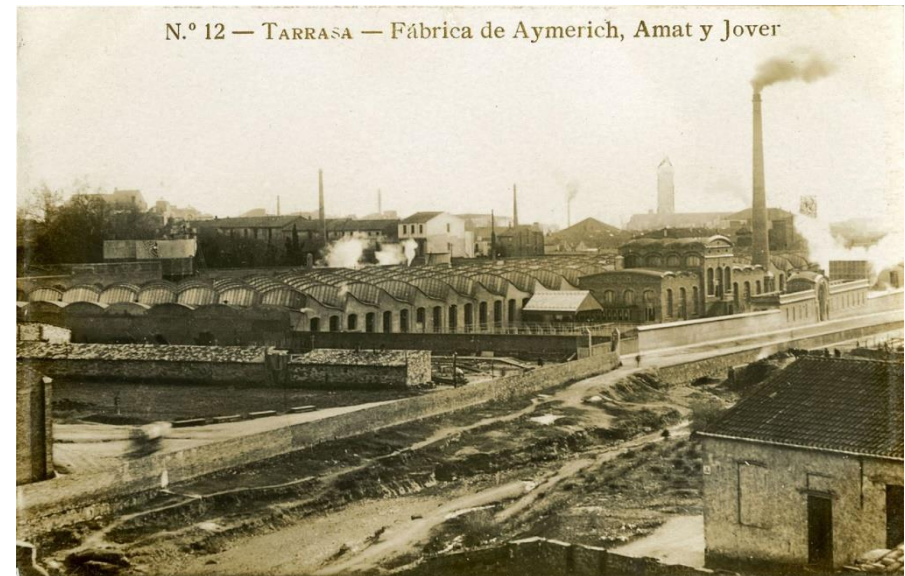

Figura 2 El Vapor Aymerich Amat i Jover l'any 1911. A la foto, la nau principal, l'edifici annexat i la xemeneia. Font: Mòn Terrassa.

Arran de carrer, hi havia un edifici de planta rectangular on hi havia la caseta del porter i els despatxos. Al bell mig del gran pati de la fàbrica s'aixecava la

xemeneia de 41 metres d'alçada i 2,30 m de diàmetre. A l'altre extrem, allò que avui és el carrer Mare de Déu dels Àngels, hi havia els dipòsit d'aigua i l'edifici de tintures (avui enderrocat).

Al anys 70, com a conseqüència dels estralls causats per la crisi del tèxtil, la fàbrica acaba tancant les seves portes. Amb el tancament, el solar de 20.000 m² que ocupava el complex esdevé un gran atractiu per l'especulació immobiliària (Soler Campins, 2000: 95).

Amb tot, el preu del terreny era massa car com perquè el comprés l'Ajuntament de manera que semblava inevitable l'adquisició per part del sector privat i la posterior conversió del solar en terreny edificable. Ara bé, la pressió exercida pels professionals com per exemple els del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i també per la societat civil va acabar desencadenant la compra de l'edifici per part de la Generalitat de Catalunya.

Una peça clau en tot el procés va ser la creació de l'Associació del Museu de la Ciència i la Tècnica l'any 1980 tot i que no va ser fins a l'any 1983 que l'alcalde egarenc, Manuel Royes, va signar un conveni amb el conseller de cultura Max Cahner per crear el Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (Soler Campins, 2000: 95). La idea de crear un museu nacional no era nova sinó que remunta fins a l'època republicana (1937) però la Guerra Civil i la posterior dictadura havien estroncat el projecte (Soler Campins, 2000: 95).

L'any següent, el 1984, el museu va obrir les seves portes sota la direcció d'Eusebi Casanelles i anys després, al 1998, s'inaugurava l'exposició permanent *La fàbrica tèxtil* com un homenatge a la història de l'edifici (Soler Campins, 2000: 95).

Figura 3 Vista de l'exposició de la Fàbrica Tèxtil. Font: mNACTEC.

Durant els anys 80, des de l'Ajuntament, concretament des de la Gerència Municipal d'Urbanisme, es desenvolupa el "Pla Especial de Protecció del patrimoni històric-arquitectònic- ambiental de Terrassa", que s'aprova al 1983 i es ratifica al 1986.

Aquesta no és la primera vegada que es fa un inventari del patrimoni de la ciutat però sí que és la primera en la què la catalogació ve seguida d'una normativa de protecció i un programa d'actuació municipal per tal de conservar el patrimoni (Ajuntament de Terrassa, Gerència Municipal d'Urbanisme, 1986).

ELS INVENTARIS PREVIS AL PLA ESPECIAL

“La inquietud dels terrassencs per protegir els seus edificis a través dels nombrosos inventaris que s’han fet (...) ens ha permès d’aprofitar-nos del material existent i no partir de zero a l’hora d’elaborar el nostre inventari”.

Pla Especial de Protecció del Patrimoni, 1986.

Prèviament a l’elaboració del Pla Especial de Patrimoni ja s’havia dut a terme l’elaboració d’alguns inventaris per tal de catalogar el patrimoni de la ciutat.

- L’any 1975 el *Ministerio de Educación y Ciencia* encarrega al Col·legi d’Arquitectes de Barcelona una llista d’edificis de menys de 100 anys i la posterior catalogació (1977). Aquesta darrera va ser duta a terme pel Grup d’Arquitectes de Terrassa (GAT) i per la Junta Municipal de Museus.
- L’any 1976, la Diputació de Barcelona encomana un catàleg a l’Ajuntament que també elaborà la mateixa Junta Municipal de Museus.
- L’any 1979, el *Ministerio de Cultura* demana un inventari de conjunts i edificis d’interès.
- Finalment, al 1980, el *Ministerio de Obras Públicas* encarrega un “*Inventario abierto de Arquitectura Española Contemporánea*”.

Per tal de fer aquestes tasques, també foren importants la tesi doctoral de la Mireia Freixa i l’estudi de masies del Salvador Alavedra (Ajuntament de Terrassa, Gerència Municipal d’Urbanisme 1986: 63).

EL PLA ESPECIAL DE PATRIMONI (1986)

El pla especial de patrimoni està format per tres volums on es detallen específicament els objectius del projecte i posteriorment es fan les fitxes per cadascun dels béns patrimonials. En total es cataloguen 22 restes i vestigis arqueològics, 27 conjunts i espais urbans i 155 edificis i elements catalogats.

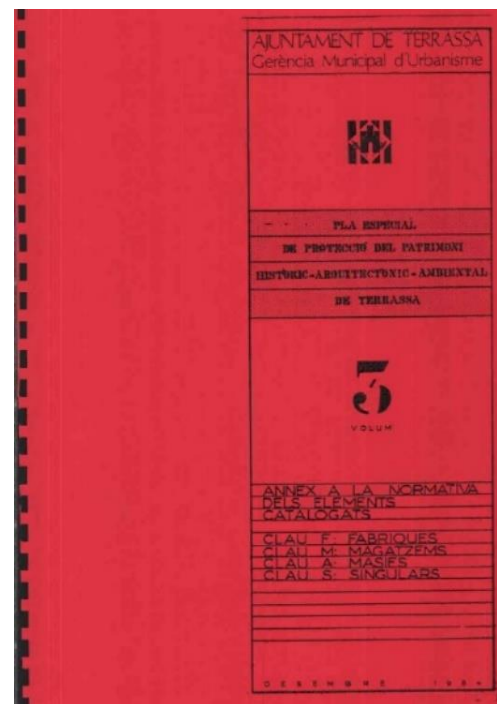

Figura 4 Portada del Pla Especial de Patrimoni (Ajuntament de Terrassa). Font: Gencat.

Les fitxes que consten en el document inclouen la següent informació:

- Denominació.
- Localització geogràfica.
- Localització cronològica.
- Autor.
- Identificació gràfica i fotogràfica.
- Descripció.
- Context.
- Estat de conservació.
- Utilització actual.
- Protecció existent.
- Règim jurídic (propietat).
- Informació complementària (dades documentals i bibliografia).
- Notes (complementació).
- Règim urbanístic.
- Emplaçament (plànol de situació de l'element).

Tot i catalogar un total de 155 edificis, la majoria dels BCIL que hi ha a la ciutat no es declaren com a tal fins a l'any 2003, mesos després de la primera edició de la Fira. Així doncs, edificis com la Masia Freixa, la Casa Alegre de Sagrera o el Vapor Aymerich Amat i Jover no van rebre el nivell de protecció fins llavors (Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, 2020)³.

Paral·lelament a la normativa, la ciutat segueix vivint els efectes devastadors de la crisi del tèxtil. L'any 1985, Terrassa és declarada Zona d'Urgent

Reindustrialització (Pont Muntaner, 1998: 294). Progressivament, la indústria del tèxtil deixa pas a la química i a la metal·lúrgica tot fent el primers passos cap a la recuperació econòmica de la ciutat (Pont Muntaner, 1998: 294).

L'aparició del Pla Especial de Protecció del Patrimoni inicia una etapa de reconeixement i revalorització del patrimoni de la ciutat, especialment l'industrial (Mas Ibáñez i Sabaté Bel, 2013: 25). Al llarg dels anys 90, el patrimoni industrial esdevé un reclam cultural i socioeconòmic de manera que es comença a recuperar el seu contenidor però no la seva història (Mas Ibáñez i Sabaté Bel, 2013: 14-15).

Al llarg de les dues darreres dècades del segle XX es reconverteixen espais industrials en edificis públics com el cas del Vapor Aymerich Amat i Jover, que es converteix en la seu principal del Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (mNACTEC), així com també el Vapor de la Companyia, que es converteix en l'Escola Lanaspà, un centre públic d'educació infantil i primària, o el Vapor Amat, que es converteix en la Sala Muncunill, un espai polivalent propietat de l'Ajuntament.

És durant els anys 90 quan culminen gran part de les accions dutes a terme durant els darrers anys. Amb la candidatura de Barcelona als Jocs Olímpics del 1992 Terrassa esdevé subseu olímpica de manera que la ciutat comença a desenvolupar una estratègia turística per l'ocasió amb la voluntat que aquesta perduri més enllà de l'esdeveniment olímpic (Ajuntament de Terrassa, 2008: 19).

³ L'any 2019, el Vapor Aymerich Amat i Jover va ser declarat BCIN (Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, 2020).

Seguint l'embranchida que suposen els Jocs Olímpics, l'any següent s'organitza des del Museu de Terrassa i el Centre de Documentació i Museu Tèxtil (CDMT) una jornada cultural festiva ambientada al 28 de març del 1918 durant la qual es duen a terme diverses activitats com, per exemple, una ruta teatralitzada (Ajuntament de Terrassa, 2008: 18).

A nivell patrimonial, després dels Jocs Olímpics, s'inicia una etapa de privatitzacions d'edificis industrials (Mas Ibáñez i Sabaté Bel, 2013: 29). Així que si fins llavors la majoria dels edificis havien estat utilitzats a nivell públic ara s'opta, en la majoria dels casos, per una reutilització privada com per exemple la conversió en habitatges privats de la fàbrica Font Batallé (Mas Ibáñez i Sabaté Bel, 2013: 29).

No serà, però, fins al 1999 quan es publicarà el gran inventari de patrimoni industrial terrassenc⁴. Fins llavors, en totes les accions que s'havien dut a terme hi havia hagut una manca de perspectiva i de visió en conjunt, de manera que s'havien buscat solucions individuals seguin múltiples criteris (Solé i Sanabra, 1995: 78). A partir d'aquesta publicació, s'unifiquen els criteris i es segueixen unes directrius més clares: es fa una lectura en conjunt per fer una gestió en plural (Mas Ibáñez i Sabaté Bel, 2013: 31). L'inventari, al capdavall, posa de manifest la importància de concebre el patrimoni industrial com un tot, com un signe d'identitat de la ciutat, com un testimoni de la seva història col·lectiva, i la necessitat de posar-lo en valor (Ferran, 1999: 16).

⁴ L'obra en qüestió es diu *Terrassa, patrimoni industrial* i està escrita per Domènec Ferran (Ajuntament de Terrassa, 1999).

2.2 EL NAIXEMENT DE LA FIRA MODERNISTA

Malgrat que la jornada ludicofestiva organitzada pel Museu de Terrassa i el CDMT l'any 1993 és tot un èxit de participació encara caldrà esperar deu anys perquè tingui lloc la primera edició de la Fira Modernista. Serà precisament amb l'entrada al nou mil·lenni que des de l'Ajuntament es consolidarà l'estratègia de projecció turística en la qual el Modernisme hi tenia un paper cabdal (Ajuntament de Terrassa, 2008: 18).

El suport del mNACTEC va ser clau per l'articulació d'un pla de dinamització turística amb l'objectiu de "difondre la gran riquesa i diversitat del patrimoni turístic i cultural català associat a la revolució industrial dels segles XIX i principis del XX, així com a crear activitats econòmiques i culturals al voltant del relativament nou fenomen del turisme industrial" (Ajuntament de Terrassa, 2008: 19).

Progressivament, Terrassa es va consolidant com a referent del Modernisme tant a nivell europeu, formant part de la Xarxa *Réseau Art Nouveau Network* (1999), com a Catalunya, amb la Xarxa de Turisme Industrial de Catalunya (XATIC), creada al 2006 i amb seu a Terrassa, concretament a la Masia Freixa⁵.

⁵ La creació de la XATIC va ser posterior a la primera edició de la Fira de manera que fins i tot es considera una conseqüència d'aquesta (Ajuntament de Terrassa, 2008: 18).

La Fira Modernista de Terrassa va néixer el 2003 a partir d'una iniciativa de la Regidoria de Comerç, Consum i Turisme de l'Ajuntament de Terrassa, amb el clar objectiu de contribuir a la promoció econòmica de la ciutat, i especialment dels sectors comercial i de la restauració, a més d'esdevenir un element de projecció exterior. De seguida va comptar amb la complicitat i l'adhesió de pràcticament tots els sectors de la ciutat. Entitats culturals, socials, associacions de comerciants, institucions i empreses es van sumar amb entusiasme a la proposta des del primer moment.

(Ajuntament de Terrassa, 2014: 2)

Tanmateix, el projecte havia començat a gestar-se un any abans, al 2002, vertebrat al voltant del Modernisme per poder aprofitar el gran potencial patrimonial de la ciutat (Ajuntament de Terrassa, 2014: 10). El fet que a Catalunya no es celebrés cap Fira modernista i que la de Terrassa pogués ser la primera va ser un gran incentiu que dotava al projecte d'originalitat (Ajuntament de Terrassa, 2014: 10).

A mida que la idea inicial s'anava desenvolupant, les regidories la presenten a l'alcalde i a l'equip de govern (Ajuntament de Terrassa, 2014: 10). Amb la seva aprovació es van crear diferents equips de treball i es va començar a contactar amb diverses entitats de la ciutat ja que l'esdeveniment comptava amb un plantejament totalment participatiu (Ajuntament de Terrassa, 2014: 10). Malgrat que el pressupost era modest, tothom va posar-hi moltes ganes i il·lusió (Ajuntament de Terrassa, 2014: 10).

⁶ Part de la informació d'aquest apartat s'ha extret de l'entrevista feta a Domènec Ferran (director del Museu de Terrassa des del 1988 fins el 2020). L'entrevista es podrà consultar a l'annex del treball.

L'objectiu principal de l'esdeveniment era el de promoure la ciutat i projectar-la a nivell exterior a través d'una Fira *happening* que es celebrés el primer de maig tot reprenent l'antiga tradició de la Fira de la Santa Creu (Ajuntament de Terrassa, 2014: 2)⁶. Ara bé, aquesta primera idea va ser rebutjada pels comerciants ja que aquests al·legaren que durant el primer de maig hi havia molta gent fora de la ciutat i que per tant la Fira no seria tan concorreguda⁷. Finalment, s'acordà celebrar-la el segon cap de setmana del mes de maig per tal que no hi hagués una duplicitat festiva.

L'organització de la Fira Modernista l'assumí l'Ajuntament però hi havia una comissió organitzativa i de seguiment formada per gremis, associacions i entitats de la ciutat (Ajuntament de Terrassa, 2014: 2).

Finalment, el cap de setmana del 4 i 5 de maig del 2003 es celebrà la primera edició de la Fira Modernista de Terrassa. De seguida es convertí en un gran esdeveniment cultural, turístic i comercial amb una gran ambientació als carrers, concerts, mostres de cultura popular, exposicions, tallers, gastronomia...

La Fira permetia que els visitants poguessin "experimentar, tocar, veure, jugar, menjar i assaborir el viatge en el temps" a partir de la recreació i l'ambientació dels carrers del centre històric de la ciutat, la zona on es conserva més patrimoni modernista (Ajuntament de Terrassa, 2008: 19). L'esperit del lloc i la forta involucració per part de la ciutadania varen ser els ingredients claus que garantiren l'èxit del model.

⁷ El paper de l'associació de comerciants Terrassa Centre va ser decisiu en tot el procés.

LA PRIMERA EDICIÓ DE LA FIRA MODERNISTA

A partir del programa de l'edició del 2003 es pot resseguir tot el que va passar el cap de setmana del 4 i 5 de maig pels carrers de la ciutat. El fulletó, d'una cinquantena de pàgines i de mida A5, organitzava els esdeveniments en funció dels espais on tenien lloc.

Els espais del centre on s'hi duïen a terme activitats de la Fira eren els següents:

Parc de Sant Jordi Hi havia representacions teatrals i exposicions a la Masia Freixa i activitats per nens, concerts, circ, pallasos, concursos, tallers de pintura infantil, menjar i begudes modernistes...

Raval de Montserrat Exposició de motos antigues, circ, pianoles...

Plaça Vella Autòmats, concerts, sardanes, balls populars, actuació de l'Esbart egarenc...

Figura 5 Cartell de la primera edició de la Fira Modernista. Font: Visita Terrassa.

Torre del Palau Concert d'època, teatre de guinyol...

Font Vella A la Casa Alegre hi havia representacions d'escenes familiars, caricatures...; al Social hi feien quinto i al Gran Casino sopar i ball d'època.

Carrer Sant Pere i carrer del Teatre Els veïns del barri de Sant Pere hi anaven vestits d'època, els Amics de les Arts i Joventuts Musicals organitzaven concerts i vermut al bar de l'associació i al Cinema Catalunya hi feien projeccions de cinema mut.

Passeig Els veïns del barri de Sant Pere hi organitzaven un vermut, hi passava la cercavila i organitzaven concerts...

Rambla d'Ègara (a l'alçada de l'estació de FGC) Hi tenia lloc una concentració de carruatges i cavalls, s'hi feia una fideuada popular...

Vallparadís Demostració d'un forn i d'una granja, exposició relacionada amb la restauració, retrats, autòmats...

Carrer de la Unió i placeta Salvador Espriu La Terrassa modernista amb begudes i menjar.

A més a més també hi havia un mercat modernista, demostracions d'oficis, ambientacions de carrers, portes obertes als principals edificis modernistes, barquetes, carrusel, catifes de flors al carrer Volta, el tren històric de FGC que feia viatges entre Terrassa i Sant Cugat i un passeig escolar.

La llista d'entitats col·laboradores era molt llarga (se n'hi comptaven 63) i n'hi havia de tan diferents com associacions de comerciants, els museus de la ciutat, gremis d'oficis, l'Associació de Puntaires, el Col·lectiu de Dones de Ca n'Anglada, la Banda de Terrassa o comerços particulars⁸.

Figura 6 Mapa dels principals carrers del centre on tenen lloc les activitats. Font: Ajuntament de Terrassa.

Observant el mapa, es pot veure com s'organitzaven activitats en molts espais diferents de manera que quedaven repartides per tot el centre de la ciutat.

Els programes de les disset edicions són la millor radiografia per veure com ha anat evolucionant el model de la Fira. Mentre que els primers anys aquest estava format per una cinquantena de pàgines amb tot tipus d'activitats que es feien en horari diürn i nocturn, en l'actual totes les activitats apareixen en un sol full de din A2⁹.

⁸ En el programa de l'any següent se n'hi compten 83. D'entre les noves incorporacions hi destaquen la del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa, el Centre Excursionista de Terrassa o el Bar musical Reina Victòria.

En les primeres edicions, les entitats col·laboraven i organitzaven molts actes diferents. Per exemple, des de la companyia Rives Triple Sex s'havia organitzat una processó de corpus amb l'ajuda econòmica de l'Ajuntament. Tanmateix, amb el pas dels anys, des del consistori es va optar per finançar un altre tipus d'activitats que normalment ja venien fetes de fora de la ciutat i per tant comportaven menys feina. Aquesta manca d'interès i de subvenció cap a les entitats locals va comportar la seva desvinculació de la Fira ja que no els sortia a compte a nivell econòmic organitzar cap mena d'activitat¹⁰.

La tipologia de les activitats també ha canviat molt. Abans se'n feien tant de dia com de nit. Per exemple, al vespre es feien festes modernistes en locals tan emblemàtics com el Reina Victòria o com la sala de concerts Facktoria d'Arts. Aquests esdeveniments buscaven portar a la Fira altres públics i atreure altres franges d'edat. La darrera festa nocturna, però, es va celebrar al 2009 i des de llavors que als vespres l'únic que es fa és el ball de plaça dels dissabtes.

El filòleg Jaume Aulet (2009) definia la Fira Modernista com una estratègia comercial que pretén vendre la imatge de la ciutat a través del pretext de la història per deformar l'autèntica aportació del Modernisme a la ciutat (Aulet, 2009: 117). A més, afegia que darrera la celebració hi ha activitats i esdeveniments que poc tenen a veure amb el Modernisme com per exemple les actuacions castelleres (Aulet, 2009: 118).

Amb el pas dels anys també han canviat algunes dinàmiques de la Fira: les edicions han començat a ser temàtiques, a vertebrar-se al voltant de

⁹ Al programa del 2019 se'n compten un total de 12.

¹⁰ Aquesta informació ha estat extreta de l'entrevista feta al Domènec Ferran el 18 de novembre del 2020. Per llegir-la sencera veure l'annex.

qüestions com el cinema, l'esport, la classe obrera o fins i tot aspectes que no eren pròpiament locals com la figura de Santiago Rusiñol. Sobta veure com des de l'Ajuntament no s'ha plantejat dedicar una Fira a la figura de Lluís Muncunill, el gran arquitecte modernista de la ciutat i com, en canvi, sí que va tenir el seu moment de glòria Josep Oller, el creador terrassenc del *Moulin Rouge*¹¹.

També va ser amb els anys que es va anar perdent el costum de fer servir obres artístiques locals per convertir-les en la imatge del programa i els cartells. Darrerament s'han utilitzat il·lustracions que no són de l'època sinó que han estat fetes expressament per l'ocasió. El canvi fa perdre una certa originalitat al cartell ja que no té el mateix valor artístic una obra original feta en el període històric en el què s'enquadra la Fira que una feta a dia d'avui per a l'ocasió i barrejant tot tipus d'elements¹².

¹¹ Ídem.

¹² A l'annex es podran consultar els programes de totes les edicions de la Fira Modernista.

L'EDICIÓ DEL 2019

Després d'haver analitzat el programa de la primera edició de la Fira Modernista procedim a fer el mateix amb el de la dissetena edició, que va tenir lloc entre els dies 10 i 12 de maig del 2019 i que va estar dedicada al cinema¹³. El programa és un tríptic de mida din A2 i estava organitzat de la manera següent:

En una cara hi havia un plànol del centre de la ciutat amb informacions bàsiques sobre edificis modernistes, espais d'activitats i serveis essencials. D'altra banda, hi havia una llista dels edificis modernistes en els que hi feien visites guiades amb els respectius horaris i una altra amb els que feien portes obertes. A més, hi havia un quadre amb tot d'activitats relacionades amb la temàtica de la Fira, el cinema, i finalment un altre amb exposicions i activitats com per exemple la Fira de ciutats modernistes del Raval de Montserrat o la projecció de llums a la Masia Freixa els vespres de divendres, dissabte i diumenge.

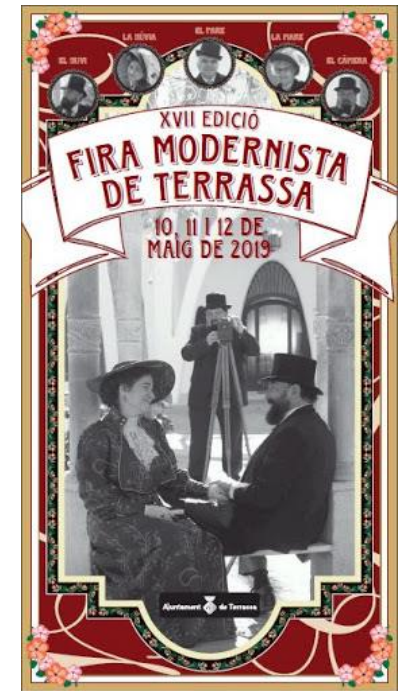

Figura 7 Cartell de l'edició del 2019.
Font: Ajuntament de Terrassa.

¹³ L'edició del 2020 estava dedicada a l'esport i no es va poder dur a terme a causa de l'estat d'alarma decretat arran del COVID-19.

A l'altra cara, d'esquerra a dreta, hi havia la presentació de l'alcalde; informació d'interès; espectacles destacats com la desfilada modernista del CDMT, l'escenificació teatral *Una tarda al casino* o la passejada modernista en forma d'itinerari des de la Masia Freixa fins a la plaça dels museus; concursos com per exemple el d'Instagram o també el d'ambientació de carrers i aparadors; qüestions d'accessibilitat; espectacles infantils com un taller de perruqueria o l'actuació castellera dels Minyons de Terrassa i, finalment, l'oferta gastronòmica. En últim lloc, una llista dels sponsors i patrocinadors de la Fira, sense cap entitat.

LA FIRA MODERNISTA AL 2021

Figura 8 Cartell de l'edició del 2021¹⁴. Font: Ajuntament de Terrassa.

L'edició de la Fira Modernista del 2020 estava dedicada a l'esport però va quedar suspesa per la situació sanitària provocada per la pandèmia de la

COVID-19. Enguany sí que s'ha celebrat, mantenint la temàtica de l'any passat, però d'una manera diferent.

Els aforaments limitats, el control d'accessos i les mesures higièniques com el gel hidroalcohòlic o l'ús de la mascareta han protagonitzat l'edició més austera de la Fira però segurament una de les més esperades. Després de dos anys, els carrers s'han tornat a engalanar i la gent ha tornat a omplir els carrers.

Figura 9 Persones passejant pels carrers de la ciutat seguint les mesures contra la COVID-19. Font: Diari de Terrassa.

¹⁴ A l'annex es podran consultar els cartells de les divuit edicions per poder comparar-los i veure'n l'evolució.

El programa, per primera vegada difós només a nivell digital, estava protagonitzat per les visites guiades als principals edificis modernistes de la ciutat, els itineraris i els espectacles al Teatre Principal. Organitzat per espais, també hi havia concerts i exposicions com la de maquetes d'edificis singulars exposada al Mercat de la Independència, la de *Mirem el passat amb ulls de dona* o *Modernisme i esport: dels pioners a la pràctica popular*.

La primera va ser organitzada per la Diputació de Barcelona l'any 2014 i la segona per l'Arxiu Tobella. També va haver-hi una conferència, *L'esport femení a Catalunya: de les pioneres del Modernisme a l'actualitat*, que es va poder seguir virtualment. Tot el programa estava pensat en un format híbrid per poder seguir la majoria de les activitats on-line des de la mateixa pàgina web de l'esdeveniment o presencialment.

Les grans absents de l'edició del 2021 van ser les mostres de cultura popular, com els castells o la cercavila, i la fira de ciutats modernistes que es fa cada any al Raval de Montserrat. El desig de cara a l'edició de l'any 2022, que estarà dedicada a la universitat, és poder tornar a celebrar la Fira Modernista en condicions normals: amb el bullici als carrers i la festa ben viva.

Primeres edicions	Darreres edicions
Extensa llista d'entitats col·laboradores i participants	Sponsors i restauració
Àpats populars	Gran quantitat de bars i restaurants amb oferta gastronòmica
Activitats de dia i de nit i per tots els públics	Poques activitats i totes de dia, en excepció del ball de dissabte a la nit
Cartells inspirats en l'art modernista de la ciutat	Il·lustracions fetes per l'ocasió
Fires sense una temàtica específica, es tocaven qüestions més transversals i es commemoraven centenaris	Fires dedicades a temàtiques que sovint no tenen gaire a veure amb la ciutat i que passen desapareputs altres aspectes

Taula 1 Comparativa entre les primeres edicions de la Fira Modernista i les darreres. Font: pròpia

2.3 ELS OBJECTIUS DE LA FIRA MODERNISTA

No és fins a l'any 2014 que des de l'Ajuntament es redacten uns protocols que posen de manifest que la Fira Modernista és un esdeveniment amb vocació d'entreteniment i amb voluntat de projectar la ciutat a nivell turístic i comercial.

Aquests objectius són els que fan que normalment la història de la ciutat es presenti d'una manera simple, sense matisos i oblidant així diversos col·lectius i episodis importants (Garreta Clusella, 2013: 48). Tot i així, tal i com explica Garreta Clusella (2013), de la Regidoria de Turisme, això no és una excepció del cas egarenc sinó que és una característica que es repeteix en totes les fires temàtiques que se celebren al Principat com ara el Mercat Medieval de Vic, la Fira del Renaixement de Tortosa o la Fira de les Bruixes de Sant Feliu Sasserra.

De fet, la divulgació històrica no és l'objectiu principal de la Fira però és sens dubte el que, juntament amb la participació ciutadana, li dona sentit (Garreta Clusella, 2013: 48). Sense aquests dos factors la Fira perdria valor i és precisament aquest el motiu que empeny a l'Ajuntament a desenvolupar uns protocols que garanteixin i vetllin pel bon funcionament de la Fira.

ELS PROTOCOLS DE LA FIRA MODERNISTA (2014)

La coordinadora actual de la Fira Modernista, la Cèlia Pérez, de la Regidoria de Turisme, va comunicar a través de l'entrevista feta el 18 de gener del 2021 que a dia d'avui no hi ha un projecte inicial de la Fira i el més semblant que hi ha són els protocols que es varen redactar al 2014.

L'objectiu dels protocols era el de protegir els aspectes essencials de l'esdeveniment perquè "cal que la Fira Modernista preservi i incrementi la seva singularitat" i per fer-ho cal saber què la fa especial i lluitar per preservar-ho (Ajuntament de Terrassa, 2014: 3).

Els protocols estableixen la cronologia en la qual s'ha d'emmarcar la Fira i aquesta va des del 1892, any en què arriba Lluís Muncunill a la ciutat, i s'allarga fins a la dècada del 1910. També marquen quines són les dates de celebració de l'esdeveniment, els espais on tindrà lloc i els actes essencials que han de tenir totes les edicions.

Aquests darrers són els següents:

1. Acte d'inauguració: és un acte social que oficialitza l'inici de la Fira Modernista.
2. Visites guiades i rutes temàtiques en horaris i dates variables per tal d'atreure el màxim de visitants possibles. Aquestes donen a conèixer el patrimoni arquitectònic i artístic de la ciutat.

PROTOCOLS DE LA FIRA MODERNISTA DE TERRASSA

Proposta elaborada per la Comissió redactora dels Protocols de la Fira Modernista

Terrassa, març de 2014

Figura 10 Portada del document dels Protocols de la Fira Modernista. Font: Ajuntament de Terrassa.

3. Fira de ciutats modernistes i entitats locals vinculades al patrimoni com el Museu de Terrassa, el mNACTEC i el CDMT al Raval de Montserrat.
4. Mercat d'artesanía amb alimentació, flors, artesanía en termes generals, tallers d'oficis demostratius i participatius...
5. Circ d'època.
6. Cercaviles i actuacions de lluïment de grups de cultura popular el dissabte a la tarda. Aquests han de ser representatius de l'època en qüestió tant pel què fa a la vestimenta com a la música que els acompanyi¹⁵.
7. Activitats gastronòmiques i oferta específica de restauració¹⁶.
8. Exposicions vinculades al Modernisme i preferiblement en llocs emblemàtics.
9. Acte de cloenda que passa el relleu a l'edició de l'any següent.
10. Participació de grups i entitats locals i col·laboració dels ciutadans.

D'altra banda, els protocols també defineixen la tipologia dels participants de la Fira (comerços; establiments de restauració; grups de cultura popular i tradicional; entitats culturals, socials, esportives i artístiques; artistes i intèrprets i empreses i particulars), els requeriments i les característiques de l'ambientació (els comerços han de tenir aparadors destacats; l'hostaleria ha de tenir parament de taules i cadires i decorar l'espai; les terrasses han de tenir elements de l'època; les persones que estan de cara al públic han de dur vestuari i peces de l'època i els paradistes han de ser coherents amb l'ambient on es troben)¹⁷.

¹⁵ Els Minyons de Terrassa, una de les colles castelleres de la ciutat fundada al 1979, fan una actuació el cap de setmana de la fira i no van vestits d'època, de manera que l'acte incompleix els protocols.

La participació a la Fira és oberta a tota la ciutadania però els protocols estableixen que per participar-hi cal presentar per escrit una descripció de l'activitat i l'operativa de funcionament, informació sobre les persones i els grups participants i una foto o descripció del vestuari i l'ambientació (Ajuntament de Terrassa, 2014: 8).

Finalment, també instauren quins són els elements de difusió de l'esdeveniment (el cartell) i les vies de difusió (web, xarxes socials, programa) i es fa constar que qualsevol modificació dels protocols ha de passar per la comissió, formada per l'Ajuntament, els comerciants, els restauradors i les entitats de cultura popular (Ajuntament de Terrassa, 2014: 9).

2.4 DADES DE VISITANTS

L'any 2008, des de l'Ajuntament es publicava que l'edició del 2007 havia atret més de 100.000 visitants, el 27% dels quals venien de la província de Barcelona, un 8% d'altres comarques, el 3% de la resta d'Espanya i el 62% restant de Terrassa i el Vallès Occidental (Ajuntament de Terrassa, 2008: 65). Tanmateix, es fa difícil de quantificar quanta gent omple els carrers durant el cap de setmana de la Fira. Tot i així, any rere any es constata un augment de visitants respecte l'edició anterior.

¹⁶ Amb els anys, l'oferta específica de restauració ha arribat a ser quasi tant important com el programa de la Fira.

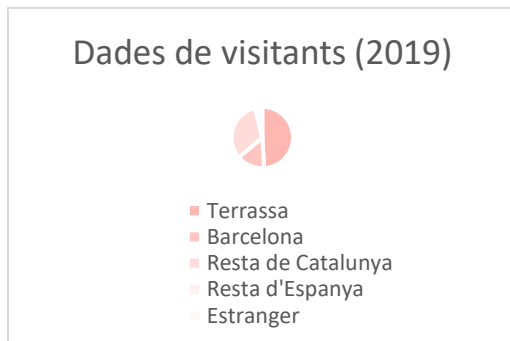
¹⁷ A dia d'avui hi ha molts d'aquests ítems que no es duen a terme.

Gràfica 1 Dades de visitants a l'edició de la Fira Modernista de l'any 2007. Font: pròpia.

Sí que és més fàcil comptabilitzar les persones que visiten els equipaments. El Nació Digital (2019) publicava que en la XVII edició de la Fira prop de 43.000 persones havien visitat els equipaments patrimonials de la ciutat com per exemple el mNACTEC, la Masia Freixa o la Casa Alegre de Sagrera. Aquestes xifres suposaven un increment del 5,4% respecte l'edició del 2018.

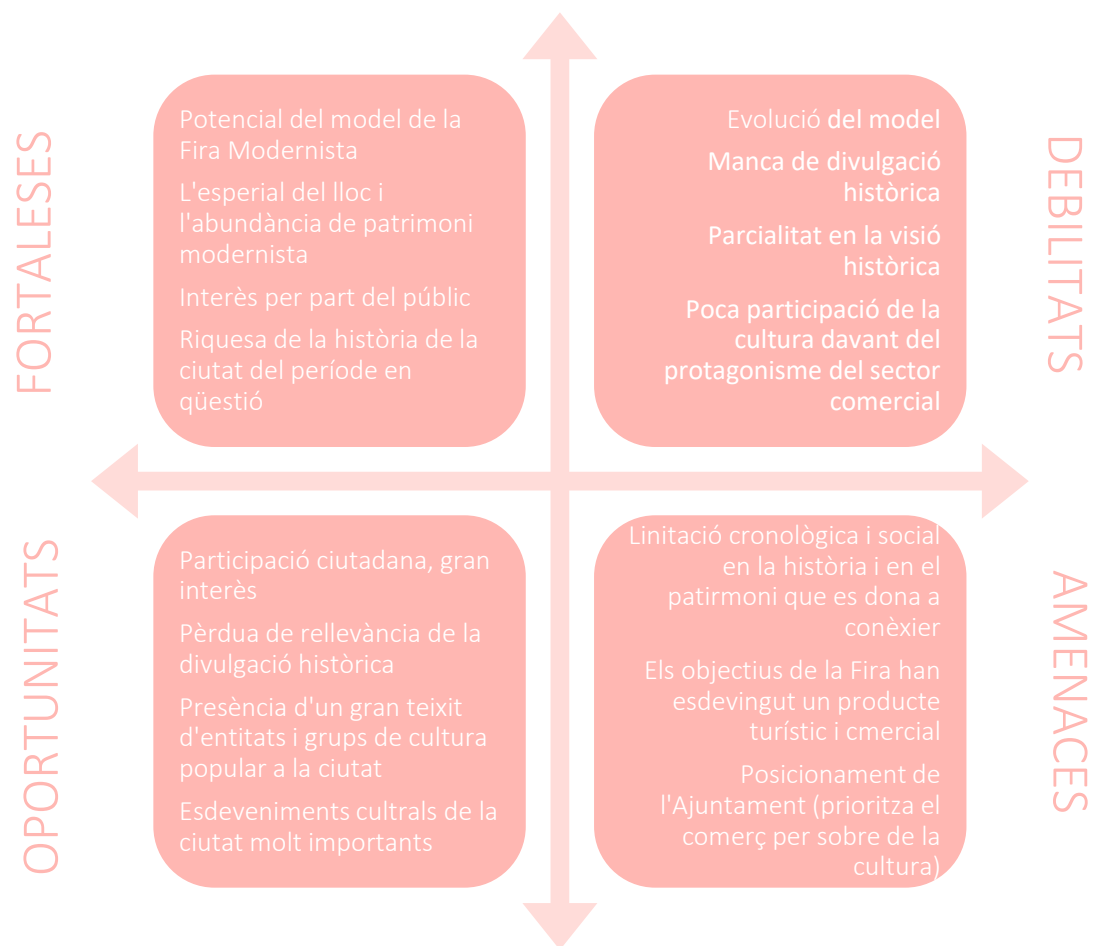
Segons les dades publicades del 2019, també augmentà el nombre de persones de fora de Terrassa: un 51% (14,74% de Barcelona, un 32,3% de la resta de Catalunya, un 2,27% de la resta d'Espanya i un 1,57% de l'estranger) (Nació Digital, 2019).

Gràfica 2 Dades de visitants a la XVII edició de la Fira Modernista (2019). Font: pròpia.

2.5 DAFO

A continuació es presenta un quadre d'anàlisi DAFO, o FODA. En aquest, s'ha considerat com a elements interns l'esdeveniment de la Fira Modernista.

3 MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC DE TERRASSA

D'acord amb el projecte, basat en el passat obrer de la ciutat de Terrassa, es considera pertinent fer un anàlisi geogràfic que analitzi el territori juntament amb un que analitzi el període històric que compren la proposta *Darrera la Terrassa modernista*.

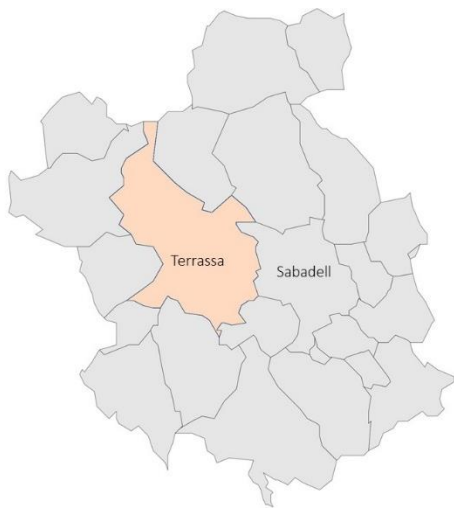

Figura 11 Mapa de la comarca del Vallès Occidental.
Font: pròpia.

el caràcter orogràfic de la ciutat però també la seva història col·lectiva, especialment pels efectes que tingué la riuada del 1962. El passat agrícola de la ciutat encara es deixa veure a dia d'avui, tot i que de cua d'ull, a la gran anella verda que envolta la ciutat amb una gran varietat de flora formada per alzines, pins i roures que formen un paisatge de gran bellesa (Ajuntament de Terrassa, Gerència Municipal d'Urbanisme 1986: 60).

Terrassa, co-capital del Vallès Occidental juntament amb Sabadell, és la tercera ciutat de Catalunya. Amb 218.535 habitants (2018) i 70,2 km² de superfície és un dels municipis més grans de la comarca. La ciutat limita al nord amb el parc de Sant Llorenç del Munt i al sud, a uns 30 km, amb la ciutat de Barcelona.

Les rieres que travessen la ciutat de dalt a baix, com la del Palau o la de les Arenes, juntament amb el torrent de Vallparadís marquen

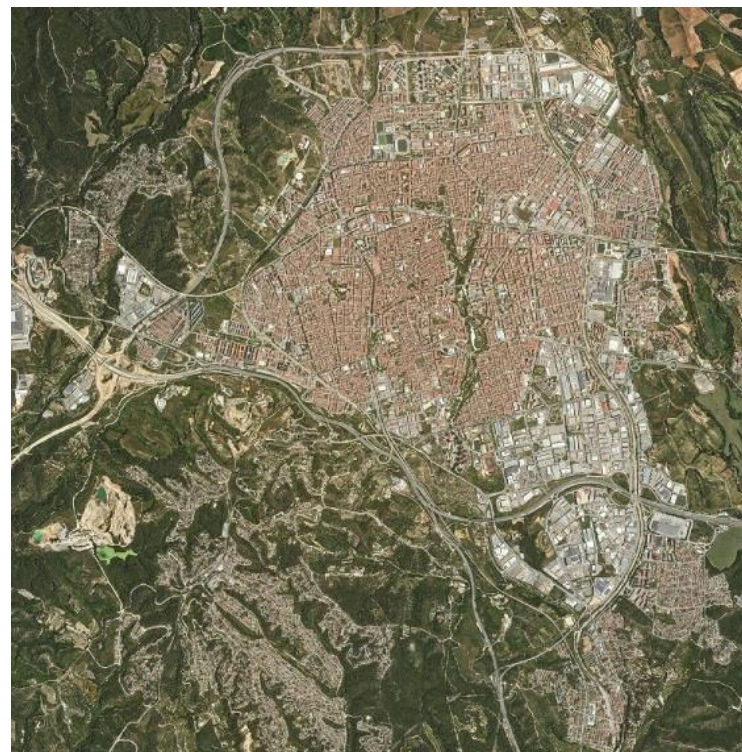

Figura 12 Imatge en satèl·lit de la ciutat de Terrassa. Font: Ajuntament de Terrassa.

A nivell urbanístic la ciutat està dividida en set districtes, essent el número u el que compren el centre històric de la ciutat i per tant també el que concentra la majoria del patrimoni històric de la ciutat així com també bona part de la vida cultural terrassenca.

A nivell històric, la primera ocupació de Terrassa remunta al Paleolític Mitjà. Des de llavors, el territori que avui ocupa la ciutat ha estat sempre habitat: els ibers, els romans i la ciutat d'Ègara, la substitució del bisbat pels palaus musulmans, la creació de la vila al voltant del Castell-Palau, el creixement

fora murs de l'època moderna, els efectes devastadors de la Guerra de Successió i la transició de l'agricultura cap a la indústria són alguns dels esdeveniments i processos històrics que ha viscut la ciutat.

El darrer, sens dubte, és el que més ens ha condicionat a l'hora de ser qui som i com som encara a dia d'avui. El creixement econòmic i urbanístic que va començar a principis del segle XX s'ha reprès al segle XXI i ha deixat una petjada inesborrable al teixit urbà terrassenc. La ciutat ha crescut a batzegades desenfrenades de manera que el creixement ha desbordat els límits urbans deixant una ciutat amb "barris perifèrics suburbials dins d'un total caos urbanístic" (Ajuntament de Terrassa, Gerència Municipal d'Urbanisme, 1986: 62).

A nivell de patrimoni, la ciutat conserva encara a dia d'avui vestigis de totes les èpoques: les esglésies de Sant Pere, o la Seu d'Ègara candidates a Patrimoni de la Humanitat al 2019; el castell Cartoixa de Vallparadís del segle XII; la Catedral del Sant Esperit o la Casa Jover del segle XVI; el convent de Sant Francesc i l'Hospital de Sant Llàtzer del segle XVII, la masia de Can Viver de Torrebonica del segle XVIII... Tanmateix l'època més prolífica va ser la de finals del segle XIX i principis del segle XX, deixant centenars de testimonis als carrers de la ciutat com per exemple la Masia Freixa, cases particulars com la Casa del Bunyolero o la

Figura 13 Mas Viver de la Torrebonica. Font: Parc Audiovisual de Catalunya.

Casa Jacint Bosch, edificis del món del tèxtil com el Magatzem Torras (conegut popularment com el Sastre d'Olesa), el conjunt de cases obreres de Cal Maurí o immobles relacionats amb la vida social com el Gran Casino o el Teatre Principal.

Figura 14 Castell Cartoixa de Vallparadís. Font: Petit Terrassa- Rafael Aròztegui.

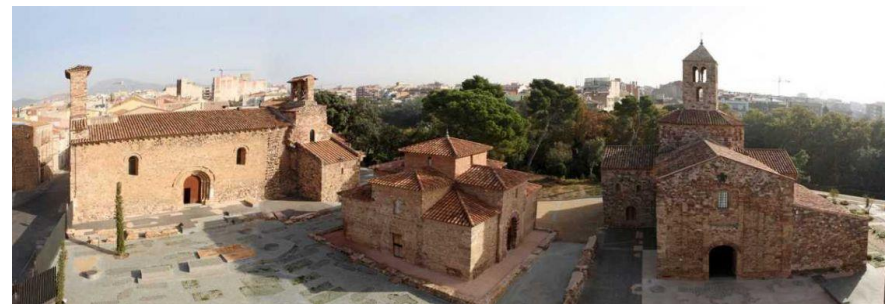

Figura 15 La Seu d'Ègara - Esglésies de Sant Pere. Font: Visitmuseum.

Figura 16 Casa del Bunyolero, de Josep Maria Coll i Bacardí. Font: Barcelona Modernista.

Terrassa actualment compta amb tres equipaments museístics. D'una banda, amb la seu principal de la xarxa territorial del Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, que ocupa les dependències de l'antic Vapor Aymerich Amat i Jover; d'altra banda també hi ha el Museu de Terrassa, el museu de la ciutat, que té repartides per la ciutat diverses seus (la Seu d'Ègara, la Torre del Palau, el Castell Cartoixa, el Convent de Sant Francesc i la Casa Alegre de Sagrera) i finalment hi ha el Centre de Documentació Museu Tèxtil (CDMT), dedicat a la conservació, la recerca i la difusió sobre els teixits i amb un gran i variat fons de col·lecció.

Pel què fa a la cultura, Terrassa és una ciutat molt rica. En relació amb la cultura popular existeixen dues colles castelleres, els Minyons de Terrassa i els Castellers de Terrassa, i també hi ha els Bastoners de Terrassa, els Diables de Terrassa, els Geganters de Terrassa, els Nans i Capgrossos de Terrassa, l'Esbart Egarenc, la Xemeneia, els Trabucaires de Terrassa...

Entre les altres associacions culturals que nodreixen el teixit local en destaca el Centre Excursionista de Terrassa, el Centre d'Estudis Històrics de Terrassa, Els Amics de les Arts i Joventuts Musicals, l'Ateneu Terrassenc, El Social...

Figura 17 Recull d'entitats i associacions culturals de la ciutat. Font: pròpia.

Totes aquestes entitats contribueixen a enriquir el calendari de festivitats i esdeveniments de la ciutat i és que Terrassa, al llarg de l'any, és el bressol del TNT (Terrassa Noves Tendències), un festival d'arts escèniques; de la Fira del Dibuix; del Festival poètic Elixir; del Festival de Jazz que any rere any acaba amb la celebració del Pínic Jazz al parc de Vallparadís; de la Fira Modernista i de la Festa Major, tant de la ciutat com dels diversos barris. A més, també són importants totes les celebracions derivades del cicle de

Nadal com la cavalcada de Reis, l'arribada del Patge Xiu-Xiu, els Pastorets... I les de Carnestoltes (les rues del dissabte i el diumenge, la competició, l'enterrament de la sardina...).

Figura 18 Recull dels principals esdeveniments culturals de la ciutat. Font: pròpia.

3.1 CONTEXT HISTÒRIC DE LA CIUTAT

La Fira Modernista, tal i com estableixen els seus protocols (2014) queda emmarcada en un període històric concret, entre el 1892 i la dècada del 1910. Jan Brugueras Torrella (2018), al capítol del llibre *Una història de Terrassa* titulat “La Restauració: articulació, creixement i control de la ciutat (1877-1931)” resumeix molt bé el que varen ser aquests anys a la ciutat.

Tanmateix, per entendre el període que compren la Fira cal remuntar-nos una mica enllà, fins al 1877, quan Terrassa rep el títol de ciutat. Des de

¹⁸ Amb els anys, s'intercanviarien els papers. Mentre la classe benestant de Sabadell accedia a negociar amb els seus obrers, la terrassenca els combatia i aplanava un escenari on hi acabaria aflorant una guerra social entre els dos pols extrems de la

llavors i fins al 1931 Terrassa es desbordarà en tots els sentits. La ciutat passarà de tenir 11.000 habitants a tenir-ne 40.000, bona part dels quals varen venir de fora la ciutat en busca de feina (Brugueras Torrella, 2018: 231).

Aquest creixement desorbitat queda enquadrat en el moment d'expansió industrial de la ciutat. Terrassa s'omple de fàbriques, la majoria dedicades a la indústria tèxtil. Bona part d'aquestes són grans societats anònimes que fan que la concentració empresarial i de mà d'obra sigui molt més important que a Sabadell, fet que explicarà moltes coses sobre la relació que hi havia entre els propietaris i els treballadors.

Terrassa era un tot orgànic on es relacionaven tot tipus d'elements i per entendre-la millor cal radiografiar diferents aspectes de la ciutat en aquell període (Brugueras Torrella, 2018: 232).

LA CLASSE OBRERA TERRASSENCA

El segle XIX va ser una centúria tranquil·la i moderada a Terrassa. La vila agrícola deixava pas a la nova ciutat industrial que projectaria la ciutat durant més d'un segle i mig. Amb aquesta transformació, la societat dels pagesos, els gremis i els artesans deixaven pas a la dels burgesos i els obrers.

A finals del vuit-cents, l'obrerisme terrassenc era moderat, en comparació sobretot amb el de Sabadell¹⁸. Tanmateix hi hagueren algunes protestes en

societat. És precisament en aquesta època quan neix la dita *un home de Sabadell i un senyor de Terrassa* (VVAA, 2000: 289). Per saber-ne més consulteu l'article “Un

forma de vagues i atemptats (Brugueras Torrella, 2018: 234). Progressivament, el moviment obrer començava a organitzar-se al voltant d'organismes com l'Ateneu Obrer i de la Federació Obrera Local (Brugueras Torrella, 2018: 235).

Ja al segle XX, les conseqüències de la vaga del 1902 marcaren un abans i un després en el moviment obrer terrassenc. La vaga suposà la paralització gairebé completa de la ciutat i la repressió de la Guàrdia Civil per fer dissoldre una manifestació que tenia lloc al Passeig va acabar amb la mort de dues persones. Aquest fet suposà la radicalització del moviment obrer, que deixà de ser passiu per combatre violentament per la defensa dels seus drets. Tal i com explica Ollé Foixench (1998) “la indústria és l'element que porta la violència al carrer. Però no pensem, que per si mateix sinó per les relacions que s'estableixen i per la ciutat que crea” (Ollé Foixench, 1998: 136).

L'any 1903, al carrer Cremat s'inaugurava la primera Casa del Poble de Catalunya, que esdevindria el principal espai de sociabilitat del republicanisme terrassenc, que tot just acabava de ressorgir amb la creació de la Unió Republicana (Brugueras Torrella, 2018: 240). Poc després, al 1906, es crearia Solidaritat Catalana i el moviment obrer cada vegada estava més estructurat. Publicacions com *La voz del pueblo*, *Germinal* o *Llibertat* eren els altaveus de les seves reivindicacions.

home de Sabadell, un senyor de Terrassa” del blog Històries de Terrassa que trobareu a l'annex.

Figura 19 Treballadores de la fàbrica Aymerich, Amat i Jover (1916). Font: mNACTEC.

LA POLÍTICA: ALFONS SALA I EL SALISME

“Alfons Sala és el polític terrassenc que més projecció ha tingut. La seva llarga vida parlamentària i els seus càrrecs van contribuir a que fos conegut arreu de l'Estat, en especial a Madrid.”

Marcet Gisbert, 1991: 16

Alfons Sala (1863-1945) va ser un enginyer industrial, advocat i un polític terrassenc. President de la Diputació de Barcelona, de la Mancomunitat de

Catalunya, diputat a Corts i el Primer Comte d'Ègara són alguns dels títols que va posseir en vida.

Figura 20 Fotografia d'Alfons Sala i Argemí. Font: Enciclopèdia.

Una de les facetes en les que va destacar més al llarg de la seva carrera va ser en la de polític. A finals del XIX, vinculat al partit liberal, Sala defensava un discurs localista, *terrassenquista*, i regenerador que portà a aplegar-se sota el mateix paraigua amb els catalanistes terrassencs, que quedaren diluïts dins del moviment salista (Brugueras Torrella, 2018: 237).

Pel que fa al catalanisme terrassenc, cal dir que va tenir uns inicis similars als d'altres ciutats mitjanes de Catalunya (...). El catalanisme, però, no arribà a trobar mai el seu espai polític a la ciutat. En la conjuntura en què el catalanisme es desenvolupà a la Catalunya urbana, a Terrassa aquest quedà eclipsat pel Salisme.”

Marcet Gisbert, 1991: 17

Progressivament, el moviment polític de Sala, el Salisme, s'anà desplaçant cap a la dreta a la vegada que anava concentrant tot el poder de la ciutat, des de l'economia fins a la política passant per la societat (Brugueras Torrella, 2018: 237). El suport que rebé el partit salista a nivell local els portà a ocupar l'alcaldia diverses vegades amb figures com Joan Marçet, Josep Garcia Humet o Josep Freixa i Argemí.

La seva candidatura a Corts pel districte electoral de Terrassa el feu teixir una xarxa clientelar arreu de la comarca, especialment en els petits pobles com Mura o Matadepera.

El Salisme i la figura d'Alfons Sala són claus per entendre l'hegemonia de poder de la burgesia terrassenca en aquest període, que correspon precisament al de la seva màxima esplendor. Tal i com explica Marçet Gisbert (1991) “el Salisme fou una estructura de poder vinculada a les principals famílies industrials i propietàries del districte, que serví els interessos d'aquesta oligarquia econòmica i que s'apropià del discurs terrassenquista com a patrimoni particular”.

LA SETMANA TRÀGICA, UN PUNT D'INFLEXIÓ

Arran de l'esclat del conflicte a Barcelona al juliol del 1909, a Terrassa es declarà la vaga general. Tanmateix, la situació es controlà de seguida gràcies a la ràpida actuació del Somatent (Brugueras Torrella, 2018: 242). Tot i així, amb la dissolució dels vaguistes tornaren a haver-hi detencions i a clausurar diverses publicacions de premsa obrera (Brugueras Torrella, 2018: 242).

La por de la burgesia terrassenca de perdre el control en una ciutat que creixia desmesuradament els feia actuar amb violència i determinació contra el seu enemic, els obrers (Brugueras Torrella, 2018: 242).

Al 1909, Terrassa tenia 22.000 habitants, 9.000 dels quals eren immigrants; del total, un 21% treballava al tèxtil i deu anys després, al 1919, el tant per cent havia augmentat fins al 44,8% (Brugueras Torrella, 2018: 242). El creixement desmesurat de la població generà problemes d'habitatge, males condicions d'habitabilitat i una sèrie de condicions nefastes que afavoriren, encara més, la polarització de la societat egarenca (Brugueras Torrella, 2018: 242 i 243).

Al 1910 es creà la Confederació Nacional dels Treballadors (CNT), el sindicat anarquista, i a Terrassa de seguida s'hi creà un comitè local que aglutinà la majoria dels treballadors de la ciutat. La CNT tingué un paper clau des del moment de la seva fundació fins al final de la Guerra Civil (1936-1939). Amb la seva consolidació augmentà la tendència anarcosindicalista entre els obrers.

Dos anys després, al 1913, tingué lloc una vaga general de l'Art Fabril que paralitzà altra vegada la ciutat i hi tingueren lloc diversos actes violents amb la conseqüent forta repressió per part del poder local (Brugueras Torrella, 2018: 243).

Figura 21 Obrers terrassencs en la vaga de l'Art Fabril (1913). Font: Històries de Terrassa (Rafael Aròztegui).

En aquest context, “el Salisme , doncs, s’adaptava a la nova situació i resistia als embats del carrer amb una política repressiva de mà dura. (...) I és que el Salisme havia estat un moviment que passava per damunt dels partits, i si bé en els seus orígens havia estat vinculat al liberalisme (...) s’acabà consolidant com l’opció de totes les tendències d’ordre” (Brugueras Torrella, 2018: 245).

L’AUGE DE LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL I LA POSTERIOR DAVALLADA

Enmig d’aquest context agitat, a Europa esclatava la Gran Guerra (1914-1918), de la qual Espanya se’n declarà neutral. La neutralitat portà als fabricants a una època daurada: els industrials de la ciutat s’abocaren a produir pels països en guerra, fonamentalment mantes i roba militar (Brugueras Torrella, 2018: 245). Així doncs, la producció i la productivitat augmentaren més del doble en un moment en què l’electricitat substituïa definitivament l’energia del vapor (Brugueras Torrella, 2018: 245).

Aquest creixement es traduí en un increment dels beneficis per la burgesia terrassenca, propietària de les fàbriques de la ciutat (Brugueras Torrella, 2018: 246). Tanmateix, això no es veié reflectit en els salaris dels treballadors que, a sobre, hagueren de fer front a l'augment de preu dels productes bàsics.

Amb la situació cada cop més tensa, es produeix la triple crisi del 1917 que a Terrassa culmina amb la victòria dels catalanistes a les eleccions municipals del novembre d'aquell mateix any (Brugueras Torrella, 2018: 247). El nou alcalde, Emili Soler Anglada, que substituïa el salista Josep Ullés Jover, tindrà com a objectiu principal apaivagar la conflictivitat social a partir de l'alliberament dels sindicalistes empresonats i d'assegurar i abaratir el preu de les subsistències.

La bonança econòmica acabà de cop al 1918 amb el final de la Primera Guerra Mundial i la posterior crisi de sobreproducció de la indústria local (Brugueras Torrella, 2018: 247). Els acomiadaments de milers d'obers es traduïren amb un augment de la conflictivitat que encadenà amb una espiral de violència que acabà obrint una guerra oberta entre la patronal i els obrers: el Pistolerisme (Brugueras Torrella, 2018: 248)¹⁹. El Pistolerisme (1918-1923) deixarà a Terrassa un total de 9 morts, més de 30 atemptats i un gran nombre de ferits.

¹⁹ El Pistolerisme no és un fenomen exclusiu de Terrassa ja que també esdevingué en altres ciutats com Barcelona.

LLUÍS MUNCUNILL, L'HOME DEL MODERNISME EGARENC

Abans d'acabar la radiografia de la Terrassa modernista no podem passar desapercebut el gran paper que jugà l'home del Modernisme a la ciutat: Lluís Muncunill Parellada (1868-1931).

Aquest arribà a Terrassa l'any 1892 com a arquitecte municipal, del qual n'exercí fins al 1903. Durant aquests anys compartí encàrrecs públics, com la canalització de la riera del Palau o la construcció del nou ajuntament de la ciutat, amb encàrrecs privats (Fernández, 2005: 6).

Fou en aquests darrers on gaudí d'una llibertat creativa total creant un llenguatge propi, qualificat de gaudinià per alguns, a remolc de l'estil del moment, el Modernisme. Muncunill projectà obres de tot tipus: urbanística, ponts, edificis públics, religiosos, fàbriques, magatzems i tota mena d'habitatges (Fernández, 2005: 6)²⁰. Ara bé, l'arquitectura de Muncunill "no es pot entendre sense tenir en

²⁰ Freixa Serra (1998: 109) explica que Muncunill va saber adaptar el Modernisme a la indústria.

Figura 22 Fotografia de Lluís Muncunill Parellada.
Font: Viquipèdia.

compte l'alt nivell tècnic dels seus col·laboradors: ebenistes, molts, guixaires, ceramistes...” (Fernández, 2005: 6).

És a Terrassa on es concentra gran part de la seva obra, molta de la qual encara es conserva a dia d'avui, però també en trobem a Rubí, Manresa, Ripoll, Matadepera i Montserrat (Fernández, 2005: 6). L'obra de Muncunill “ha fet de Terrassa un dels centres on el patrimoni industrial s'ha convertit en part del patrimoni cultural català i en un patrimoni que ajuda a comprendre el paper de la industrialització en la història de la Catalunya contemporània” (Fernández, 2005: 6).

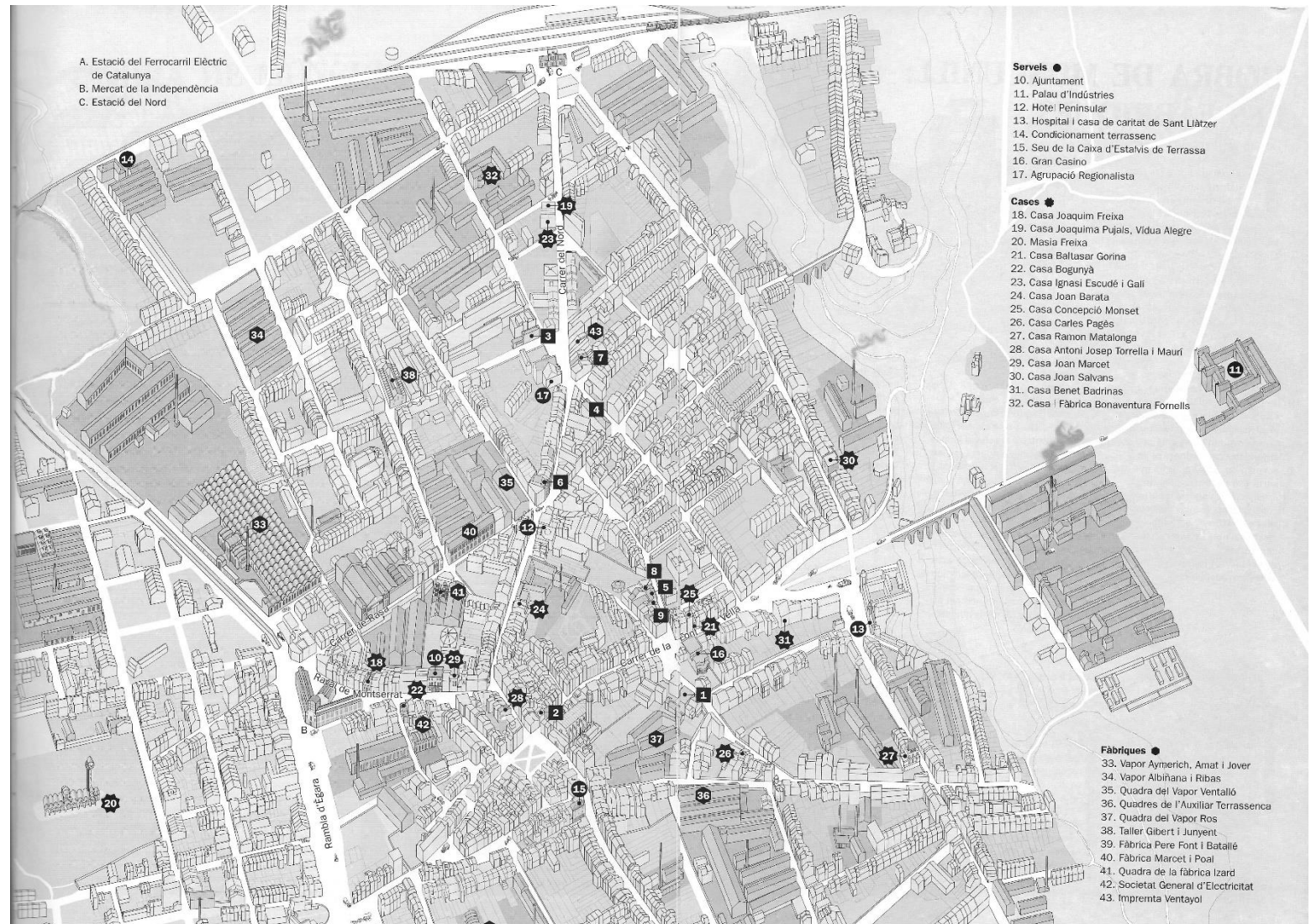

Figura 23 Mapa de les obres de Muncunill als carrers de la ciutat. Font: FERNÁNDEZ, Magda (2006).

LA MASIA FREIXA

Una de les obres més importants de Muncunill i de les més representatives del Modernisme egarenc és la Masia Freixa, coneguda així per la seva llunyania de la ciutat, ja que l'edifici quedava envoltant de camps, i no pas per la seva relació amb la producció agrària.

Figura 24 Imatge actual de la Masia Freixa després de la restauració del 2017. Font: Àngels Rodulfo.

L'any 1905, Josep Freixa, important propietari d'una fàbrica d'alpaques, encarrega a Lluís Muncunill la transformació de la fàbrica en una residència (Fernández, 2006: 14). Muncunill revesteix l'edifici i el converteix en una joia modernista.

A nivell constructiu, cal destacar la forma bombada del sostre de color gris que contrasta amb el blanc dels murs. Aquests, plens de finestres en forma de paràbola, culminen amb l'erecció d'una torre amb un minaret.

Els usos de l'edifici han anat variant al llarg dels anys: durant la segona república es va col·lectivitzar i es va convertir en un menjador social i una biblioteca; al 1936 fou confiscat pel *Movimiento Nacional* i al 1939 fou retornat als propietaris; al 1958 fou comprada per l'Ajuntament i un any després s'hi inaugurava l'Escola Municipal de Música que hi perduraria fins al 2003, any en què fou reconvertida en dependències de l'Ajuntament i en l'Oficina de Turisme (Fernández, 2006:14-15).

4 DARRERA LA TERRASSA MODERNISTA

Darrera la Terrassa modernista és el nom del projecte que comprèn aquest treball. Aquest consisteix en una ruta teatralitzada que està pensada per fer-se com una activitat inclosa en el programa de la Fira Modernista. Tanmateix, el propi itinerari també concep un cert canvi en el model de gestió i de difusió de la Fira per tal que pugui reconduir-se el model actual i que l'activitat pugui dur-se a terme.

La ruta està prevista que estigui conduïda per un guia i per una actriu que guiaran als visitants a través d'edificis modernistes dels carrers del centre de la ciutat. D'aquesta manera, es complementaran les explicacions del mediador amb les experiències vitals que relatarà l'actriu, la qual interpretarà el paper d'una dona obrera que treballa en una fàbrica de la ciutat.

El personatge podrà dialogar tant amb el guia com amb el públic de manera que serà conscient que estarà explicant les coses amb una certa perspectiva i des d'una distància temporal. Això permetrà que al guió s'hi puguin incorporar referències i falques relatives al present. El personatge serà com si fos un narrador omnipresent que està tant al passat com en el present i que tot ho sap.

4.1 OBJECTIUS

La ruta *Darrera la Terrassa modernista* es planteja una sèrie d'objectius amb la voluntat de complementar l'oferta del programa actual de la Fira Modernista. Aquests són els següents.

OBJECTIU SOCIAL: DONAR A CONÈIXER LA HISTÒRIA DE LA CLASSE OBRERA TERRASSENCA

A nivell de programa, la classe obrera és una de les grans oblidades al llarg del cap de setmana de la Fira Modernista. Com en la majoria de fires temàtiques, es tendeix a mostrar tan sols una part de la història del període en qüestió.

En aquest cas, si hom passeja pels carrers del centre de la ciutat els dies de la Fira Modernista pot tenir la sensació que a la Terrassa del tombant de segle només hi havia homes i dones adinerats que passejaven ben vestits pels carrers. Però res més lluny de la realitat: mentre que l'alta burgesia era tan sols un ínfim tant per cent del total de la població, el gran gruix de la societat estava format pels obrers i les obreres que feien funcionar les fàbriques de la ciutat. Terrassa era, per sobre de tot, una ciutat obrera.

Tanmateix, aquesta realitat històrica queda invisibilitzada en el programa de la Fira ja que tret de la manifestació de dones obreres que es celebra cada any o de la recreació de la Vaga de la Patata que havia organitzat El Porronet

en passades edicions no se'ls dedica cap activitat²¹. L'any 2016 es va dedicar l'edició a la classe obrera i es van organitzar exposicions com la de "8 hores i prou!" o "El cant dels obrers", es va fer una ruta sobre l'oci obrer i es va fer una recreació al Vapor Ros. Aquestes activitats, però, no van perllongar-se en la resta de les edicions sinó que van ser dutes a terme tan sols en la XIV edició.

És en aquest sentit, precisament, que el projecte pretén donar veu a una part de la història que queda en un segon pla durant els dies de la Fira i posar així una mica de llum en la foscor. Donant-la a conèixer a través de la ruta *Darrera la Terrassa modernista* és ser una mica més justos amb el nostre passat i mostrar una visió més propera a la realitat.

El fet, a més, que la ruta sigui conduïda per una dona de classe obrera és un doble reconeixement ja que les dones han estat el col·lectiu més oblidat de la historiografia en termes generals i, conseqüentment, també en l'egarenca.

²¹ La manifestació de les dones obreres reivindicava una jornada laboral de 10 hores amb dret a un descans setmanal i a ser tractades igual que els seus companys

OBJECTIU PATRIMONIAL: PATRIMONI CONSTRUÏT MÉS ENLLÀ DELS MONUMENTS

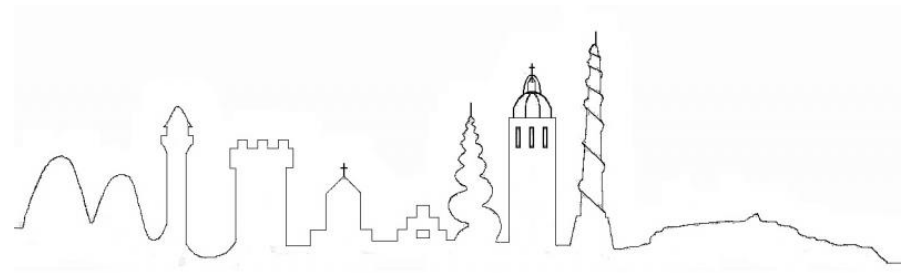

Figura 25 Skyline de la ciutat. D'esquerra a dreta: Masia Freixa, Torre del Palau, el Monument de la Dona Treballadora, campanar del Sant Esperit, xemeneia de la Bòbila Almirall, silueta de la Mola. Font: UPC.

Un altre dels objectius del projecte en qüestió és el de mostrar el patrimoni que queda en segon pla i posar-lo en valor. Des del programa i des de la mateixa organització de la Fira Modernista es fa difusió de molts edificis com per exemple l'Escola Industrial, la Societat General d'Electricitat o l'Institut Industrial però també n'hi ha molts d'altres que no es donen a conèixer.

La ruta *Darrera la Terrassa modernista* pretén apropar als visitants aquell patrimoni que sovint passa desapercbut o bé perquè no té tant interès artístic o bé perquè queden fora del circuit principal.

Aquest patrimoni també forma part de la història i del llegat patrimonial de la ciutat i, com a tals, també han de poder ser visibilitzats.

masculins: volien cobrar el mateix sou. Font: Programa de la XVII edició de la Fira Modernista de Terrassa (2019).

OBJECTIU SOCIAL: (RE-)VINCULAR LES ENTITATS DEL TEIXIT LOCAL

Al llarg de les edicions, el nombre d'entitats de la ciutat que organitzen activitats durant el cap de setmana de la Fira Modernista han anat disminuint considerablement. Ja sigui per motius econòmics o perquè el model s'ha desvirtuat, aquestes han deixat de sentir-lo com a propi i se n'han desvinculat. En aquest sentit, el projecte *Darrera la Terrassa modernista* pretén reivindicar el paper de les entitats de la ciutat i vol tornar-les a fer participants de l'esdeveniment.

D'una banda, es vol contactar amb el Centre d'Estudis Històrics (CEHT) per tal d'aconseguir el rigor que necessita la ruta²². Amb ells s'elaboraria el marc històric de l'itinerari i també aportarien la persona que conduiria la ruta.

D'altra banda, per la vessant més artística es vol contactar amb un grup teatral de la ciutat com per exemple la companyia de Les Pisanes, Acció Teatre o Farga'm per tal que donin vida a la protagonista de la ruta. A més, també podrien participar en l'elaboració del guió i del vestuari conjuntament amb el CEHT. Uns treballarien en el rigor històric i els altres en l'interpretatiu.

OBJECTIU SOCIAL: CREAL VINCLES EMOCIONALS AMB ELS VISITANTS

Els itineraris són un mètode molt utilitzat per tal de difondre i apropar el patrimoni a les persones (Parra Monserrat, Talens Molla, Rangel López,

2014: 259). Ara bé, si a l'ús de l'itinerari se li afegeix la utilització del teatre com a complement a l'explicació l'experiència s'enriqueix exponencialment.

La ruta teatralitzada busca treballar amb les emocions de manera que es pugui desenvolupar l'empatia dels visitants, una facultat que resulta primordial per a comprendre el passat (Martínez Gil, 2019).

L'apel·lació als sentiments permet aprendre a valorar el patrimoni que ens envolta i pot ajudar a preservar-ne la seva conservació. Així doncs, aquest tipus d'activitats, a més, serveixen com una eina de conscienciació per a la societat ja que donen a conèixer una part de la història que fins ara els podia ser desconeguda i aquest fet els ajuda a saber-lo valorar de la manera convenient.

²² El CEHT és una entitat creada al 1987 que aplega professionals de la historiografia local i d'altres disciplines com l'arqueologia, el món patrimonial o la història de l'art.

4.2 METODOLOGIA: UNA RUTA TEATRALITZADA

“El teatro, a través de recursos verbales y no verbales, nos ayuda a crear situaciones de comunicación real, reconstruyendo experiencias e incluso comprometiendo la personalidad entera del sujeto”

Álvarez Domínguez, Martín López, 2016: 45

“El espectáculo se subordina al patrimonio, a comunicar, pero no se tiene que perder calidad artística a la hora de la puesta en escena. Las licencias artísticas deben tener en cuenta la documentación histórica, las investigaciones recientes y el asesoramiento de los conservadores y gestores del patrimonio.”

González, 2003: 219

En aquest projecte, *Darrera la Terrassa modernista*, el teatre és l'eina pedagògica a partir de la qual s'aproparà el patrimoni a les persones. En aquest cas, resulta una estratègia innovadora dins del programa de la Fira ja que no hi ha cap activitat com aquesta. Sí que es fa una visita teatralitzada al mNACTEC i a la Masia Freixa però no pas un itinerari pels carrers de la ciutat a partir del patrimoni arquitectònic modernista.

Amb el teatre, un dels valors més importants a tenir en compte a l'hora de preparar una activitat com aquesta és el rigor històric. Aquest s'ha de contemplar en tots els aspectes: des del guió al personatge, passant per la indumentària i l'*atretzzo*. Una ruta teatralitzada feta amb rigor pot generar molt interès i a més permet introduir trames i conceptes d'una manera més lúdica i amena (Parra Monserrat, Talens Molla, Rangel López, 2014: 259 i 263).

Laia Coma Quintana i Joan Santacana Mestre (2019) descriuen qüestions importants a tenir en compte a l'hora d'elaborar una activitat patrimonial a

partir del teatre. Els consells més rellevants que donen al lector queden recollits a continuació:

1. La indumentària i l'*atretzzo* han de ser realistes perquè són els que fan viatjar a l'espectador.
2. Els actors i les actrius han de ser professionals ja que sinó és difícil que els visitants puguin deixar-se portar i arribar a empatitzar-hi. Han de saber interpretar bé el seu paper i, quan sigui necessari, saber apel·lar al públic.
3. Els guions han de ser elaborats a partir de fonts històriques d'una manera rigorosa i no es poden permetre errors de continguts.

Així doncs, el teatre resulta una metodologia molt útil per crear vincles emocionals amb els visitants i per fer-los gaudir del patrimoni a través d'una experiència lúdica i amena que els permet estar en contacte amb el patrimoni d'una manera distesa. La sorpresa, la intriga i la barreja de sentiments que viu l'espectador al llarg de l'activitat apropen al visitant al bé cultural en qüestió d'una forma molt més profunda.

Sobre un projecte de ruta teatralitzada a la població de Moixent (València) ambientada en l'època medieval, Parra Monserrat, Talens Molla i Rangel López (2014) escriuen el següent:

“Por otro lado, no podemos dejar de señalar que una ruta de estas características (que persigue la empatía y la implicación de los visitantes a través de recreaciones como las que hemos descrito) es una fuente de vivencias, lo que la convierte en una herramienta de gran utilidad para propiciar no solo la observación y el interés hacia el medio natural, social y cultural que nos rodea, sino también el desarrollo de actitudes de respeto y protección (BERNÁLDEZ, 1981).”

Diversos estudis han destacat l'interès i l'eficàcia de les visites teatralitzades tot posant de manifest que un dels factors clau d'aquest tipus d'activitats és l'empatia, un element fonamental per comprendre el nostre passat (Goenechea Permisán, 2007: 96). És el cas, per exemple, d'un estudi fet a partir d'una investigació sobre l'eficàcia de les visites teatralitzades com a estratègia didàctica. Els bons resultats posaren de manifest la bona valoració per part dels assistents en termes d'aprenentatge i diversió (Goenechea Permisán, 2007: 95 i 102).

4.3 ANÀLISI D'EXPERIÈNCIES SIMILARS

A dia d'avui l'oferta cultural en forma de rutes patrimonials, fins i tot teatralitzades, i de fires temàtiques, en aquest cas dedicades al Modernisme, és molt abundant. És per això que s'han recollit un seguit d'exemples per tal de veure'n diferents mostres que puguin servir de models a l'hora d'elaborar el projecte en qüestió.

ITINERAR ENTRE EL PATRIMONI

LA MÀGIA DE LES RUÏNES D'EMPÚRIES I EL TEATRE

Empúries
Museu d'Arqueologia
de Catalunya

A l'estiu, la seu d'Empúries del Museu d'Arqueologia de Catalunya ofereix rutes teatralitzades al capvespre. Les visites estan conduïdes per un guia i al llarg de la visita es poden veure

diferents escenes dramatitzades per actors. En aquest cas, és d'especial interès la col·laboració que hi ha entre guies i actors, ja que el projecte *Darrera la Terrassa modernista* contempla que l'itinerari sigui conduït per un binomi format per un guia i una actriu.

D'altra banda, també es dona l'opció de fer una ruta marinada amb vins amb denominació d'origen. En el nostre cas, la combinació de gastronomia i història no aportaria un valor especial a l'itinerari.

Ambdues rutes són de pagament, la primera de 12€ per persona i la segona de 20€ ja que ofereix l'experiència enològica. Tanmateix, en el projecte en qüestió el preu seria més mòdic atès que bona part de les activitats de la Fira estan subvencionades per l'Ajuntament, de manera que el preu, en aquest cas, seria més aviat simbòlic.

Figura 26 Imatge d'una ruta teatralitzada al jaciment d'Empúries. Font: Visit l'Escala.

Des de la seu del museu, i conjuntament amb l'Ajuntament de l'Escala i l'UBET (*Union of Shopkeepers and Tourist Business*), organitzen anualment des del 1996 la Fira del Triumvirat Mediterrani, una fira amb uns objectius comercials i turístics però amb voluntat de rigor històric (Puigdevall, 2016).

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA: RUTES I ITINERARIS, RELATS URBANS

MUIBA
MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

El Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), l'antic Museu de la Ciutat, té un gran llistat de rutes i itineraris. Les seves nombroses

seus ofereixen un ventall molt ampli de recorreguts que permeten entendre moltes èpoques i aspectes de la ciutat a partir de donar a conèixer la seva història i el seu patrimoni.

Amb un rerefons històric i uns títols molt atractius, el museu ofereix recorreguts com "Gràcia 1900. L'aparador burgès d'un barri obrer" o "Sis-cents anys de correu a la ciutat de Barcelona" entre molts d'altres que articulen un discurs, una història, un relat, que permet relacionar el present i el passat a través del patrimoni. Des del mateix museu, s'organitza un curs, "Relats urbans. Teoria i pràctica de l'itinerari històric", a través del qual es pretén explicar l'art d'itinerari i sobretot la capacitat d'idear-lo

El que interessa d'aquest cas en qüestió és la voluntat de donar a conèixer la ciutat a través de la seva història i el seu patrimoni, que seria la intenció del projecte que es presenta amb la diferència, però, de quedar dins la

programació de la Fira Modernista i no pas com una activitat oferta des del museu de la ciutat.

Figura 27 Exemples de les rutes patrimonials ofertes pel museu al curs 2017-2018. Font: Ortega i Palau.

LA RUTA OBRERA DE LEGAZPI: EL BATEC LATENT DE LA INDÚSTRIA SIDERÚRGICA

Des de la Fundación Lenbur, que té per objectiu posar en valor el patrimoni natural i cultural del Valle del Hierro (Gipuzkoa), organitzen la *Ruta obrera* pel municipi de Legazpi. Aquesta està ambientada als anys 50 del segle XX i a través d'un itinerari urbà es pretén donar a conèixer la vida dels obrers i les obreres que vivien de i per a la indústria siderúrgica a la vila.

La història d'aquestes famílies és presentada a partir d'un recorregut que passa per 15 punts d'interès com la ferreteria, l'escola, habitatges obrers o fàbriques de l'època. A més, d'aquests, tres estan recreats de la manera com eren a mitjans del segle passat per tal de poder apropar la història als participants d'una manera més sensorial.

Els temes que es tracten giren al voltant del context històric i econòmic del poble a la dècada dels 50, de l'àmbit educatiu i religiós, de la vida familiar, la figura de la dona... El fet que es tractin aspectes tan variats al llarg de la ruta permet fer una radiografia de la classe obrera de l'època.

El cas en qüestió resulta interessant perquè es posa en valor una part del patrimoni i de la història que, com en el cas de la Fira Modernista, enlluernada per la visió de la Terrassa burgesa, queda en un segon pla. La *Ruta obrera* demostra que el patrimoni vinculat a la classe obrera també es pot posar en valor i donar-lo a conèixer tant a ell com a la seva història.

Sembla interessant la idea de poder recrear algun dels espais per tal d'augmentar el factor vivencial de l'experiència. En el cas del projecte en qüestió es podria mirar, un cop es tingui més avançada la recerca històrica i territorial, si hi hagués algun punt de l'itinerari que permetés dur a terme una recreació per poder-la incorporar al recorregut. A nivell de personal es podria comptar amb grups de teatre amateur de la ciutat o amb persones d'altres entitats culturals terrassenques que es dediquen a la divulgació històrica.

Figura 28 Recreació d'una cuina obrera que forma part de la ruta urbana. Font: Lenbur.

FIRES I FESTIVALS

TÀRRACO VIVA: LA IMPORTÀNCIA DEL PATRIMONI

TÀRRACO VIVA®
EL FESTIVAL ROMÀ DE TARRAGONA

Tàrraco Viva no és una Fira sinó un festival en majúscules. Tanmateix, malgrat les distàncies que separen els dos models hi ha certs aspectes que són interessants de considerar.

El fet que Tàrraco Viva duri quinze dies fa que el programa sigui extremadament extens i complet. A més, en aquest, la divulgació històrica hi juga un paper fonamental prenent forma de recreacions, tallers, degustacions, fòrums... Aquesta gran diversitat d'activitats permet adreçar-

les a tipus de públics diferents, des d'experts fins a públic general no especialista del tema passant pel públic escolar. En el cas terrassenc no seria possible fer tal cosa, almenys a dia d'avui, perquè no es compta amb el temps ni el pressupost necessari, però sí que hi ha alguns aspectes que es poden tenir en compte pel projecte en qüestió.

D'entre tots els blocs temàtics d'activitats que omplen el programa n'hi ha un que fa referència a les visites guiades i els itineraris que és d'interès. En aquest es plantegen diversos recorreguts en el marc del festival que a partir de la divulgació històrica tenen l'objectiu d'apropar la història i el patrimoni als participants.

D'entre els itineraris organitzats en destaca 'Com era un mercat romà?' en el qual a través d'una visita al mercat es convida a l'espectador a fer una reflexió i una comparació entre el que menjaven en època romana a Tàrraco, quan aquesta era la capital del món, i el que es menja a dia d'avui a Tarragona. Amb aquest itinerari s'estableix una relació entre el passat i el present que resultaria interessant d'aplicar en l'itinerari *Darrera de la Terrassa modernista* ja que si bé la Terrassa de principis del segle XX no és la mateixa que avui sens dubte encara hi ha moltes coses que ens hi lliguen més estretament del que ens pensem.

Des de l'organització també ofereixen dos itineraris en forma d'enigmes nocturns ('Escrit a la pedra' i '*Sulcus primigenius*') adreçats, principalment, a persones d'entre 14 i 30 anys. Aquest canvi de model i el fet que estigui pensat per a públic jove permet atreure franges d'edat que normalment no són assídues a aquest tipus d'activitats o esdeveniments. Seguint aquest exemple, la proposta d'itinerari procurarà fer-se atractiva per a diferents tipus de públics de manera que pugui resultar interessant tant per a un

adolescent com per a una persona gran ja que la història i el patrimoni poden ser un punt de trobada entre joves, petits i grans.

Figura 29 Fotografia de l'itinerari 'Com era un mercat romà?'. Font: Tàrraco Viva.

FESTIVALS EUROPEUS

Els festivals europeus que han estat presos com a models tots són força semblants entre ells, fet que evidencia el gran interès que suscita l'*Art Nouveau* arreu d'Europa. D'altra banda, però, i en comparació amb la Fira Modernista de Terrassa, tots ells tenen un programa més ampli a nivell temporal i abracen els temes d'una manera més transversal.

Tots aquests exemples europeus poden servir al projecte per afirmar-se com a necessari per tal de mostrar la nostra història als visitants ja que és un període realment interessant tant a nivell històric com a nivell artístic.

BANAD FESTIVAL

Aquest és un festival que té lloc a Brussel·les tots els caps de setmana del mes de març. El seu objectiu és el de posar en valor l'Art Noveau i el seu patrimoni. Per fer-ho organitzen visites als interiors dels edificis, visites guiades i *tours* per la ciutat, activitats adreçades a públics diferents com per exemple escoles, famílies o persones amb necessitats especials, i a més també programen concerts, conferències, tallers i exposicions.

En aquest cas, és interessant veure com des del festiva belga intenten captar diferents tipus de públics amb activitats de tipologies molt diverses.

ART NOVEAU WEEK – ITALIA LIBERTY

El cas italià es concentra en una setmana a l'any i es celebra en diversos llocs del país (Milano, Torino, Napoli, Palermo..). Les principals activitats són l'obertura d'edificis al públic, itineraris, presentacions de llibres, *workshops*, exposicions... Totes articulades al voltant de l'Art Noveau.

ART NOVEAU FESTIJN

Finalment, l'exemple holandès també ofereix passeigs, concerts, mercats d'antiguitats, rutes senderistes, conferències, exposicions... Aquesta, però, és una iniciativa jove ja que la primera edició va tenir lloc tot just l'any 2019.

4.4 EL PATRIMONI ESCOLLIT

A continuació es farà un inventari dels edificis escollits per a l'itinerari *Darrera la Terrassa modernista*. Tots ells ha estat triats a partir d'una primera recerca feta en base a la historiografia terrassenca publicada. Els béns patrimonials corresponen, històricament, al període de la Fira Modernista malgrat no tots són del mateix estil. Tanmateix, tots van tenir jugar un paper important en la societat terrassenca del primer terç del segle XX, motiu pel qual han estat triats.

LES NAUS DE CA N'IZARD, EL VAPOR AMAT

Autor	Lluís Muncunill (reforma 1921)
Any	Finals del segle XIX
Estil	Modernista
Ús	Original Fàbrica Actual Sala d'exposicions
Nivell de protecció	BCIL (12/12/2003)
Titularitat	Pública (Ajuntament de Terrassa)

Figura 30 Dibuix del Vapor Amat fet per Pilarín Bayés. Font: llibre *Indrets històrics de Terrassa*.

El Vapor Amat era una de les fàbriques que es torbava al carrer de la Rasa, la frontera nord de la ciutat a principis del segle XX. A més, és un edifici que va ser reformat per Lluís Muncunill, l'home del modernisme egarenc. Ha estat escollit per formar part de l'itinerari perquè permet introduir la Terrassa industrial i obrerista, el taló de fons de la ruta *Darrera la Terrassa modernista*.

MERCAT DE LA INDEPENDÈNCIA

Autor	Antoni Pascual i Melcior Viñals
Any	1908
Estil	Modernista
Ús	Original Mercat Actual Mercat

Nivell de protecció	BCIL (12/12/2003)
Titularitat	Pública (Ajuntament de Terrassa)

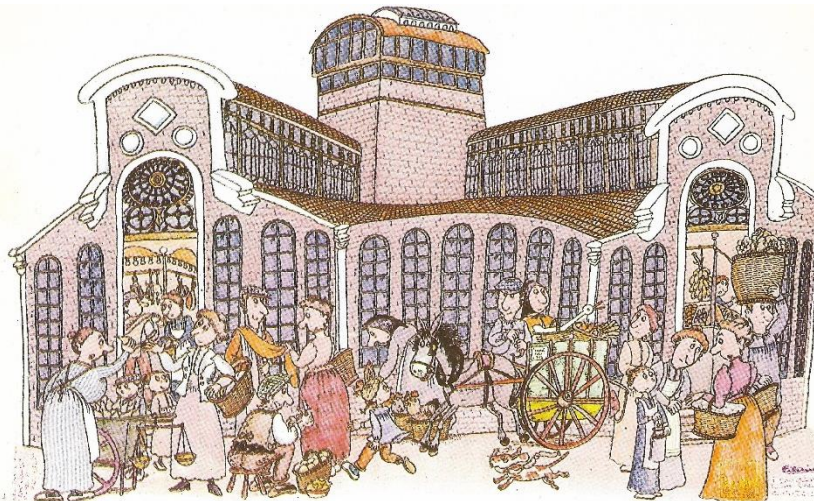

Figura 31 Dibuix del Mercat de la Independència fet per Pilarín Bayés. Font: llibre Indrets històrics de Terrassa.

El Mercat de la Independència és una obra filla de l'arquitectura del ferro que permetrà donar a conèixer la vessant més gastronòmica de la ciutat. L'edifici en qüestió ha estat escollit per la seva singularitat arquitectònica i pel fet que va ser el primer mercat cobert que es va construir a la ciutat.

Des de 1207 que hi ha indicis que demostren que el mercat de la vila es feia a la Plaça Major, actual Plaça Vella. A finals del segle XIX, l'Ajuntament decideix construir un mercat d'obra que permeti que les parades estiguin sota cobert. Amb l'enderroc de l'Hospital de Sant Llàtzer, s'erigeix un gran edifici, que queda aïllat dels del seu entorn, que albergarà el primer mercat cobert de la ciutat. Actualment, el Mercat de la Independència segueix

essent el principal mercat de la ciutat juntament amb la *plaça de dalt*, el Mercat del Triomf.

SOCIETAT GENERAL ELÈCTRICA

Autor	Lluís Muncunill
Any	1908
Estil	Modernista
Ús	Original Industrial
	Actual Restauració
Nivell de protecció	BCIL (12/12/2003)
Titularitat	Privat

Aquest immoble, un dels més grans del centre històric de la ciutat, va ser un dels edificis industrials modernistes projectats per Lluís Muncunill, fet que permetrà parlar de la seva obra i del seu estil, tan característic de la ciutat del moment i de l'actual. A més, l'ús i la funció de la Societat General Elèctrica també portarà a explicar com la ciutat del vapor deixà enrere aquesta font d'energia i començà a utilitzar l'energia del segle XX: l'electricitat.

L'edifici ha estat escollit per la seva importància a nivell de funcionament de la ciutat i per la seva arquitectura majestuosa caracteritzada per la presència de voltes catalanes.

CASA DEL POBLE

Autor	
Any	Segle XIX
Estil	Historicista
Ús	Original Habitatge Actual Cap
Nivell de protecció	Cap
Titularitat	Pública (Ministerio de Trabajo y Economía Social, estat espanyol)

A dia d'avui, l'estat de conservació de l'immoble és molt dolent, ja que només se'n conserva la façana. Ara bé, tot i el seu estat, es considera que pel valor històric que té l'edifici, més que no pas l'artístic, ha de formar part del recorregut. El paper que va jugar en la vida cultural, social i fins i tot política durant els primers anys del segle XX va ser molt rellevant. La Casa del Poble terrassenca, la primera que hi hagué a Catalunya, es va convertir en un espai de sociabilitat i d'oci pels obrers de la ciutat, on hi tenien lloc mítings polítics, conferències i balls populars entre moltes d'altres coses. Terrassa mai tingué un Ateneu Popular perquè la Casa del Poble ja en feia totes les seves funcions (Pizà, 2015).

Durant els anys 30, la casa va ser la seu local d'Esquerra Republicana de Catalunya; amb l'esclat de la Guerra Civil esdevingué un centre de reclutament de milícies i un centre de mítings propagandístics i activitats culturals per reclutar diners pel front (Pizà, 2015). Amb l'entrada dels nacionals al gener del 1939, la Casa del Poble és ocupada i els falangistes hi estableixen la seu del sindicat vertical (Pizà, 2015). Amb el final de la

dictadura, se n'intenta recuperar la propietat però tots els esforços són en va. Amb els anys, l'edifici s'ha anat degradant cada cop més fins al punt que a dia d'avui només se'n conserva la façana enguixada.

MAGATZEM CORTÈS I COLOMER

Autor	Joan Carpinell Sallés, Francesc P. Guàrdia Vial
Any	1897
Estil	Historicista
Ús	Original Magatzem de teixits Actual Restauració
Nivell de protecció	BCIL (12/12/2003)
Titularitat	Privada

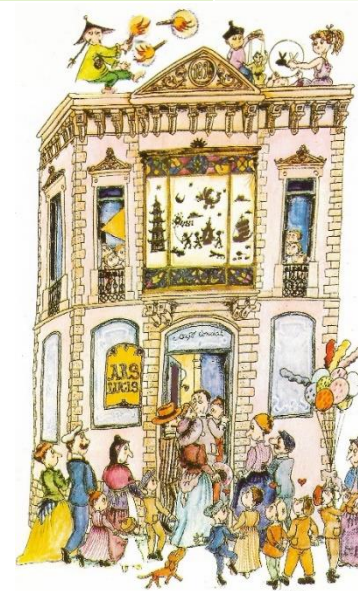

Figura 32 Dibuix del Magatzem Cortès i Colomer fet per Pilarín Bayés. Font: llibre Indrets històrics de Terrassa.

El magatzem en qüestió forma part de la ruta perquè durant els primers anys del nou-cents (1906-1925) es va convertir en el Cafè Condal, que albergava la sala de teatre i de cinema *Ars Lucis*. Aquesta estava sota la direcció de Joaquim Vancells i s'hi representaven espectacles modernistes. Amb la visita d'aquest edifici, es podrà parlar de la vida cultural associada al Modernisme durant el primer terç del segle XX a la ciutat i com el cinema i el teatre, grans espais d'oci i de sociabilitat, arribaren a la ciutat del nou-cents per quedar-s'hi.

HOTEL PENINSULAR

Autor	Lluís Muncunill (1903)
Any	1897-1903
Estil	Modernisme
Ús	Original Hotel Actual Comerç i habitatge
Nivell de protecció	BCIL (12/12/2003)
Titularitat	Privada

L'edifici en qüestió mostra una de les característiques més importants de la Terrassa industrial de principis del segle XX: la presència de comerciants i viatgers. L'immoble, obra de Lluís Muncunill (1903), va ser construït per ser un hotel que donés allotjament als viatgers i comerciants que venien a fer negoci a la ciutat. A més, en aquest mateix indret, s'hi celebraren diversos actes polítics i socials. Així doncs, l'edifici ha estat triat per ser un habitatge de Lluís Muncunill i pel fet que donava alberg als viatgers i comerciants de la ciutat, cosa que demostra que la ciutat tenia una gran vida econòmica.

MAGATZEM TORRAS, CAL SASTRE D'OLESA

Autor	Melcior Viñals
Any	1914
Estil	Modernisme
Ús	Original Magatzem Actual Clínica dental
Nivell de protecció	BCIL (12/12/2003)
Titularitat	Privada

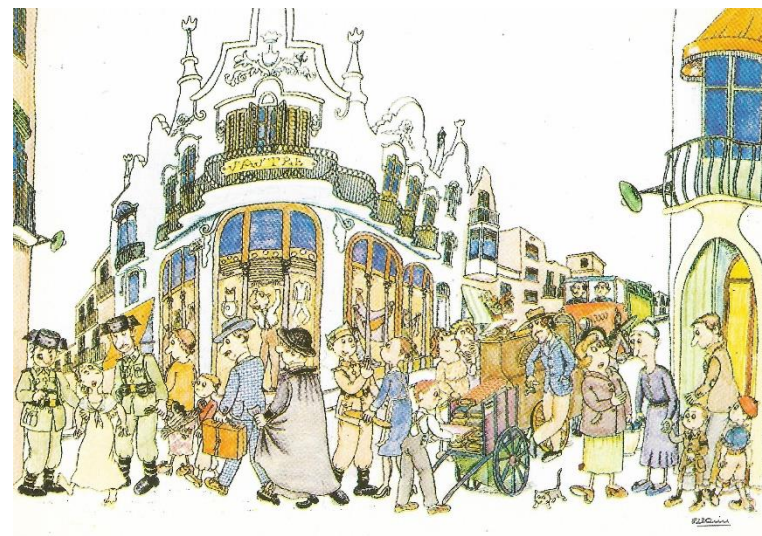

Figura 33 Dibuix del Magatzem Torres/Cal Sastre d'Olesa fet per Pilarín Bayés. Font: llibre *Indrets històrics de Terrassa*.

Igual que l'edifici anterior, aquest també està relacionat amb la vessant més comercial de la ciutat. Cal Sastre d'Olesa era l'únic magatzem de la ciutat que venia al detall i a més estava situat en un lloc estratègic, en l'eix que baixava de l'Estació del Nord. Amb aquest edifici i l'anterior, situats molt a prop l'un de l'altre, es podrà explicar l'anar i venir continu de la gent que venia a fer negocis a la ciutat per comprar-ne els seus teixits.

ESCOLA DE LA LLAR

Autor	Melcior Viñals
Any	1926
Estil	Modernista
Ús	Original Escola Actual Escola
Nivell de protecció	BCIL (12/12/2003)
Titularitat	Pública (Ajuntament de Terrassa)

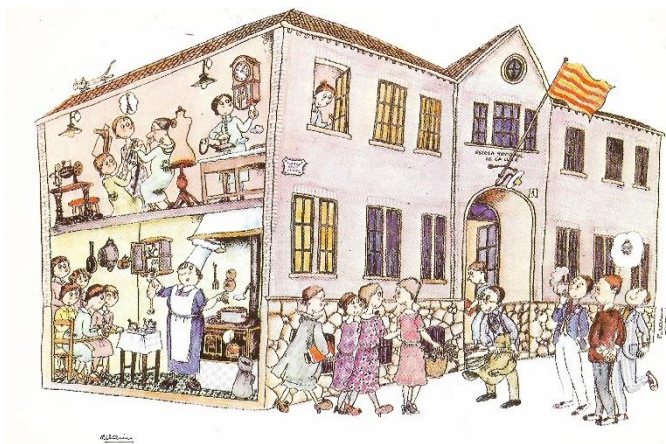

Figura 34 Dibuix de l'Escola de la Llar fet per Pilarín Bayés. Font: llibre Indrets històrics de Terrassa.

Aquest és un edifici modernista que es construeix relativament tard, quan a la resta del Principat el Modernisme ja havia passat el seu moment de màxima esplendor. Tanmateix, a Terrassa aquest hi perdura una mica més, i l'Escola de la Llar n'és un exemple. A més, era un centre de formació per a dones i nenes, fet que permet exposar un projecte educatiu pioner a la ciutat.

CASES OBRERES DE CAL MAURÍ

Autor	Jacint Matalonga, Josep Fontserè Mestre
Any	1859 (c/del Passeig), 1873 (c/Sant Cristòfol)
Estil	Arquitectura popular
Ús	Original Habitatge Actual Habitatge
Nivell de protecció	BCIL (12/12/2003)
Titularitat	Privada

Les cases obreres de Cal Maurí són l'únic testimoni d'habitatges obrers en sèrie que es conserven de l'època. Enmig d'un període de creixement urbanístic i demogràfic, la ciutat hagué de trobar solució a un problema que s'havia tornat endèmic: la falta d'habitatge. Així doncs, les cases de Cal Maurí, obres populars encarregades pel senyor Maurí, varen donar llar a alguns dels obrers que treballaven a la fàbrica de l'industrial.

L'itinerari acaba com comença i es tanca el cercle. La ciutat industrial ha obert i ha tancat la ruta protagonitzada per la Terrassa de principis del segle

XX que era, per sobre de tot, una ciutat industrial que vivia plenament abocada al món del tèxtil amb tot el que això comportava.

4.5 ELS CONDUCTORS DE LA RUTA

Tal i com s'ha indicat prèviament, la ruta teatralitzada de *Darrera la Terrassa modernista* és una activitat que estarà conduïda, d'una banda, per un guia i per l'altra per una actriu que encarnarà el personatge de la Teresa.

EL PERSONATGE: LA TERESA

La Teresa és una dona de classe obrera que viu a la Terrassa de principis del segle XX. Treballa a les Naus de Ca n'Isard i està casada amb un treballador de l'Auxiliar Tarrasense (Vapor Gran), propietat dels Maurí. És precisament per aquest motiu que viu amb els seus dos fills, en Joan i la Maria, a les cases obreres del Maurí del carrer del Passeig.

La Teresa és una dona que li agrada fer valdre els seus drets com a treballadora i que està molt implicada en la vida de la ciutat. Militant de la CNT i republicana, és una de les principals activistes de la Casa del Poble, espai de sociabilitat obrera per excel·lència en el tombant de segle.

La Teresa viu en una ciutat que els darrers anys ha fet un salt cap a la modernitat. La ciutat del fum és plena de fàbriques però també de racons i espais plens de vida i de gent. Enmig d'aquest escenari, la llavor del Modernisme es plantarà a la ciutat i hi arrelarà de tal manera que un segle després encara se n'hi podran veure els seus fruits. Ella acompanyarà als visitants al llarg de la ruta per tal d'apropar-nos la història de la ciutat en primera persona.

La Teresa farà un tàndem amb el guia de la ruta ja que les explicacions de l'un es complementaran amb la de l'altra. Cadascú parlarà des d'un punt de vista de manera que la combinació d'ambdós ens deixarà un relat molt complet, i vivencial, sobre la història terrassenca del període que compren la Fira Modernista.

VESTUARI

Partint de la documentació gràfica existent de l'època, la Teresa, que és una dona de classe obrera i els visitants la trobaran sortint de la fàbrica, vestirà amb faldilla, brusa i davantal, la indumentària bàsica de les treballadores de l'època. A sobre hi durà un mocador que li cobrirà la part superior del tronc. Portarà el cabell recollit i cobert per un mocador. Als peus, unes espadenyes de vetes i a les mans un farcell amb la taifa i la cantimplora.

EL GUIA: EL VINCLE AMB EL PRESENT

El guia de la ruta serà una persona del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa amb experiència en conduir activitats. A més, cal que sigui una persona extravertida perquè pugui interactuar d'una manera distesa amb l'actriu, i també amb el públic. En aquest cas, és indiferent que sigui un o una guia ja que la qüestió de gènere no condicionarà el seu paper.

4.6 GUIÓ TÈCNIC DE LA RUTA

Figura 35 Mapa amb els punts de la ruta. Font: pròpia.

INFORMACIÓ GENERAL

Durada	1 hora i 30 minuts
Punt de sortida	Naus de ca n'Izard/Vapor Amat
Punt final	Cases obreres de Cal Maurí
Públic objectiu	Itinerari pensat per a persones majors de 16 anys
Nombre de participants	25 persones (l'aforament es veurà reduït a un màxim de 15 persones si s'apliquen les mesures contra la COVID-19).

Materials de suport	Radioguies, projector, imatges històriques, reproduccions sonores, plànols...
Objectius	Donar a conèixer el patrimoni de la ciutat que fou construït durant el període de referència de la Fira Modernista (1892-1920) juntament amb la seva història. Amb aquesta acció es pretén divulgar la història de la ciutat que queda emmarcada dins del marc cronològic de la Fira i apropar el patrimoni més amagat, o que sovint passa més desapercebut, als visitants.
Temàtiques principals	<p>TERRASSA COM A CIUTAT INDUSTRIAL A principis del segle XX, Terrassa estava en ple procés de transformació en molts aspectes (demogràfic, urbanístic, econòmic, social, polític, cultural...) i la indústria esdevindria l'eix vertebrador de la ciutat.</p> <p>LA VIDA OBRERA A TERRASSA Les fàbriques de la ciutat estaven plenes d'obrers i obreres que hi treballaven per guanyar-se el jornal. Tanmateix, la seva vida anava més enllà de les parets de la fàbrica: l'oci, la sindicalització i la sociabilitat eren espais on es desenvolupava la vida quotidiana d'aquest col·lectiu.</p>
Estratègies	<p>La ruta estarà conduïda per un o una guia i per una actriu, que interpretarà el personatge de la Teresa.</p> <p>La Teresa serà un personatge de la Terrassa de principis del segle XX que acompanyarà als visitants a passejar pels carrers de la Terrassa del</p>

segle XXI. Actuarà com un narrador omnipresent, que tot ho sap, tant del passat com del present. Aquesta faceta li permetrà aportar informació des de la perspectiva del segle XXI, de manera que tant podrà parlar de la vaga del 1902 com de la diferència entre la Terrassa de llavors i la d'ara des d'un punt de vista llunyà però a la vegada viscut en primera persona. Al llarg de l'itinerari, el passat i el present es fondran de tal manera que arribaran a ser-ne un, fins al punt que al visitant li costarà discernir entre el vell i el nou.

Així doncs, la relació entre el guia i l'actriu s'articularà en forma de diàleg, d'una manera amena i natural. Tanmateix, cadascú tindrà el seu rol: el guia farà les explicacions més objectives al voltant dels edificis que formen part del recorregut i el personatge, la Teresa, aportarà un contingut més vivencial a partir de la seva pròpia experiència o del què passava a la ciutat en l'època en qüestió. Tot el que porti la Teresa ha d'estar contrastat a partir de les fonts històriques o de la historiografia local ja que hi ha d'haver un rigor en tot el contingut.

Per a complementar el discurs i la recreació, es comptarà amb materials de suport com ara fotografies, projeccions, àudios d'ambientació...

Gestió del grup

Abans de començar, una persona de suport del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa haurà de fer el control d'assistència amb la llista que tindrà dels inscrits. Amb la llista, comprovarà que no falti ningú i els entregarà les radioguies. És convenient

que es convoqui als assistents un quart d'hora abans que comenci l'activitat per tal de poder començar a l'hora i tenir temps de fer-ho tot.

Les persones inscrites a l'activitat portaran un adhesiu identificador tal i com es fa en les altres activitats de pagament de la Fira. El desplaçament del grup haurà de dur-se a terme de tal manera que no molesti, si s'escau, les altres activitats que estiguin tenint lloc a la via pública simultàniament. Per a fer les parades, s'han escollit punts que queden apartats dels fluxos de circulació per tal de no molestar i de no ser molestats.

El guia portarà algun identificador perquè durant els desplaçaments d'un punt a un altre sigui fàcil de seguir.

L'ITINERARI

Figura 36 Plànol de la Guia Industrial de Terrassa de Francesc Giralt (1900). Font: Ferran Pont²³.

²³ L'ús d'aquest mapa s'ha complementat amb la consulta de la *Guia pràctica de Terrassa* de Llofriu Castarlenas (1904).

NAUS DE CA N'IZARD – VAPOR AMAT

Figura 37 Vapor Amat/Sala Muncunill. Font: pròpia.

UBICACIÓ	Plaça Didó, 3; carrer de la Rasa, s/n
PUNT DE PARADA	Al mig de la plaça, al costat de la xemeneia
TEMPORITZACIÓ	7-10'
RECURSOS	Àudio amb el soroll de sirenes, telers, xemeneies...
TEMÀTICA	Presentació de l'activitat La ciutat del fum: les fàbriques i la indústria tèxtil a Terrassa
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu
RESUM DEL CONTINGUT	El guia presentarà l'activitat i farà una introducció al període històric. Entremig d'aquesta, l'actriu apareixerà en escena i explicarà com

RECORREGUT FINS AL SEGÜENT PUNT

era la vida d'una obrera a la Terrassa de principis del segle XX.

Carrer de la Rasa, plaça Enric Granados (cantonada amb la Rambla d'Ègara, carrer del Peix, Raval de Montserrat).

MERCAT DE LA INDEPENDÈNCIA

Figura 38 Mercat de la Independència (vista des del Raval de Montserrat). Font: pròpia.

UBICACIÓ	Raval de Montserrat.
PUNT DE PARADA	Davant de la façana principal, al Raval.
TEMPORITZACIÓ	5'
RECURSOS	Fotografies de l'interior i l'exterior del mercat (Arxiu de Terrassa)

TEMÀTICA	Alimentació i gastronomia.
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu.
RESUM DEL CONTINGUT	A finals del segle XIX es decideix crear el primer mercat de la ciutat, tot i que els antecedents són molt anteriors. A més, es parlarà de com i què menjaven els terrassencs de l'època: plats típic, productes de km0, receptes...
RECORREGUT FINS AL SEGÜENT PUNT	Raval de Montserrat, carrer de la Unió, plaça Salvador Espriu.

SOCIETAT GENERAL D'ELECTRICITAT

Figura 39 Societat General Elèctrica. Font: pròpia.

UBICACIÓ	Carrer de la Unió, s/n.
PUNT DE PARADA	Al capdamunt de la plaça Salvador Espriu.
TEMPORITZACIÓ	4'
RECURSOS	
TEMÀTICA	Abastiment d'energia a la ciutat (el pas del vapor a l'electricitat), el subministrament a les cases i als carrers, l'arquitectura de Lluís Muncunill.
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu.
RESUM DEL CONTINGUT	El guia contextualitzarà l'edifici i explicarà els fets més rellevants al

voltant de la biografia de Lluís Muncunill, l'home del Modernisme egarenc.

Lluís Muncunill (1868-1931) va ser un arquitecte modernista català. Al 1892 aconseguí la plaça d'arquitecte municipal a Terrassa i exercirà com a tal fins al 1903 (Ferran, 1999: 304). Té una producció molt prolífica i de tipologia molt diversa ja que segueix treballant a Terrassa fins l'any de la seva mort (Ferran, 1999: 305). Entre les seves obres hi ha edificis públics, fàbriques, habitatges... Al llarg dels anys evoluciona el seu estil, que va des de l'historicisme de finals del XIX fins a un llenguatge propi passant pel Modernisme i el racionalisme (Ferran, 1999: 305). Avui en dia, encara es conserva bona part de la seva obra, com per exemple la Societat General d'Electricitat.

La Teresa explicarà com va ser l'arribada de l'electricitat a Terrassa i com els vapors deixaren de funcionar amb carbó per fer-ho amb electricitat:

L'any 1885, Francesc Giralt Serrà volia portar novetats a la ciutat i va decidir muntar la primera instal·lació elèctrica al Vapor Galí (Ragon, 1929: 69-70).

La primera casa que va tenir llum va ser la de Salvador Arch, al carrer Font Vella, 18. Al 1893 es va posar instal·lació elèctrica en alguns

establiments com la farmàcia Coll del carrer Sant Pere i Cal Sanana al carrer Major (Ragon, 1929: 69-70). Poc després, al 1896, es va decidir instal·lar la Societat General Elèctrica al carrer Cremat. Amb els anys, i l'augment de la demanda, es va haver de construir un nou edifici, que és el que tenim al davant.

El primer carrer amb llum va ser el carrer Sant Pere, al 1907, i el segon la Font Vella, al 1924 (Ragon, 1929: 69-70).

RECORREGUT FINS AL SEGÜENT PUNT

Carrer Joan Corominas, carrer Cremat.

CASA DEL POBLE

Figura 40 Entrada de l'actual Casa del Poble. Font: pròpia.

UBICACIÓ	Carrer Cremat, 15.
PUNT DE PARADA	Entrada de la plaça de la Torre del Palau.
TEMPORITZACIÓ	7'
RECURSOS	Projecció a la façana de l'antiga Casa del Poble.
TEMÀTICA	Obrerisme, sociabilitat obrera, oci, republicanisme (política local i oposició al Salisme).
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu.
RESUM DEL CONTINGUT	<p>El guia contextualitzarà la història de l'edifici i el descriurà a partir de les fotos que passarà als visitants (recurs). S'explicarà com també, al llarg dels anys, s'ha anat perdent patrimoni ja sigui per una falta de manteniment o per un canvi de prioritats que ha portat a enderrocar els immobles per a construir-hi altres edificis.</p> <p>Constatarà que des del present no podem explicar-ne gaires coses i passarà la paraula a la Teresa.</p> <p>Aquesta explicarà que la Casa del Poble de Terrassa es va fundar al 1903 i que va ser la primera de Catalunya (Plans Campderròs, 2000: 79). Aquest era un espai de sociabilitat, un centre social, un punt de trobada de totes les faccions republicanes de la ciutat, un lloc de reunió, on s'hi feien activitats culturals, recreatives, pedagògiques,</p>

instructives... (Records de Terrassa, 2011).

Als baixos de l'edifici hi havia un cafè amb una sala de billar adjunta. Al primer pis, hi ha una sala de reunions, una biblioteca, la redacció de Fraternitat Republicana, habitacions... Al segon pis hi ha les aules de l'escola gratuïta per analfabets, fet que demostra la importància de l'educació en el projecte (Colom Bussot, 2003; Pi de la Serra, 1979; Pizà, 2015). També hi ha un gran pati que servia de cafè i un teatre on s'hi feien mítings, com el que tingué lloc al març del 1913 per la defensa dels vaguistes, conferències, representacions teatrals, balls... (Pizà, 2015).

RECORREGUT FINS AL SEGÜENT PUNT

Plaça Torre del Castell Palau, carrer Gavatxons, plaça de la Font Trobada.

ANTIC MAGATZEM CORTÈS I COLOMER

Figura 41 Antic Magatzem Cortès i Colomer. Font: pròpia.

UBICACIÓ	Plaça de la Font Trobada, 2; Raval de Montserrat, 4.
PUNT DE PARADA	Davant del casal nº1 de la plaça de la Font Trobada.
TEMPORITZACIÓ	5'
RECURSOS	
TEMÀTICA	Ars Lucis: sala de cinema i teatre que hi havia sobre del bar de la planta baixa. Sociabilitat i vida cultural.
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu.
RESUM DEL CONTINGUT	El guia explicarà la història i el context de l'edifici.

En un inici, l'edifici va ser en magatzem de teixits Cortès i Prat. Al 1900, va esdevenir el magatzem Cortès i Colomer i al 1906 es convertí en el Cafè Condal. Un any després, al primer pis, s'hi inaugurava la sala de cinema i de teatre Ars Lucis, sota la direcció de l'artista Joaquim Vancells. La sala va tenir una vida curta, poc més d'un any, i el cafè va funcionar fins al 1925.

La Teresa explicarà que les representacions que es feien a l'Ars Lucis eren per erudits, que la gent, les classes populars, no estaven avesades a aquestes obres d'art totals pròpies del Modernisme. Algunes de les visions musicals, obres de teatre i films de cinema que s'hi van poder veure van ser *Flors de Muntanya*, que va ser la primera, *Pastor Rei* o *El mal Rabadà*.

RECORREGUT FINS AL SEGÜENT PUNT

Carrer Sant Pere.

HOTEL PENINSULAR

Figura 42 Façana de l'antic Hotel Peninsular. Font: pròpia.

UBICACIÓ	Carrer Sant Pere, 52
PUNT DE PARADA	Davant de la façana del número 57.
TEMPORITZACIÓ	4'
RECURSOS	

TEMÀTICA	Viatgers i comerciants que venien a Terrassa, ciutat de negocis, importància de l'arribada del ferrocarril.
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu.
RESUM DEL CONTINGUT	<p>El guia explicarà la història i el context de l'edifici.</p> <p>En un inici, el negoci de la Fonda Peninsular estava situat al Raval. Davant la voluntat dels germans Miquel i Carles de traslladar la fonda a Barcelona, Pasqual Sala els oferí un solar al capdamunt del carrer Sant Pere. Els germans, que accediren al tracte, encarregaren la construcció de l'edifici a Lluís Muncunill.</p> <p>La Teresa explicarà que els germans Pompidor eren uns grans homes de negocis que van saber veure el potencial de la ciutat. A Terrassa hi arribaven molts viatgers i comerciants, sobretot arran i gràcies a l'arribada del ferrocarril (1856). Així doncs, l'hotel acollia molts dels homes de negocis que venien a la ciutat.</p> <p>L'arribada del ferrocarril va ser clau pel transport de matèries primeres com la llana i el carbó així com també de viatgers i comerciants.</p> <p>Al llarg dels anys, a l'hotel, que comptava amb el Saló dels Miralls del Cercle Egarenc, també s'hi celebraren actes polítics, com el banquet</p>

	<p>homenatge a Alfons Sala, i altres esdeveniments com un dinar de l'Agrupació Excursionista o una desfilada de moda de la dissenyadora Madame Margueritte de París.</p> <p>Els actes que tenien lloc a l'hotel Peninsular, un lloc de luxe i amb comoditats, no eren del mateix tipus que els que es celebraven a la Casa del Poble, un espai més freqüentat per les classes populars.</p>
RECORREGUT FINS AL SEGÜENT PUNT	Carrer Sant Pere, placeta de Saragossa.

MAGATZEM TORRAS – CAL SASTRE D'OLESA

Figura 43 Magatzem Torres. Font: pròpia.

UBICACIÓ	Carrer Sant Pere, 61-65
PUNT DE PARADA	Placeta Saragossa, de cara a l'edifici.
TEMPORITZACIÓ	3'
RECURSOS	Fotografies del capdamunt del carrer Sant Pere abans i després de la construcció de l'edifici (Arxiu de Terrassa)
TEMÀTICA	Botiguers i comerciants de la ciutat.
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu.
RESUM DEL CONTINGUT	El guia explicarà la història i el context de l'edifici.

L'edifici es troba situat al lloc on conflueixen el carrer Sant Pere i el carrer de la Rasa. A nivell arquitectònic, en destaca la balconada, els gablets florals i una sanefa de trencadís que volta separa els baixos de l'entresol.

La Teresa explicarà que popularment es coneixia l'edifici com a Cal Sastre d'Olesa perquè el seu propietari, Pere Torres, havia treballat com a teixidor a una fàbrica d'Olesa de Montserrat.

També posarà de manifest que tant l'hotel com el magatzem estaven situats en un lloc estratègic ja que els viatgers i els comerciants, quan arribaven a l'Estació del Nord, baixaven pel carrer del Nord i el Camí Fondo per poder recórrer tots els magatzems de la ciutat que es trobaven situats en aquests carrers. La ruta seguia pel carrer del Teatre, el carrer Sant Pau, Puig Novell, Sant Jaume... Encara avui s'hi conserven molts d'aquests edificis, molts d'ells obres de Lluís Muncunill. Tanmateix, de tots ells, Cal Sastre d'Olesa era l'únic de la ciutat que venia al detall, una particularitat que el distingia de la resta.

RECORREGUT FINS AL SEGÜENT PUNT

Camí Fondo, plaça Jacint Verdaguer, placeta Rosa Puig (→ carrer Sant Leopold, carrer Sant Isidre).

Figura 44 Capdamunt del carrer Sant Pere abans de la construcció del magatzem (1911). Font: Arxiu Històric de Terrassa – Fons Ragon.

Figura 45 Magatzem Torres (1916). Font: Arxiu Històric de Terrassa – Fons Ragon.

ESCOLA DE LA LLAR

Figura 46 Entrada de l'Escola de la Llar. Font: pròpia.

UBICACIÓ	Carrer Sant Isidre, 1
PUNT DE PARADA	Placeta Rosa Puig, davant de la façana posterior. Després de l'explicació, el grup es pot desplaçar al carrer del darrera, el carrer Sant Isidre, per veure'n la façana principal.
TEMPORITZACIÓ	5'
RECURSOS	

TEMÀTICA	Alfabetització (Cardús Roca, 2005), situació i educació de les dones i nenes terrassenques.
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu.
RESUM DEL CONTINGUT	<p>El guia explicarà la història i el context de l'edifici.</p> <p>Aquest edifici és una de les mostres del Modernisme tardà a la ciutat.</p> <p>Malgrat que l'Escola d'Economia Domèstica es posà en funcionament a l'any 1908, no fou fins al 1926 que es traslladà del carrer Sant Jaume a l'edifici on encara es troba actualment, tot i que sota el nom de l'Escola de la Llar.</p> <p>El guia explicarà com des de sempre l'educació de la dona s'havia vist com un accessori i com un complement a la formació de les nenes com a mestresses de la llar. Tanmateix, a finals del segle XIX sorgeix un interès per oferir uns ensenyaments extraordinaris que servissin per a formar les dones igual que es formaven els homes (Ventayol Bosch, 2004: 11).</p> <p>El fet és que els nens i nenes de classe obrera, en aquella època, no anaven a l'escola sinó a la fàbrica. Arran d'aquesta situació s'emprenen iniciatives per a augmentar la taxa d'escolarització i, consegüentment, d'alfabetització.</p>

	<p>Quan s'inaugurà l'escola al 1908, aquesta comptava amb unes 200 alumnes que cursaven assignatures com lectura, escriptura, nocions de gramàtica, aritmètica, geometria, geografia, higiene, economia domèstica i tall i confecció (Ventayol Bosch, 2004: 23-25).</p> <p>Seguidament, la Teresa explicarà com la seva filla està matriculada a l'Escola de la Llar. Establirà una comparativa entre el sistema educatiu actual i el de l'època per posar de manifest les diferències que hi ha entre un i l'altre i els efectes que això provocava a la societat del moment. Recalcarà també que això no era un fet peculiar de Terrassa sinó que la dinàmica es repetia arreu. Amb els anys, i gràcies a la legislació, i sobretot a l'aplicació d'aquestes lleis, contra el treball infantil es va aconseguir augmentar la taxa d'alfabetització i les noves generacions cada vegada sabien més coses.</p> <p>La Teresa pot parlar d'algunes de les dones que surten a la monografia <i>Elles, terrassenques del segle XX</i> per complementar l'explicació.</p>
RECORREGUT FINS AL SEGÜENT PUNT	Carrer Sant Isidre, carrer Sant Leopold, plaça Jacint Verdaguer, carrer del Passeig, carrer Sant Cristòfol.

CASES OBRERES DE CAL MAURÍ

Figura 47 Cases obreres del carrer del Passeig. Font: pròpia.

UBICACIÓ	Carrer del Passeig, 4-42; carrer Sant Cristòfol, 24-26-42.
PUNT DE PARADA	Xamfrà del carrer del Passeig amb el carrer Sant Cristòfol.
TEMPORITZACIÓ	5'
RECURSOS	
TEMÀTICA	Habitatge obrer, condicions d'habitabilitat, creixement urbanístic i demogràfic.
PARTICIPANTS	El guia i l'actriu.

RESUM DEL CONTINGUT

El guia explicarà la història i el context dels habitatges que tenim al davant.

Aquestes cases són dels pocs conjunts urbans d'habitatges d'obriers seriatos del segle passat que encara conserven la seva fisonomia externa (Ferran, 1999: 1992). Les cases en qüestió van ser construïdes per la família Maurí amb l'objectiu de donar sostre als treballadors del Vapor Gran. El problema de l'habitatge va ser una constant en la Terrassa de principis del segle XX ja que el creixement desmesurat de la població va provocar que faltessin llocs on hi pogués viure la gent. En aquest cas, el paternalisme del Maurí el va portar a construir aquest conjunt d'habitatges.

La Teresa explicarà com era viure en una casa d'aquestes ja que ella hi vivia perquè el seu marit treballava al Vapor Gran. Les cases tenien una planta baixa amb el tan típicament terrassenc quarto de reixa, rebost, quarto del mig, cuina menjador i pari amb cobert i comuna (Ferran, 1999: 192). Al pis de dalt hi havia dues cambres amb alcova, un quarto del mig i unes golfes sota teulada (Ferran, 1999: 192).

Amb tot, el guia i la Teresa clouran l'activitat i agrairan la participació als espectadors.

Durada total de les explicacions = 50 minuts aprox.

Durada total de temps en recorregut = 21 minuts aprox.

Durada total de l'activitat = 1h 15' + 15' de marge per a intervencions, comentaris, imprevistos...

4.7 DESENVOLUPAMENT DE DOS PUNTS DE LA RUTA COM A EXEMPLE

A continuació es desenvoluparan els dos primers punts de la ruta com a exemple.

LES NAUS DE CA N'IZARD – EL VAPOR AMAT

[Guia] Bon vespre a tothom! Benvinguts i benvingudes a l'itinerari *Darrera la Terrassa modernista*, amb el qual us convidem a gaudir del patrimoni modernista de la ciutat i de la seva història. Jo soc _____ i seré el/la vostre/a guia. Com bé sabeu, l'activitat té una durada d'una hora i mitja durant la qual passejarem pels carrers de la ciutat per conèixer-la des d'un altre punt de vista.

Abans de començar cal que ens situem a la Terrassa del 1900, que era una ciutat que, a diferència de l'avui, es coneixia a ella mateixa. En aquell moment, ja feia anys que Terrassa tenia el títol de ciutat (des del 1877) i es trobava en plena fase de creixement. Des de 1877 fins a 1931 Terrassa es va desbordar, passant de tenir 11.200 habitants a tenir-ne 40.000. Durant aquests anys, la ciutat va haver d'aprendre a gestionar

aquest creixement demogràfic i, conseqüentment, el creixement urbanístic.

A principis del segle XX, Terrassa era una de les principals ciutats de Catalunya i vivia abocada a la indústria tèxtil. De fet, hi visqué fins als anys 70 del segle XX i a partir de llavors, com a conseqüència de la crisi del tèxtil, hagué de buscar una altra manera de viure. L'escenari de creixement econòmic de principis del nou-cents va tenir uns efectes en la vida social i política de la ciutat.

Les fàbriques, la majoria d'elles vapors, motiu pel qual la ciutat es coneixia com *la ciutat del fum*, es concentraven en mans d'uns pocs empresaris i la societat, en termes generals, cada vegada estava més polaritzada. En un cantó hi havia els grans propietaris industrials i a l'altre tots els obrers i les obreres que treballaven, durant llargues jornades laborals, a les fàbriques a canvi de salaris irrisoris i en unes condicions laborals llastimoses.

Aquesta coexistència d'elements van fer que Terrassa es diferenciés de la resta de ciutats catalanes també a nivell polític, amb la creació d'un moviment polític articulat al voltant de la figura d'Alfons Sala. Aquest, fill d'un gran industrial terrassenc, lluitava per la regeneració política i el desenvolupament econòmic de la ciutat.

Enmig d'aquest escenari esclata el Modernisme. El nou estil irromp en moltes facetes diferents (literatura, arts plàstiques...) però la més destacable serà l'arquitectura. El Modernisme serà el gran estil de la burgesia terrassenca i el màxim exponent en serà l'arquitecte Lluís Muncunill. El Modernisme, a Terrassa, hi perdurarà pràcticament fins als anys trenta, més enllà dels límits tradicionals (Pinyol, 2017: 11).

Amb l'itinerari que ara comencem anirem desgranant totes aquestes característiques de la Terrassa del 1900 i ho farem prenent el patrimoni modernista com a eix vertebrador.

Comencem doncs per aquesta quadra que tenim aquí al davant, l'única que es conserva de la Fàbrica Izard (Ferran, 1999: 40). Aquesta en concret fou la nau dels tints, cosa que es veu reflectida en la seva construcció ja que les diverses llanternes de la coberta serveixen per il·luminar i ventilar l'edifici.

L'edifici és de finals del segle XIX tot i que les naus que es conserven són fruit de la reforma que hi va fer Lluís Muncunill al 1925. Als anys vuitanta, l'espai es va remodelar i va ser convertit en la Sala Muncunill, una sala d'exposicions municipal.

[Mentre explica això, la Teresa surt de dins de la Sala Muncunill. Sorpresa, es mira el grup de visitants i se'ls hi atansa]

[Teresa] Coi què hi fa aquesta gentada aquí? Que és que ja heu plegat? Perquè les sirenes encara no han sonat...²⁴

[Comença un diàleg entre el guia i la Teresa, amb la complicitat dels espectadors]

[Guia] Nosaltres ens disposàvem a fer un itinerari per conèixer la Terrassa modernista. No ens hi voldries pas acompanyar?

[Teresa] Doncs mira, com que fins dilluns no torno a treballar, serà un plaer acompanyar-vos!²⁵

[Guia] Perfecte! Per cert, com et dius i què hi fas per aquí?

[Teresa] Em dic Teresa i treballo aquí, a la Fàbrica Izard. Penseu que aquest carrer, La Rasa, és pràcticament el límit de la ciutat en sentit nord. En aquest terreny fronterer s'hi concentren moltes fàbriques, com aquesta que veieu aquí, però també hi ha el Vapor de la Companyia, el Vapor Ventalló i una mica més amunt del mercat el Vapor Aymerich Amat i Jover. A Terrassa la majoria de la gent treballa a la indústria tèxtil. És el que ens dona menjar a tots! Ja ho diuen, soroll de telers, soroll de diners...

[RECURS: El guia posarà un àudio on se sentirà el soroll de la ciutat. El soroll de les màquines, de les sirenes...]

[Teresa] Ara, no us penseu que és un camí de roses... Nosaltres, els obrers, treballem 6 dies a la setmana unes 14 hores al dia sota unes condicions molt dures i per un sou que amb prou feines en tenim prou per menjar.

No us penseu, però, que no en sabem de protestar. Abans sí que els obrers no es queixaven però des de la vaga del 1902 que els obrers terrassencs ens hem tornat revolucionaris i radicals. Tothom a la vaga i que paguin els patrons! Ja està bé, home.

²⁴ Aquesta frase no seria vàlida pel passi del diumenge, ja que era el dia de festa setmanal i les sirenes no sonaven.

²⁵ Aquesta frase només seria vàlida pel passi del dissabte, ja que dissabte i dilluns eren dies laborables. En els altres casos, es pot dir "Doncs mira, us acompanyo però m'heu de prometre que no acabarem gaire tard, que demà matino!".

[Guia] Què va passar al 1902?

[Teresa] Per solidaritat, els obrers de Terrassa ens vam sumar a la vaga que havia començat a Barcelona²⁶. Ara bé, la patronal no s'ho va prendre gaire bé i la repressió va ser molt dura²⁷. Aquest revés per part dels industrials va fer que nosaltres no ens quedéssim quietes i optéssim per reivindicar els nostres drets de la millor manera que podíem fer-ho: a través de les vagues. De fet aquí a Terrassa n'hem fet de molt sonades... Les del 1911, coneguda com la Vaga de la Patata, i les del 1913 van ser les millors!

[Guia] I com ho feu per organitzar-vos?

[Teresa] Des del 1910 que tot és més fàcil... La creació del comitè local de la CNT, el sindicat anarquista, ha fet que la majoria dels obrers ens apleguéssim sota el seu paraigües i així la lluita és més fàcil d'organitzar.

[Guia] Què et sembla, Teresa, si anem avançant i ens vas explicant més coses?

[El grup es mobilitza fins el següent punt. Qui marca el compàs és el guia però a partir d'ara comptarà amb els apunts i l'experiència en primera persona de la Teresa. El públic en serà un espectador però se'ls convidarà a dir-hi la seva si ho desitgen evitant, però, que la Teresa perdi protagonisme.]

²⁶ Freixa Serra, Freixa Serra: 2013.

EL MERCAT DE LA INDEPENDÈNCIA

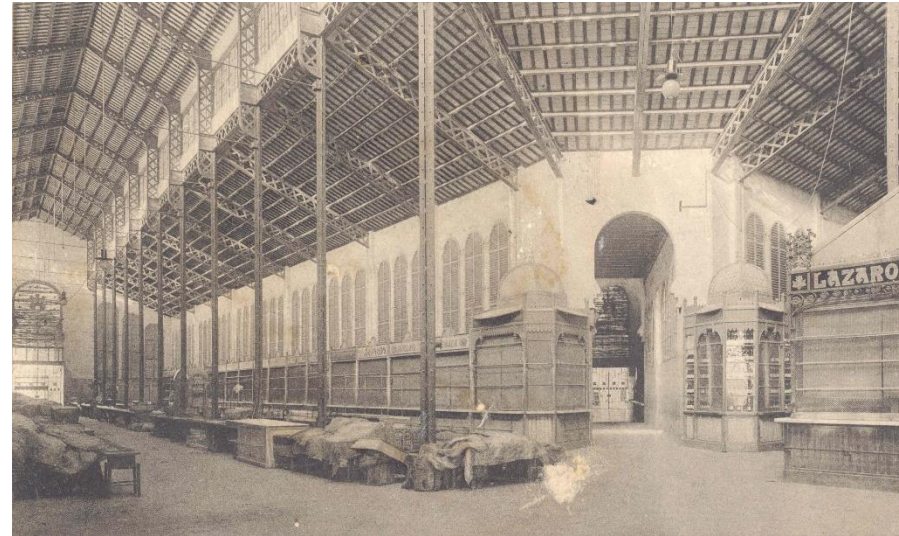

Figura 48 Interior del Mercat de la Independència. Fons: Arxiu Històric de Terrassa – Fons Ragon.

[Guia] Bé, aquí ens trobem al davant del primer mercat que va construir-se a la ciutat de Terrassa. L'edifici és una obra projectada a quatre mans pels arquitectes Antoni Pascual i Melcior Viñals. El Mercat de la Independència, batejat així en commemoració del centenari de l'inici de la Guerra de la Independència (la Guerra del Francès), es va inaugurar l'any 1908 (Ferran, 1999: 64). Abans d'aquesta data, i des de l'edat mitjana, el mercat es celebrava a l'actual Plaça Vella. D'aquest fet se'n conserva l'expressió *anar a plaça* per referir-se a anar al mercat (Ferran, 1999: 64). L'any 1896, l'Ajuntament va decidir construir un edifici per a què les parades poguessin fer-se sota un sostre i no pas a la intempèrie. El terreny destinat a la

²⁷ Plans Campderròs, 2005: 134-135; Tapiolas, Figueras, 1990: 22.

construcció va ser el solar de l'antic hospital de Sant Llàtzer. La primera pedra es va posar al juliol del 1904, en plena Festa Major, però, tal i com acabem de dir, no s'inauguraria fins al 1908.

És un gran edifici, que recorda als mercats del Born i de Sant Antoni de Barcelona, que queda aïllat de la resta dels edificis i que compren un solar molt ampli. La seva estructura de ferro i vidre el va convertir en una obra arquitectònica innovadora. Tanmateix, també està fet amb carreus de pedra provinents de Montjuïc i Sant Vicenç de Castellet i maons de paviment.

[Teresa] Vosaltres us penseu que heu inventat la sopa d'all però la veritat és que molts plats típics de la cultura catalana que encara mengeu avui en dia com el fricandó, l'escudella, la carn d'olla, la botifarra amb seques, el suquet de peix, l'arròs a la cassola... Neixen de la nostra època, del Modernisme (Taló Martí, 2018: 63).

Abans de ser una ciutat tèxtil, Terrassa era una vila agrària que vivia del que es conreava als camps que l'envoltaven. De fet, a principis del 1900 encara mengem molts productes d'això que ara en dieu de quilòmetre 0, com per exemple el cigró menut, les mongetes del ganxet, la botifarra terregada, la poma del ciri... (Taló Martí, 2018: 63) Ara bé, com també us passa al segle XXI, no tothom pot accedir al mateix menjar, tot depèn de la butxaca de cadascú.

Ara esteu molt acostumats a anar a menjar fora però en aquesta època la majoria dels obrers mengem a les mateixes cantines de la fàbrica amb les nostres taifes. D'altres, que s'ho poden permetre, mengen a un preu molt econòmic a les *casas de comida*, com la que hi ha a la *Posada del Nord*, al mateix carrer del Nord, o a la *Casa de comida Jaume Almirall* del carrer Font Vella (Taló Martí, 2018: 63).

Com han canviat les coses...! Dins del mercat totes les parades han estat remodelades però el que sí que es pot veure a la parada 8-10 és la seva estructura original.

[RECURS: *Fotografies del mercat.*]

5 LA GESTIÓ DEL PROJECTE

En el present apartat es detallaran tots els aspectes relacionats amb el procés de gestió del projecte, tant pel què fa a la ruta teatralitzada com la proposta del nou model de gestió.

5.1 NOVA PROPOSTA DEL MODEL DE GESTIÓ DE LA FIRA MODERNISTA

Al 2021, la Fira Modernista de Terrassa ha celebrat la seva divuitena edició. L'evolució del model al llarg dels anys fa inevitable el replantejament d'algunes qüestions per tal de tornar a l'essència de les primeres edicions.

Tal i com s'ha indicat anteriorment, durant els primers anys, la Fira Modernista era un esdeveniment en el qual les entitats de la ciutat eren essencials pel seu desenvolupament; el programa era molt extens i estava ple d'activitats de tot tipus que estaven pensades per públics diferents. A més, la divulgació històrica jugava un paper clau ja que hi havia moltes activitats que giraven al voltant d'aquesta.

Els criteris i els valors a l'hora de fer, per exemple, els materials de difusió o el programa eren diferents als actuals: els cartells propagandístics estaven fets amb obres modernistes de la ciutat, es commemoraven centenaris i les fires no estaven dedicades a una temàtica en concret sinó que tenien un contingut transversal.

Tanmateix el pas dels anys i de les diverses edicions han anat desvirtuant el seu contingut: el rerefons històric, més enllà del propi patrimoni, ha anat

perdent pes en el programa i en les activitats proposades, i les entitats s'han anat desvinculant del projecte per manca de finançament.

En les primeres edicions, una part del pressupost de la Fira anava destinat a les entitats organitzadores perquè poguessin finançar els costos de les activitats que muntaven. Amb els anys, però, des de la Regidoria de Turisme, que és qui organitza l'esdeveniment, s'han anat prioritant activitats que no estaven creades per l'ocasió sinó que ja venien muntades, com per exemple el Circ Raluy.

Aquest fet ha anat fent perdre identitat al programa i ha portat a la desvinculació de les entitats en l'organització de la Fira ja que ja no podien comptar amb els diners que els donava l'Ajuntament per la preparació i l'execució de les activitats. Amb els anys, el programa anà perdent entitats col·laboradores: en la primera edició (2003) n'hi participaren 63 i en la segona (2004) 83. En canvi, en l'edició del 2019, tal i com consta al programa, tan sols n'hi figuraven 17.

Així doncs, partint de la situació actual de la Fira, es considera que una manera de solucionar algunes de les mancances del model actual podria passar per dur a terme les tres propostes que es detallen a continuació.

1 PARTICIPACIÓ DE LA REGIDORIA DE CULTURA: HORIZONTALITAT AMB LA REGIDORIA DE TURISME I COMERÇ

Actualment, la principal organitzadora de l'esdeveniment és la Regidoria de Turisme de l'Ajuntament de Terrassa. Malgrat que a la Fira Modernista hi ha altres departaments implicats, com el de Cultura i el de Comerç, és aquesta primera la que ho organitza tot.

Sota la seva tutela, hi ha la Comissió de la Fira Modernista, dins de la qual hi formen part l'associació comercial de Terrassa Centre, la Coordinadora de Grups de Cultura Popular i Tradicional Catalana o el Museu de Terrassa, entre d'altres.

Dels agents esmentats, el paper del Museu de Terrassa és fonamentalment de suport i col·laboració a través dels itineraris que s'organitzen des de la mateixa institució²⁸. És a dir, a dia d'avui, el Museu de Terrassa no forma part de l'organització de l'esdeveniment sinó que és un òrgan de participació de la mateixa manera que pot ser-ho qualsevol altra entitat de la ciutat. Des del museu, coordinats pel Servei de Turisme, s'organitzen diversos itineraris. Alguns ja formen part de la programació habitual, com per exemple el de Terrassa Industrial. D'altres, en canvi, no formen part de l'oferta del museu perquè només es fan en motiu de la Fira i es van repetint any rere any²⁹.

Considerem que el canvi de concepte de l'esdeveniment passaria per atorgar un paper més decisiu a la Regidora de Cultura, i amb ella també al

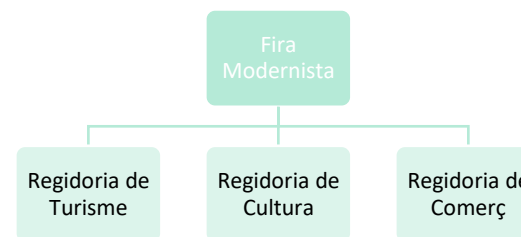
²⁸ El Museu de Terrassa és un museu de titularitat pública i depèn de l'Ajuntament.

²⁹ Algunes d'aquestes rutes especials són la de *Descobrint Lluís Muncunill*, *Les botigues del record* o l'itinerari literari de *La Teranyia*, de Jaume Cabré. Finalment,

Museu de Terrassa. Una coordinació conjunta afavoriria que es pogués advocar per un augment del pes de la divulgació històrica i de la difusió del patrimoni des del rigor en tota l'organització de l'esdeveniment.

Tal i com s'ha dit anteriorment, la Fira Modernista té tres àmbits diferenciats que es complementen els uns als altres: el cultural, el turístic i el comercial. Si l'estructuració de la Fira planés sobre tres aquestes tres Regidories (Cultura, Comerç i Turisme) cadascuna podria aportar-hi la seva especificitat i es potenciarien per igual els tres pilars sobre els quals es sustenta la Fira: el patrimoni i la divulgació històrica; la vessant més comercial amb els mercats i la restauració i la projecció exterior de la ciutat.

Així doncs, el més lògic, tenint en compte el model d'esdeveniment i el seu contingut, seria apostar per un model de gestió transversal que atorgués la mateixa responsabilitat a les tres regidories esmentades. Tenint en compte que, a dia d'avui, l'aspecte comercial de la Fira ja té bastant de pes qui en sortiria més reforçada seria la vessant cultural i tot el que d'ella en dependria, especialment a nivell de programa.

hi hauria els itineraris que es creen cada any d'acord amb la temàtica de la Fira. Enguany, per exemple, s'ha fet *La ciutat de l'hoquei* perquè la Fira estava dedicada al món de l'esport.

2 AUGMENT DEL PAPER DE LA DIVULGACIÓ HISTÒRICA

Tal i com s'ha posat de manifest en punts anteriors, la divulgació històrica ha anat perdent protagonisme al llarg de les diverses edicions de la Fira Modernista. Aquest buit de contingut, juntament amb els altres aspectes abans relatats, ha portat a un programa escàs i fonamentat, en bona mesura, en les visites guiades als principals edificis modernistes de la ciutat i els mercats d'oficis i d'artesanía que es celebren al llarg del cap de setmana.

Si es tingués en compte el primer punt de la proposta, aquesta segona mesura en seria una conseqüència directa. De fet, hauria de ser un dels primers canvis a fer en el programa de la Fira. Activitats, per exemple, com les recreacions històriques, com la que tingué lloc al Vapor Ros a l'edició del 2016 recreant el dia a dia en un vapor terrassenc a principis de segle, permeten apel·lar als sentiments i evocar més fàcilment un moment històric en concret.

Aquest tipus d'activitats estan contemplades en els Protocols de la Fira Modernista (2014) de manera que sobta, precisament, que no se'n facin més. Escenificacions, recreacions d'escenes quotidianes o fets històrics, festes temàtiques, diorames o tallers participatius serien alguns exemples d'activitats que podrien emfatitzar el paper de la divulgació històrica en l'esdeveniment i fer que fos una de les protagonistes de la Fira Modernista.

³⁰ Aquesta informació ha estat aportada per Domènec Ferran en una de les entrevistes que se li va fer. Ferran coneix des de dins el model de la Fira Modernista

Així doncs, es considera que l'augment del pes de la vessant històrica hauria d'estar liderat per la Regidoria de Cultura, tal i com hem esmentat anteriorment.

3 DESTINAR UNA PART DEL PRESSUPOST DE LA FIRA MODERNISTA A FINANÇAR ACTIVITATS ORGANITZADES PER ENTITATS LOCALS PER PODER RECUPERAR LA SEVA IMPLICACIÓ

Tal i com hem indicat, durant les primeres edicions, l'Ajuntament atorgava una quantitat de diners a les entitats organitzadores per tal que poguessin sufragar les despeses sorgides de les activitats que duïen a terme en el marc de la Fira³⁰. Amb els anys, l'Ajuntament deixà d'atorgar-los aquests incentius de manera que, progressivament, les entitats anaren adonant-se que no els sortia a compte participar en l'organització de la Fira: hi perdien diners.

Actualment, aquest és el model que segueix vigent: les entitats han d'assumir els costos de les despeses de les activitats i, lògicament, hi perden diners. A tall d'exemple, enguany, des del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa s'han organitzat dues activitats: una gimcana modernista i una taula-rodona humorística. Ambdues han estat sufragades per l'entitat amb un cost total de 450€ sense comptar les hores que hi han dedicat els organitzadors, que han treballat de manera voluntària.

Si es vol fer un esdeveniment sostenible a nivell econòmic s'han de poder remunerar les hores de feina i els recursos que les entitats inverteixin en

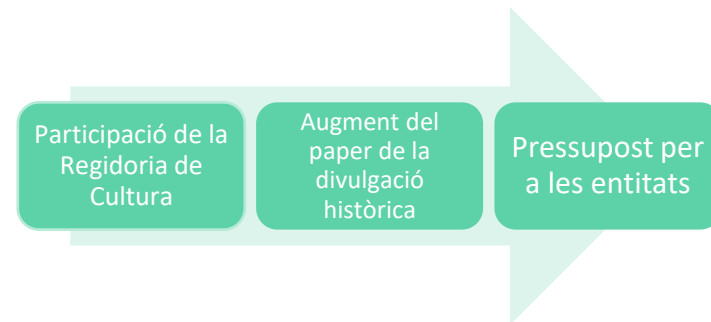
tant com a antic director del Museu de Terrassa, com a membre de la Comissió i com a entitat participant a títol personal.

l'organització de la Fira. La ciutat de Terrassa té un teixit associatiu molt variat, ric i, sobretot, actiu i la Fira ha de poder aprofitar-ho i beneficiar-se'n. Hi ha d'haver una tasca de conscienciació des de l'Ajuntament que porti un replantejament del model a nivell econòmic i una nova distribució dels recursos perquè la Fira pugui tornar a tenir un programa ric fet per les entitats de la nostra ciutat.

La inversió que ha de fer una entitat per a poder organitzar una activitat dins del programa de la Fira Modernista és elevada mentre que la quantia total de les despeses no ho és pel pressupost global de la Fira.

L'execució d'aquestes propostes suposarien una redirecció del programa i del model de la Fira Modernista que permetria tornar, en certa manera, a les primeres edicions de l'esdeveniment recuperant la genuïnitat del model i tornant el protagonisme a la divulgació històrica.

Per tal de poder recuperar i incentivar la participació de les entitats, és necessari que aquestes se sentin implicades en el projecte des del principi, fent-les partícips del nou model i de l'organització del programa. Des de l'Ajuntament, se les convocarà a una trobada per donar-los a conèixer els canvis en el model i per poder-les convidar a sentir-se part, altra vegada, de la Fira Modernista.

5.2 GESTIÓ DE LA RUTA *DARRERA LA TERRASSA MODERNISTA*

Independentment que es pugui dur a terme o no la proposta del nou model de gestió de la Fira Modernista desenvolupat a l'apartat anterior, la ruta teatralitzada de *Darrera la Terrassa Modernista* és una activitat igualment viable. A més, el projecte pot ser el punt de partida per conduir el nou model de gestió.

L'itinerari *Darrera de la Terrassa modernista* formarà part del programa d'activitats de la Fira Modernista i se'n farà un total de tres passis, un per dia, i suposarà uns ingressos propis de 225€. Així doncs, en última instància, estarà gestionat per la Regidoria de Turisme. Tanmateix, es considera que l'edició de la ruta, així com també la producció, l'execució i la coordinació, ha de dur-se a terme des del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (CEHT), una entitat sense ànim de lucre de la ciutat, que amb una trajectòria de més de 30 anys aportaria el rigor històric necessari pel projecte. D'altra banda, pel què fa a l'execució, seria adient comptar amb una empresa local Les Pisanes o Acció Teatre, també del teixit local d'entitats i amb experiència en projectes semblants³¹.

Les tasques que implica la gestió de la ruta i que coordinaria el CEHT són la preparació del material, la gestió de les inscripcions, la difusió de l'activitat

³¹ Actualment, la companyia de Les Pisanes estan treballant en una ruta teatralitzada conjuntament amb el CEHT que porta per nom *Història a la plaça*. L'entitat Amunt i Crits ha organitzat diverses activitats amb el Museu de Terrassa i

a través de les seves xarxes socials, control d'assistència i el suport durant l'execució de la ruta juntament amb l'avaluació de l'activitat³².

El **Centre d'Estudis Històrics de Terrassa** és l'única entitat de la ciutat que té per objectiu la recerca, la investigació i la divulgació de la història local. Fundada al 1987, amb una trajectòria de més de 30 anys, ha publicat dos llibres d'història de Terrassa escrit per diversos historiadors i historiadores de la ciutat (*Història de Terrassa*, 1987; *Una història de Terrassa*, 2018) que han esdevingut grans referents de la historiografia local. Paral·lelament, ha contribuït en la disciplina amb l'edició anual de la *Revista Terme* (classificada amb el nivell D pel registre CRAHUS+) i amb l'edició d'altres grans obres com *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)* (2007) o *Elles, terrassenques del segle XX* (2000). Des de l'entitat també s'organitzen tallers didàctics, com per exemple *Documents que fan història*, cicles de conferències i exposicions (Institut Ramon Muntaner).

Es considera oportú que l'activitat no es faci i s'executi directament des de la Regidoria de Turisme perquè les entitats citades tenen experiència en els camps disciplinaris que comprenen el projecte i, a més, podran fer-ne un seguiment més proper. No obstant això, com que la ruta *Darrera la Terrassa Modernista* estarà dins del programa de l'esdeveniment estarà vinculada a la coordinació de la Fira.

l'any 2016 van fer una recreació històrica al Vapor Ros en el marc de la Fira Modernista.

³² En relació a les tasques derivades de la difusió de l'activitat quedaran detallades en aquest mateix apartat i en el posterior anomenat *Pla de difusió*.

GESTIÓ DE L'EXECUCIÓ DE LA RUTA

Les diferents tasques que implica la implementació de la ruta són diverses:

LES INSCRIPCIONS

L'assistència a la ruta serà sota reserva prèvia per al control de l'aforament i la inscripció a l'itinerari es farà a través d'un formulari a la pàgina web de la Fira Modernista (www.firamodernista.cat)³³. Les inscripcions aniran redirigides al correu del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa i seran gestionades des d'allà. Tal i com hem indicat prèviament, la capacitat màxima dels grups serà de 15 persones (tenint en compte les mesures contra la COVID-19) o a 25, en condicions normals de manera que quan s'arribi a aquestes xifres el mateix formulari es tancarà i no permetrà més inscripcions. La reserva prèvia també permetrà gestionar una llista d'espera en cas que hi hagi alguna baixa. L'activitat és oberta a tots els públics tot i que es recomana que els assistents siguin majors de 16 anys.

EL PAGAMENT

La ruta *Darrera la Terrassa modernista* serà una activitat de pagament, igual que ho són altres activitats del programa. El motiu principal és que, tal i com demostren els estudis fets sobre el tema, el pagament previ de l'activitat assegura un major tant per cent d'assistència i, conseqüentment, un menor percentatge d'absentisme. El preu serà de 3 euros per persona i el pagament de l'activitat es farà via web en el moment de la inscripció.

³³ Al formulari s'hi demanaran les dades següents: nom i cognom, edat, número d'acompanyants i la seves edats, correu electrònic i telèfon de contacte.

LA GESTIÓ DELS RECURSOS HUMANS

Al mateix dia de l'esdeveniment, abans de començar, el guia i la persona de suport del CEHT faran un control d'assistència per tal d'entregar als participants un adhesiu identificador que els servirà d'acreditació per a poder dur a terme l'activitat juntament amb les radioguies³⁴.

PROPOSTES DE CANVI ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

A continuació es detallaran una sèrie de propostes de canvis pel què fa als mitjans de comunicació que facilitarien la gestió de la ruta.

1. Creació d'un logotip

La Fira no disposa d'un logotip corporatiu. Així mateix, tampoc s'ha generat un disseny que s'identifiqui amb l'esdeveniment per la qual cosa, una nova proposta no tindria cap condicionant previ.

Tenint en compte que al llarg de les diverses edicions han anat canviant els colors associats a l'esdeveniment, així com també ho han fet l'estil dels mitjans de difusió, no hi hauria una gamma cromàtica preferencial a l'hora del seu disseny. Tot i així, sí que es considera oportú que el logotip tingui algun emblema de la ciutat o que estigui inspirat en el patrimoni local. A nivell de tipografia, o bé es podria optar per mantenir la que s'ha utilitzat en

³⁴ L'adhesiu serà el mateix que porten totes les persones que participen en altres activitats de la Fira Modernista, de manera que seran subministrades per la mateixa organització.

els darrers cartells o trobar-ne una altra en la mateixa línia estilística que evocui el període històric de referència i, sobretot, l'estil modernista.

Un bon exemple seria el logotip del Mercat Medieval de Vic, amb un rerefons patrimonial i prou versàtil com per poder-lo adaptar al cartell de cada any.

Figura 49 Logotips de diverses edicions del Mercat Medieval de Vic. Font (per ordre): Vic Fires, Fet a Osona, Vic Fires, Blog Vegueries.

2. Creació de nous continguts per a la pàgina web

Fins a l'edició d'enguany, la Fira Modernista no comptava amb una pàgina web pròpia. A dia d'avui es pot trobar a l'adreça www.firamodernista.cat.

A la pàgina principal, hi consten els elements següents:

- Terrassa modernista
- Gastronomia modernista
- Activitats des de casa en línia
- Articles sobre el Modernisme
- Museus
- Altres activitats
- Mercat modernista
- Concursos
- La Fira en directe
- Agraïments

Al menú superior de la pàgina hi trobem les seccions següents:

- Qui som?
- Imatges i vídeos
- Salutació institucional
- La Fira en directe

Durant els dies previs a la Fira i al llarg de tot el cap de setmana, a la pàgina web també hi havia les diverses seccions que permetien reservar plaça per les activitats així com també el programa de l'edició juntament amb informacions d'interès.

La majoria dels continguts de la pàgina són nous d'aquest any ja que la semi-virtualitat i els aforaments limitats dels diversos esdeveniments han fet

necessària una actualització del format i dels continguts, especialment per poder facilitar les reserves per les activitats.

Tanmateix, encara hi haurien alguns apartats que enriquirien exponencialment la funcionalitat de la pàgina web com per exemple un lloc on poder consultar els protocols de l'esdeveniment, com a voluntat de transparència i implicació amb la ciutadania, un recull històric de les edicions anteriors a manera i millorar la secció de reserves per tal de poder realitzar els pagaments.

La presència digital és imprescindible i cal que estigui cuidada i sigui útil per tal d'afavorir-ne l'accés de la ciutadania.

3. Cartell de l'edició

En les darreres edicions, el cartell ha deixat d'estar inspirat en obres de l'art local i ha estat creat per il·lustradors des de zero i amb un disseny pensat per l'esdeveniment. Una bona manera de recuperar la identitat i els valors de la Fira seria recuperant l'estil que tenien els primers cartells, que eren obres representatives del Modernisme terrassenc.

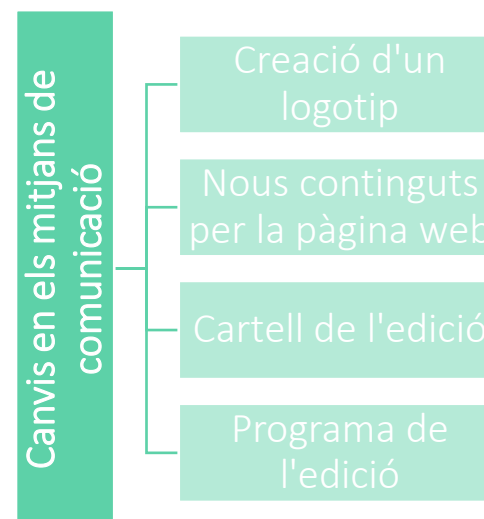
Tenint en compte l'evolució del cartell en les divuit edicions de la Fira, una fusió entre l'estil dels primers i els darrers aportaria originalitat al cartell i combinaria els aspectes positius dels dos models. Les imatges podrien ser originals, del fons del Museu de Terrassa o de l'Arxiu Històric, i la tipografia i el disseny gràfic amb un estil més actual.

4. Programa de l'edició

Anteriorment, s'ha posat de manifest la transformació del programa de la Fira al llarg de les diverses edicions, fonamentada en reducció de la seva mida i el canvi de format. Així doncs, un dels canvis hauria de passar, també, per la millora del programa de l'edició no només a nivell de contingut sinó també a nivell de format.

La recuperació del format anterior (din-a5) suposaria un augment de mida respecte l'actual (din-a2). La nova estructuració del programa permetria una millor distribució i explicació de la informació i les activitats es podrien tornar a difondre per espais, tal i com ja s'ha fet en l'edició d'enguany.

Des del punt de vista del disseny, aquest hauria d'estar en línia amb la nova imatge corporativa. El més adient seria que el fes un dissenyador gràfic o un il·lustrador de la ciutat.

5.3 AVALUACIÓ

El projecte *Darrera la Terrassa modernista* compta amb un procés d'avaluació per poder obtenir uns resultats que permetin valorar l'activitat a nivell qualitatiu i quantitatiu.

El procés d'avaluació tindrà dues fases. D'una banda, abans de l'implantació de la ruta, es farà una prova pilot amb públic per tal de poder veure el projecte en escena i poder valorar si cal fer algun canvi de cara a l'estrena. Els organitzadors del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa completaran una fitxa d'avaluació amb els paràmetres següents per tal de poder avaluar tots els aspectes de la ruta abans de representar-la el cap de setmana de la Fira Modernista.

D'altra banda, es procedirà a avaluar l'impacte quantitatiu i qualitatiu de l'activitat. A nivell quantitatiu, es farà un registre del número d'inscrits a la ruta i de la demanda total d'assistència per tal de valorar si en futures edicions és necessari augmentar el nombre de passis. També es recollirà informació sobre el perfil del participant (edat, sexe, sol o acompanyat), que es prendrà a partir del formulari d'inscripció i permetrà conèixer quin és el tipus de públic que ha assistit a l'activitat.

Pel què va a l'avaluació qualitativa, un cop duta a terme la ruta s'enviarà a través del correu electrònic un formulari de valoració per tal de conèixer l'opinió dels participants. A més, com a valor afegit, en el mateix correu del formulari també rebran un document amb bibliografia recomanada sobre la temàtica tractada a l'itinerari per tal que puguin ampliar els seus coneixements si així ho desitgen.

El formulari s'enviarà en format Google Docs i després es farà un buidatge per analitzar-ne els resultats. Tal i com s'ha dit anteriorment, el procés d'avaluació serà dut a terme pel CEHT.

MODEL D'ENQUESTA D'AVAUACIÓ PER A LA PROVA PILOT

1. L'hora del dia (20-21:30h) és adequada? Hi ha prou llum?
SÍ NO
2. La quantitat de persones és correcta? És fàcil transitar pels carrers amb un grup de 30 persones?
SÍ NO
3. El mitjà de comunicació entre el guia, l'actriu i el públic és l'adequat?
SÍ NO
4. Els tempos es compleixen tal i com queda establert al guió?
SÍ NO
5. Els recursos utilitzats ajuden a complementar el contingut de la ruta?
SÍ NO
6. Els recursos funcionen correctament?
SÍ NO
7. Al llarg del recorregut, ha sorgit alguna dificultat?

MODEL D'ENQUESTA D'AVALUACIÓ PELS PARTICIPANTS DE LA RUTA
DARRERA LA TERRASSA MODERNISTA

1. El procés d'inscripció i pagament ha estat fàcil?

SÍ NO

2. Valoració de l'acollida dels participants (molt dolenta [1], molt bona [10]):

1 2 3 4 5

3. El recorregut ha estat adequat?

SÍ NO

4. L'ús de la ràdioguia ha estat adequat pel tipus d'activitat?

SÍ NO

5. Valoració del format d'explicació entre el guia i l'actriu (molt dolenta [1], molt bona [10]):

1 2 3 4 5

6. Els recursos complementen l'explicació d'una manera adequada?

SÍ NO

7. Valoració del contingut (molt dolent [1], molt bo [10]):

1 2 3 4 5

8. Què és el que t'ha agradat més?

9. Què és el que t'ha agradat menys?

10. Milloraries alguna cosa? En cas afirmatiu, quina?

11. Recomanaries l'activitat?

SÍ NO

12. Valoració global de l'activitat (molt dolenta [1], molt bona [10]):

1 2 3 4 5

5.4 PLA DE DIFUSIÓ

La nostra proposta és la creació d'una ruta teatralitzada però paral·lelament també es planteja un canvi de model de gestió general. En aquest sentit, a banda de fer la proposta de difusió de l'activitat volem fer un plantejament també general del pla de difusió de la Fira.

DIFUSIÓ DEL NOU MODEL DE GESTIÓ DE LA FIRA MODERNISTA

El canvi de model de la Fira, que aposta per reforçar els continguts històrics, cal que sigui comunicat a la ciutadania per tal de generar interès. Com que la Fira és un esdeveniment organitzat des de l'Ajuntament de Terrassa la presentació del nou model de gestió ha de ser a nivell institucional.

Això implica que la difusió ha de fer-se pels canals habituals del propi Ajuntament. Els diversos mitjans donaran a conèixer el canvi d'orientació de la Fira, els nous objectius i les novetats de l'edició, com per exemple la ruta teatralitzada de *Darrera la Terrassa modernista*.

1. DIFUSIÓ ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

El gir d'objectius de la Fira, més enllà de canviar la tipologia d'activitats, ha de donar-se a conèixer de manera clara i transparent per tal de generar interès. En aquest sentit, considerem que seria necessari fer una difusió general als mitjans de comunicació de la ciutat. Des de les regidories implicades es farà una nota de premsa i una posterior roda de premsa per a poder explicar tots els canvis, que quedaran recollits en un article publicat als mitjans de premsa escrita local.

2. DIFUSIÓ A TRAVÉS DE LES XARXES SOCIALS INSTITUCIONALS, LA WEB DE LA FIRA MODERNISTA I LA WEB DE L'AJUNTAMENT

Actualment, els mitjans de comunicació digitals són els que més impacte tenen. És per això que la difusió per xarxes i a través de les pàgines web de la Fira Modernista i l'Ajuntament de Terrassa seran fonamentals per tal de poder donar a conèixer els canvis en el model i les novetats de l'edició a un públic més extens.

DIFUSIÓ DE LA RUTA *DARRERA LA TERRASSA MODERNISTA*

1. DIFUSIÓ DES DE L'ORGANITZACIÓ DE LA FIRA MODERNISTA

La proposta de ruta teatralitzada, com ja s'ha dit anteriorment, formarà part del programa d'activitats de la Fira Modernista. D'aquesta manera, s'utilitzaran els propis canals de difusió de la Fira per tal de promocionar-la:

- La pàgina web www.firamodernista.cat
- Al Facebook *Fira Modernista de Terrassa*
- A l'Instagram *@FiraModernistaTerrassa*
- Perfil de Turisme a l'Instagram (*@Terrassa_Turisme*) i a Twitter (*@VisitaTerrassa*)
- Programa de mà en versió física i digital

2. DIFUSIÓ DES DE LES MATEIXES ENTITATS PARTICIPANTS

D'altra banda, al ser una activitat que compta amb l'organització del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa i d'una companyia teatral de la ciutat, també es faran servir els seus mitjans de comunicació propis (xarxes socials d'Instagram, Facebook i Twitter des de *@cehterrassa* i les corresponents de la companyia teatral escollida) per difondre l'activitat.

A més, les mateixes entitats elaboren un cartell propi per a difondre les seves activitats en relació a la fira. En aquest cas, el cartell servirà per destacar l'activitat d'entre les ofertes al programa de la Fira i per vincular-la a les entitats en qüestió.

Informació del cartell de les entitats Al cartell hi haurà de constar la informació principal per a la difusió de l'acte:

Títol de l'activitat: *Darrera la Terrassa modernista*

Data: divendres, dissabte i diumenge

Hora: 20h

Organització: Centre d'Estudis Històrics de Terrassa

A nivell de suport gràfic, es pot utilitzar la gamma de colors del cartell propi de l'edició i fins i tot el mateix cartell.

³⁵ Cal tenir en compte que l'edició del 2021 no va ser una edició com les altres per culpa de la situació generada pel COVID-19. El programa d'activitats va ser més reduït, els aforaments van ser controlats arreu i es va comptar amb personal que

5.5 FINANÇAMENT

L'activitat *Darrera la Terrassa modernista* formarà part d'un esdeveniment generat des de l'administració pública, per la qual cosa estarà finançada per aquesta mateixa.

En aquests dinou anys, el pressupost de la Fira Modernista ha sortit de la Regidoria de Turisme. Tanmateix, si s'aprovés i es posés en pràctica la proposta del nou model de gestió de la Fira Modernista, amb una transversalitat entre la Regidoria de Cultura, la de Comerç i la de Turisme, això implicaria una major participació d'aquests sectors de manera que repercutiria a nivell pressupostari. Aquestes noves partides serien una possible font d'ingressos pel projecte de *Darrera la Terrassa Modernista*.

L'any 2019, el pressupost de la Fira Modernista va ser de 125.400€ i el del 2021 de 112.688€ (Ajuntament de Terrassa)³⁵. A la web de l'Ajuntament es poden consultar els pressupostos anuals fins al 2010 i es pot veure com la partida dedicada a la Fira oscil·la al voltant dels 130.000€. Tanmateix, el pressupost no està desglossat i només hi ha la suma total de diners.

El projecte contempla dues fases d'inversió, una primera de i una segona de manteniment. Així doncs, d'acord amb el pressupost fet, la ruta *Darrera la Terrassa modernista* suposaria un cost de **7.803,20€**, per tant un augment

controlava els fluxos de gent. En relació a la partida pressupostària del 2019, la xifra va ser facilitada per la Cèlia Pérez, coordinadora de la Fira Modernista.

del 6% del pressupost total, el primer any i un cost de 1.020€ (+0,78%) pel segon any i els següents³⁶.

Paral·lelament al finançament de l'Ajuntament, també seria bo aprofitar el projecte per a crear sinèrgies amb altres entitats i institucions de la ciutat relacionades amb el món de la cultura, la història i el patrimoni, que podrien col·laborar amb el projecte en termes de difusió. Algunes d'aquestes institucions i entitats serien l'Arxiu Històric de Terrassa, l'Arxiu Tobella, el Centre Cultural de Terrassa, els Amics de les Arts i Joventuts Musicals o la Biblioteca Central de Terrassa.

L'execució de la ruta *Darrera la Terrassa modernista* contempla una partida d'ingressos propis a partir del pagament de l'activitat (3€ per persona). La ruta es farà en tres sessions a les vuit del vespre el divendres el dissabte i el diumenge, els dies que dura la Fira Modernista. Amb els tres passis es recaptaran un total de 225€ amb l'aforament complet i 135€ amb el reduït en compliment de les mesures contra la COVID-19.

Ingressos propis del projecte		
Passi del divendres		75€
Passi del dissabte	3€ per persona x 25	75€
Passi del diumenge	persones	75€
TOTAL D'INGRESSOS PROPIS: 225€		

³⁶ S'ha agafat de referència els 130.000€ al voltant dels quals oscil·la el pressupost de la Fira, en excepció de l'edició d'enguany que es va veure afectada per les mesures contra la COVID-19.

5.6 PRESSUPOST

DESPESES PRIMER ANY			
Concepte	Hores de feina/quantitat	Preu/hora	Total
Creació de la ruta			
Recerca històrica per elaborar el contingut de la ruta	80	30,00€	2.400,00€
Guió teatral de la ruta	60	30,00€	1.800,00€
Drets d'autor d'imatges històriques	6		100,00€
Impressió de fotografies en mida din-a4	6	0,20€	1,20€
Plastificació de materials	6		12,00€
TOTAL: 4.313,20€			
Implementació de la ruta			
Vestuari		150,00€	150,00€
Projector portàtil	1	500,00€	500,00€
Altaveu inalàmbric	1	30,00€	30,00€
Coordinació, gestió, difusió i avaluació de la ruta (CEHT)	30	25,00€	750,00€
TOTAL: 1.430,00€			
Execució de la ruta			
Guia	4,5	50,00€	225,00€
Actriu	4,5	60,00€	270,00€
Compra del sistema de guia àudio inalàmbric (2 transmissors i 30 receptors)	1	1.790,00€	1.790,00€
TOTAL: 2.285,00€			
TOTAL DESPESES: 8.028,20			

DESPESES SEGON ANY I SEGÜENTS

Concepte	Hores de feina/quantitat	Preu/hora	Total
Execució de la ruta			
Guia	4,5	50,00€	225,00€
Actriu	4,5	60,00€	270,00€
Coordinació, gestió, difusió i avaluació de la ruta (CEHT)	30	25,00€	750,00€
TOTAL DESPESES: 1.245,00€			

INGRESSOS PROPIS

Concepte	Hores de feina/quantitat	Preu/hora	Total
Participants	75	3,00€	225,00€
TOTAL INGRESSOS PROPIS: 275,00€			

QUADRE RESUM DELS PRESSUPOSTOS

PRIMER ANY	
Despeses	8.028,20€
Ingressos	275,00€
TOTAL: 7.803,00€	
SEGON ANY I SEGÜENTS	
Despeses	1.245,00€
Ingressos	275,00€
TOTAL: 1.020,00€	

5.7 CRONOGRAMA

Per tal de poder preparar i executar la ruta *Darrera la Terrassa modernista* es presenten dos cronogrames per organitzar les tasques derivades del procés.

El primer fa referència a la preparació de l'activitat i està organitzat en mesos. Aquests ítems només s'hauran de fer una vegada per tal de crear i materialitzar la ruta, tant a nivell de continguts com de guió teatral.

Primerament, s'encarregarà la recerca històrica al Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (CEHT) per tal de poder documentar el període i garantir el rigor de la ruta. Un cop feta aquesta tasca, el grup de teatre materialitzarà un guió teatral fet a partir dels continguts generats pel CEHT. Seguidament, amb el guió fet, el projecte tornarà a mans del CEHT per tal que, a partir del guió, puguin estipular el guió dels continguts que explicarà el guia.

Entremig, es procedirà a la compra dels diversos recursos que faran falta per poder dur a terme la ruta i es farà una posada en escena per comprovar que tot allò que hi ha sobre paper quadra al carrer.

Pel què fa al segon cronograma, aquest està organitzat per mesos i quinzenes. A partir de la data de la Fira Modernista (primer o segon cap de setmana del mes de maig) s'estructuren les tasques de gestió i avaluació de la Fira juntament amb els assajos per tal de preparar la posada en escena.

Creació de la ruta

	MES 1	MES 2	MES 3	MES 4	MES 5	MES 6	MES 7
Encàrrec del projecte a les dues entitats i exposició dels objectius	■						
Recerca històrica pel contingut de la ruta	■	■	■				
Compra de recursos tècnics, objectes i vestuari del personatge a partir del guió de l'itinerari		■					
Edició del guió teatral de la ruta			■	■	■		
Confecció del guió de continguts del guia a partir del guió teatral			■	■	■	■	■
Comprovació <i>in situ</i> dels llocs de la ruta amb els recursos pertinents							■

Execució, coordinació i avaluació de l'activitat

	MARÇ		ABRIL		MAIG	
	1-2	3-4	1-2	3-4	1-2	3-4
Busca del guia i de l'actriu, els protagonistes de la ruta	■					
Enviar el guió teatral i de continguts als escollits		■				
Estudi del guió		■	■	■		
Assajos				■	■	
Comprovació del material (radioguies, projector, altaveu...)				■	■	
Inici de la difusió i de les inscripcions (anirà en consonància del calendari de difusió de la Fira Modernista)					■	
Execució de l'activitat					■	
Avaluació de l'activitat						■

6 CONSIDERACIONS FINALS

El Treball de Final de Màster són els últims crèdits que es completen abans de rebre la titulació. La disposició no és en va. L'edició d'aquest magne projecte, que t'acompanya al llarg de tot el darrer curs, és la culminació de tots els coneixements assolits amb els 90 crèdits del màster. El TFM és una posada en escena de tots ells amb l'objectiu de preparar-te pel món laboral.

De fet, si hi ha una paraula que pugui definir el que ha suposat el procés de realitzar aquest TFM és l'aprenentatge, que ha estat continu i immens. El projecte *Darrera la Terrassa modernista* m'ha permès consolidar una proposta que espero que algun dia pugui acabar convertint-se en una realitat.

La ruta teatralitzada i la proposta d'un nou model de gestió de la Fira Modernista que es presenten al llarg d'aquest treball són el resultat d'un llarg procés de reflexió al voltant de la Fira Modernista i dels viratges que ha anat prenent al llarg de les seves divuit edicions. El resultat final és aquest treball. Un treball que posa en valor el patrimoni i la història de la ciutat i que vol demostrar la importància de la participació ciutadana en projectes com el de la Fira Modernista. Sense aquest component, l'esdeveniment perd força i sobretot queda mancat del component local, de quilòmetre zero, que tant l'enriqueix.

En el suposat propòsit que el projecte es pogués dur a terme, la Fira Modernista recuperaria les característiques i els valors inicials del projecte i es podria oferir als participants un producte que tornés a posar el patrimoni, la divulgació històrica i la participació ciutadana al centre del model.

Garreta Clusella (2013) escrivia de la Fira Modernista, fa gairebé deu anys, que *“els terrassencs s’han fet seva la festa, i és motiu d’orgull”*. El present estudi pretén que els egarencs i les egarenques tornin a sentir-se seva la festa i que la reivindicació del seu patrimoni i la divulgació de la seva història en siguin motiu d'orgull.

7 BIBLIOGRAFIA

AJUNTAMENT DE TERRASSA, GERÈNCIA MUNICIPAL D'URBANISME: Pla especial de protecció del patrimoni històric-arquitectònic-ambiental de Terrassa (volum 1). Ajuntament de Terrassa.

AJUNTAMENT DE TERRASSA, GERÈNCIA MUNICIPAL D'URBANISME: Pla especial de protecció del patrimoni històric-arquitectònic-ambiental de Terrassa (volum 2). Ajuntament de Terrassa.

AJUNTAMENT DE TERRASSA, GERÈNCIA MUNICIPAL D'URBANISME: Pla especial de protecció del patrimoni històric-arquitectònic-ambiental de Terrassa (volum 3). Ajuntament de Terrassa.

AJUNTAMENT DE TERRASSA, TRANSPARÈNCIA: Pressupost despeses 2021 [en línia] Disponible a https://governobert.terrassa.cat/transparencia/wp-content/uploads/sites/2/2020/12/B_Pressupost_Despeses_2021.pdf (Data de consulta: 26 d'abril del 2021).

AJUNTAMENT DE TERRASSA (2008): La gran festa del Modernisme a Catalunya. La Fira Modernista de Terrassa (2003-2008). Ajuntament de Terrassa.

AJUNTAMENT DE TERRASSA (2014): Protocols de la Fira Modernista de Terrassa [en línia] Disponible a <https://visitaterrassa.cat/protocols-de-la-fira-modernista/> (Data de consulta: 18 de maig del 2020).

ÁLVAREZ DOMÍNGUEZ, Pablo; MARTÍN LÓPEZ, Alicia (2016): "El teatro como herramienta didáctica en la enseñanza de la Historia de la Educación Contemporánea" a *Revista Digital de Investigación en Docencia Universitaria* (vol. 10, nº1), pp. 41-51.

ARXIU DE TERRASSA: Programes de totes les edicions de la Fira Modernista (2003-2019).

AULET AMELA, Jaume (2009): "El Modernisme a Terrassa. L'empremta literària" a *Revista Terme* (nº24), pp. 117-141

BRUGUERAS TORRELLA, Jan (2018): "La Restauració: articulació, creixement i control de la ciutat industrial (1877-1931)" a MÁRQUEZ BERROCAL, Manel (coord.) *Una història de Terrassa*, pp. 231-253.

CARDÚS ROCA, Salvador (dir) (2005): *Els terrassencs del segle XX: immigració, identitat i canvi*. Diari de Terrassa.

CASTARLENAS, Llofriu (1904): *Guia pràctica de Terrassa*.

COLOM BUSSOT, Juli (2003): *Republicanisme i cultura republicana a Terrassa: de la I República a la Setmana Tràgica*. Fundació Torre del Palau.

COMA QUINTANA, Laia; SANTACANA MESTRE, Joan (2010): *Ciudad educadora y patrimonio*. Cookbook of heritage. Trea.

FERNÁNDEZ, Magda (2006): Lluís Muncunill i la ciutat de Terrassa. A *Quaderns de didàctica i difusió* (nº16) del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya. Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya.

FERRAN, Domènec (1999): *Terrassa, patrimoni industrial*. Ajuntament de Terrassa.

FIRA MODERNISTA DE TERRASSA (2021): Programa online Fira Modernista 2021 [en línia] Disponible a <https://firamodernista.cat/wp-content/uploads/sites/5/2021/05/programa-online-fmt21-cat-v4.pdf> (Data de consulta: 6 de maig del 2021).

FREIXA SERRA, Miquel; FREIXA SERRA, Mireia (2013): *El Senyor de la Masia Freixa: context cultural, social i polític d'un industrial català (1862-1925)*. Fundació Torre del Palau.

FREIXA SERRA, Mireia (1998): “Arquitectura i cultura a la Terrassa industrial” a MARCET GISBERT, Xavier (coord.) *Història Industrial de Terrassa*, pp. 97-112.

GARRETA CLUSELLA, Jordi (2013): “La Fira Modernista i la divulgació històrica” a *Revista Terme* (nº28), pp. 47-51.

GARRETA CLUSELLA, Jordi (2013): “La Fira Modernista de Terrassa: un viatge de 100 anys a la ciutat industrial” a *Revista Vallesos* (nº6).

GOENECHEA PERMISÁN, Cristina (2007): “El aprendizaje a través de las visitas teatralizadas: el estudio empírico” a *Íber* (nº54), pp. 95-104.

GONZÁLEZ, Francesc (2007): “Esdeveniments culturals a les ciutats i les destinacions turístiques catalanes” a *UOC Papers* (nº5), pp. 23-30.

GONZÁLEZ, Pedro J. (2003): “Interpretar patrimonio con teatro” a *Periférica Internacional. Revista para el análisis de la cultura y el territorio* (nº4), pp. 217-222.

INSTITUT RAMON MUNTANER (2021): *Centre d'Estudis Històrics de Terrassa* [en línia] Disponible a <https://www.irmu.org/centers/center/17> (Data de consulta 24 de maig del 2021).

Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (Invarquit) [en línia] Disponible a <http://invarquit.cultura.gencat.cat/cerca> (Data de consulta 26 de juliol del 2020).

MARCET GISBERT, Xavier (1990): “El Salisme. Moviment polític i bloc de poder” a *Revista Terme* (nº5), pp. 16-34.

MARCET GISBERT, Xavier (1991): Qui ha manat a Terrassa? I altres reflexions. Monografies vallesanes (nº16), Ègara.

MARTÍNEZ GIL, Tània (2019): “La neurodidàctica i l'ús de les emocions en l'educació no formal” a MARTÍNEZ GIL, Tània; COMA QUINTANA, Laia (coord) Joan Santacana Mestre, al savi professor, arqueòleg i museòleg. Llibres de Martícula; pp. 337-345.

MAS IBÁÑEZ, Sara; SABATÉ BEL, Joaquín (2013): “Gestión del patrimonio industrial en la renovación de la ciudad: la experiencia de Terrassa, 1959-2011” a *ACE 21* (nº21), pp. 11-36.

OLLÉ FOIXENCH, Joan Manel (1998): “Cinfectivitat al carrer i a la fàbrica” a MARCET GISBERT, Xavier (coord) *Història Industrial de Terrassa*, pp. 129-144.

PARRA MONSERRAT, David; TALENS MOLLA, José Manuel; RANGEL LÓPEZ, Noelia (2014): “El uso didáctico de itinerarios teatralizados para socializar el patrimonio rural: el proyecto *Rutas por el Moixent Medieval*” a *Monográfico* (nº9), pp. 257-267.

PI DE LA SERRA, Paulina (1979): *L'ambient cultural a Terrassa, 1877-1977*. Caixa d'Estalvis de Terrassa.

PINYOL, Laura (2017): “Terrassa industrial i modernista” a *Guia de la Terrassa modernista* (nº1), pp. 10-12.

PIZÀ CASTELLA, Bernat (2015): “La Casa del Poble, una història espoliada” a *Històries de Terrassa: cròniques i petites històries de les lluites populars a Terrassa* [en línia] Disponible a: <http://historiesdeterrassa.blogspot.com/2015/01/la-casa-del-poble-una-historia-espoliada.html> (Data de consulta: 23 de febrer del 2021)

PIZÀ CASTELLA, Bernat (2019): “Salvem-lo! La lluita per la preservació del patrimoni històric” a PIZÀ CASTELLA, Bernat: *La Transició a Terrassa (1975-1979)*. Fundació Torre del Palau.

PLANS CAMPDERRÒS, Lourdes (2000): *La vida cultural i recreativa a la Terrassa d'ahir, 1875-1931*. Fundació Torre del Palau.

PLANS CAMPDERRÒS, Lourdes (2005): “Terrassa 1902-1909: de la vaga general a la Setmana Tràgica” a *Revista Terme* (nº20), pp. 131-152.

PONT MONTANER, Ferran (1998): “La transformació de la ciutat industrial (1979-1997)” a MARCET GISBERT, Xavier (coord.) *Història Industrial de Terrassa*, pp. 289-304.

PUIGDEVALL, Yolanda (2016): “Triumvirat Mediterrani: una fira de divulgació grecoromana amb més de vint anys de trajectòria” a BURCH, Josep (dir.) *Museus, jaciments i fires: la posada en escena del món romà al NE de Catalunya*.

RAGON, Baltasar (1929): *Terrassa: historial i efemèrides*. Ventayol.

Records de Terrassa (2011): *La Fraternitat Republicana i la Casa del Poble* [en línia] Disponible a <https://recordsdeterrassa.wordpress.com/2011/04/18/la-fraternitat-republicana-i-la-casa-del-poble/> (Data de consulta: 23 de febrer del 2021)

SOLÉ SANABRA, Miquel (1995): “Preservació o desaparició de patrimoni. Una reflexió constructiva” a *Revista Terme* (nº10), pp. 78-83.

SOLER CAMPINS, Mercè (2000): “Aymerich, Amat i Jover: el temple de la indústria” a MARCET GISBERT, Xavier (coord.) *Història Industrial de Terrassa II*, pp. 97-112.

TALÓ MARTÍ, Marcel (2018): “Ni fart, ni afamat, si vols la veritat” a *Guia de la Terrassa modernista* (nº2), pp. 63-65.

TAPIOLAS, Judit; FIGUERAS, Pere (1990): *Terrassa, 1901-1919*. Arxiu Tobella.

TERRASSA TURISME (2021): *La Fira Modernista: cartells*. [en línia] Disponible a <https://visitaterrassa.cat/cartells/> (Data de consulta 3 de maig del 2021).

VENTAYOL BOSCH, Àngels (2004): *La Llar*. Des de 1908 una escola en contínua evolució. Ajuntament de Terrassa.

VIQUIPÈDIA (2021): *Centre d'Estudis Històrics de Terrassa* [en línia] Disponible a: https://ca.wikipedia.org/wiki/Centre_d%27Estudis_Hist%C3%B2rics_de_Terrassa (Data de consulta: 24 de maig del 2021).

VVAA (2000): “Visions de la Terrassa industrial” a MARCET GISBERT, Xavier (coord.) *Història Industrial de Terrassa II*, pp. 289-302.

8 ANNEXES

8.1 CARTELLS DE TOTES LES EDICIONS DE LA FIRA MODERNISTA

Figura 50 Cartell de l'edició del 2003. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 51 Cartell de l'edició del 2004. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 52 Cartell de l'edició del 2005. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 53 Cartell de l'edició del 2006. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 54 Cartell de l'edició del 2007. Font: Ajuntament de Terrassa.

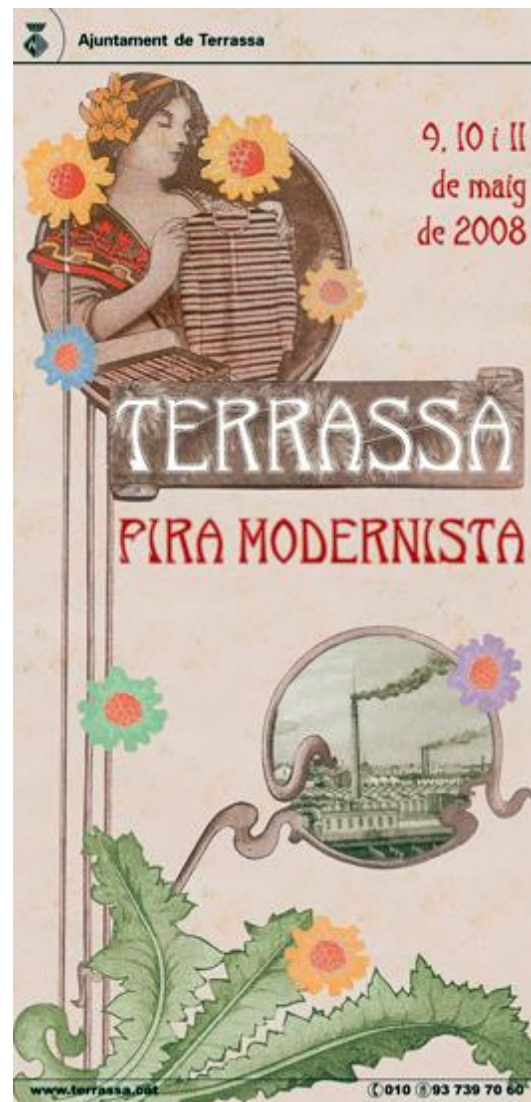

Figura 55 Cartell de l'edició del 2008. Font: Ajuntament de Terrassa.

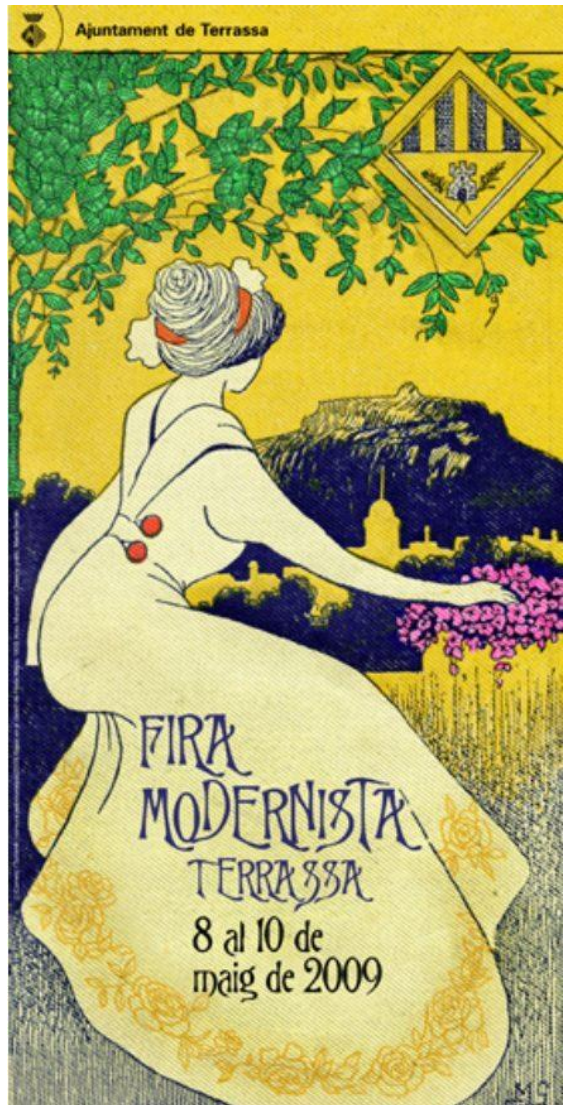

Figura 56 Cartell de l'edició del 2009. Font: Ajuntament de Terrassa.

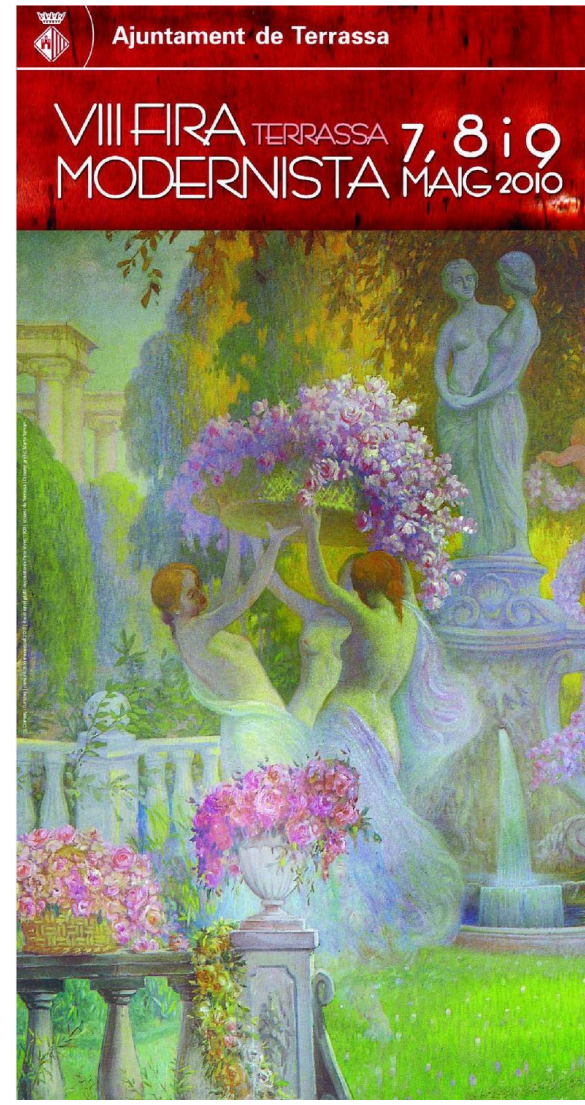

Figura 57 Cartell de l'edició del 2010. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 58 Cartell de l'edició del 2011. Font: Ajuntament de Terrassa.

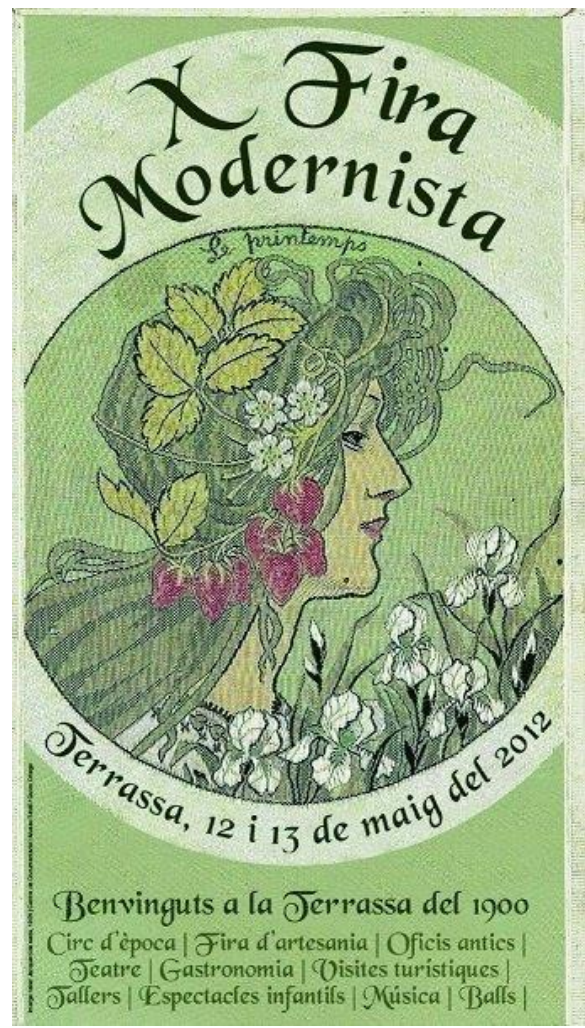

Figura 59 Cartell de l'edició del 2012. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 60 Cartell de l'edició del 2013. Font: Ajuntament de Terrassa.

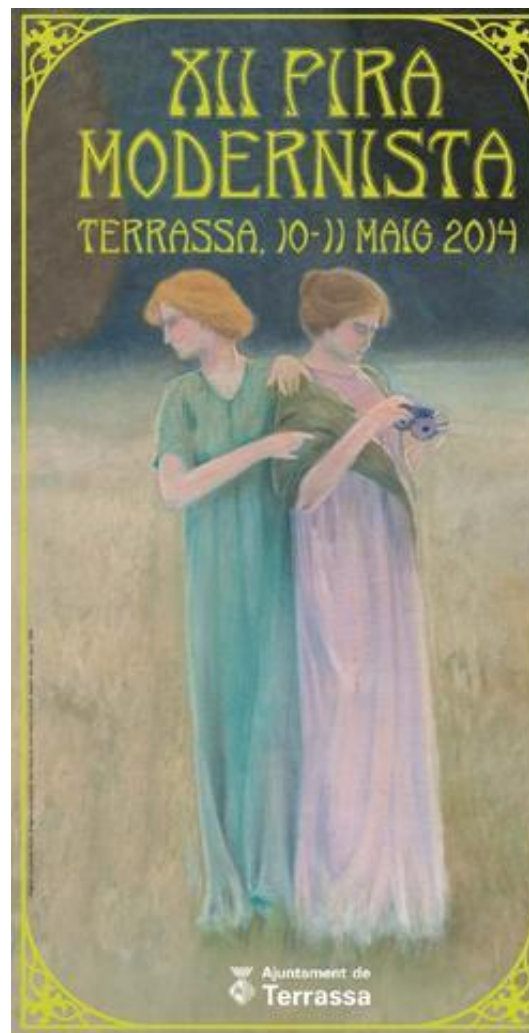

Figura 61 Cartell de l'edició del 2014. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 62 Cartell de l'edició del 2015, dedicada a Josep Oller, creador del Moulin Rouge. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 63 Cartell de l'edició del 2016, dedicada al món obrer. Font: Ajuntament de Terrassa.

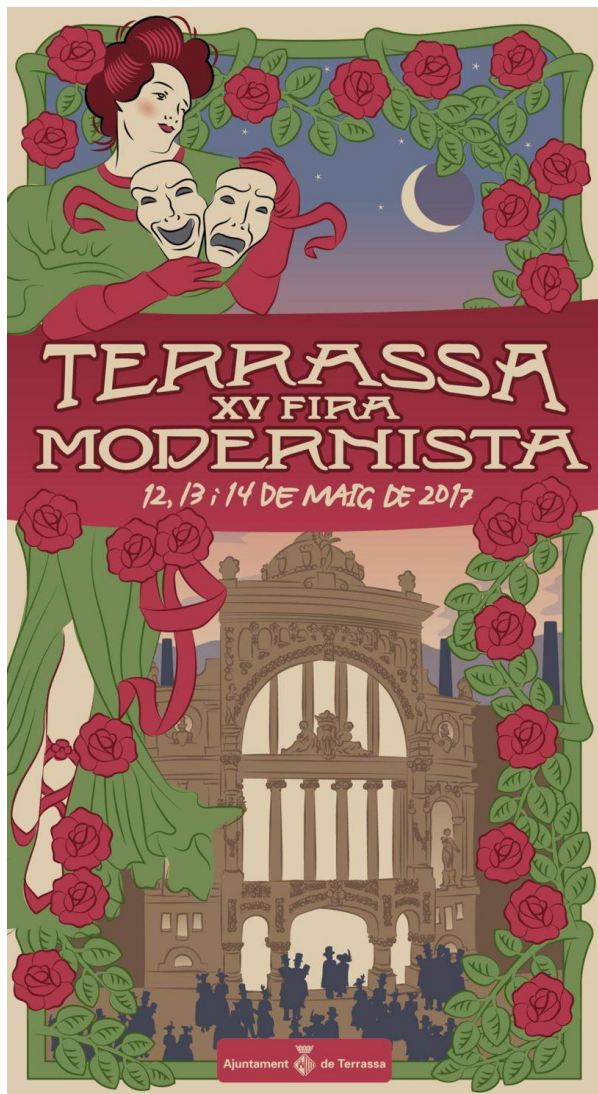

Figura 64 Cartell de l'edició del 2017, dedicada a Santiago Rusiñol. Font: Ajuntament de Terrassa.

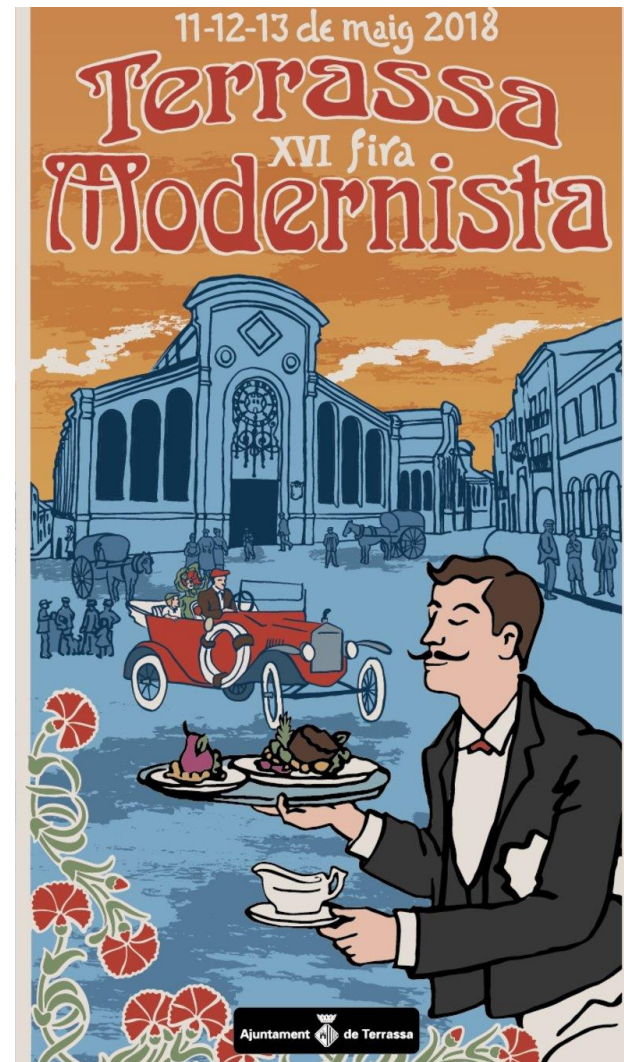

Figura 65 Cartell de l'edició del 2018, dedicada a la gastronomia. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 66 Cartell de l'edició del 2019, dedicada al cinema. Font: Ajuntament de Terrassa.

Figura 67 Cartell de l'edició del 2020 (i 2021), dedicada a l'esport. Font: Ajuntament de Terrassa.

8.2 ENTREVISTA AMB DOMÈNEC FERRAN

Domènec Ferran ha estat el director del Museu de Terrassa des del 1988 fins al 2020. També forma part de l'entitat cultural *Rives Triple Sex*.

A continuació s'adjunta el contingut extret de l'entrevista duta a terme al novembre del 2020. Tanmateix, al ser un contacte pròxim, s'ha parlat en més d'una ocasió, de manera informal, sobre el contingut d'aquest treball de manera que alguna de la informació que figura al cos del treball és possible que no consti en la transcripció de la informació.

En el model de la Fira, hi ha qüestions claus que són difícils d'entendre i de comprendre des d'un punt de vista patrimonial.

Als inicis de la Fira, la Regidoria de Cultura hi era però de manera marginal. L'Anna Mata, cap de Turisme, que acabava de sortir de cultura, va tenir un paper primordial en la creació de l'esdeveniment. La Fira Modernista era un tema que s'havia gestant i parlant quan l'Anna Mata era cap de patrimoni. Des de Turisme va tenir l'oportunitat de parlar amb Comerç i la seva regidora, Maria Costa (Terrassa Centre) i es va veure l'oportunitat de beneficiar els comerciants a partir d'una fira happening al primer cap de setmana de maig (tot recuperant l'antiga tradició de la Fira de la Santa Creu). La idea de celebrar-la l'ú de maig tenia un sentit però que es va desestimar perquè els comerciants van al·legar que en un dia festiu hi havia menys gent a la ciutat, de manera que es va decidir de fer el cap de setmana següent perquè no hi hagués la duplictat festiva.

El paper del patrimoni i la història es va sostenir amb la creació d'una comissió. A mesura que han anat passant els regidors, enlloc d'anar cap a la història i el patrimoni han anat fent el que els ha semblat.

Els cartells actuals són fantàstics amb evocacions al Modernisme però no propis.

La Fira ha fet un viratge cap a Comerç, els de Turisme estaven més alineats amb Cultura (rememorar coses històriques, fer des de la pròpia fira). També es va posar de moda dedicar la Fira a un tema, que es va obrir a coses que ni tenien a veure amb Terrassa. Aquest fet ha contribuït a fer perdre el significat més històric de l'esdeveniment, que s'ha acabat comercialitzant i convertint-se en un més de tots els que es fan.

Un *imput* important és la vinculació de les entitats a l'esdeveniment. Al principi va ser molt alta (des de Rives Triple Sex organitzaven una processó de corpus) perquè els ajudaven. Després, des de l'Ajuntament, van optar per altres tipus d'espectacles i van dir que no hi havia diners de manera que les entitats pagaven per participar-hi. Moltes entitats s'hi van anar desvinculant (per força). Es va produir una desvinculació teòrica i temàtica.

La Fira es podria haver convertit en una cosa popular i ciutadana com és el carnestoltes, amb la participació de La Llanterna, el Porronet..., però no ha estat així.

Al final el programa està fet per un acte comercial vestit amb quatre coses d'època, ha anat perdent l'essència.

A la Fira queda coixa la part obrera i popular. Està bé plantejar-la i reivindicar-la. De fet, s'hauria de diversificar el tema però costa.

Els tres museus de la ciutat estan involucrats en la Fira.

No hi ha un document inicial de l'esdeveniment, potser es va quedar a nivell intern. Els protocols són molt moderns (2014) i no tenen res a veure amb els orígens de la fira. L'intent de protocol·litzar la Fira no ha assegurat que es centri amb Terrassa, el rigor històric...

Conceptualment, la Fira necessita que es redreci el tema. La idea que la fira es reconduïxi l'hauria de defensar algú. Si volem ser singulars i tenir una fira diferent hauríem d'explotar el nostre patrimoni i tornar als valor inicials (històrics, arquitectònics, de cultura popular...). Si ho continuen organitzant els mateixos el futur és negre. La Cèlia és partidària de la cultura però mentre segueixi havent-hi els comerciants... Amb la comissió existent i la manera com s'organitzen tenen molt pes i molta veu.

En Paco Gómez, de Comerç, va coordinar la Fira durant molts anys. Era propens a involucrar els grups de cultura i les entitats però en algun moment li van dir que havia de destinar els diners a coses de més volada, externes, que ja venien preparades.

L'Amadeu Aguado, antic Regidor de Cultura, era molt partidari de la vessant comercial.

8.3 ENTREVISTA AMB CÈLIA PÉREZ (REGIDORIA DE TURISME)

Cèlia Pérez, de la Regidoria de Turisme, actualment és la tècnica de programes i la coordinadora de la Fira Modernista.

Es va parlar amb ella per a poder conèixer el model de la Fira des de dins.

A continuació es transcriu l'entrevista duta a terme al gener del 2021.

La fira ara mateix la porta turisme només?

No, hi ha molts serveis implicats des de l'Ajuntament. Hi ha el de Comerç, Turisme i Cultura.

Amb un esdeveniment de ciutat s'hi afegeixen via pública, protecció civil, el servei d'universitats...

Hi ha molts serveis implicats perquè és un esdeveniment molt important que necessita tots aquests serveis.

De forma més directa i implicats durant tot l'any hi ha el servei de Cultura, Comerç i Turisme.

Com es valora el model de la Fira?

Des de l'Ajuntament és un concepte molt ampli que s'hauria d'especificar: des del servei tècnic, des de la comissió... Des de la vessant política, des de l'Ajuntament com a institució.

El model actual de Fira és un concepte molt ampli.

Em referia si, per exemple, es considera que des de Cultura hi hauria d'haver una representació més important de la divulgació històrica, si es creu que ha pres un viratge més cap a Comerç que no pas cap a Cultura.

Hi ha tres serveis implicats. El Servei de Turisme aporta aquesta visió de promoció de la ciutat i de recerca amb el tema del patrimoni i les visites guiades i de col·laboració amb la promoció de museus. No oblidem que el tipus de turista que accedeix a la nostra ciutat moltes vegades té un interès cultural així que fa aquest recolzament amb la transmissió de coneixement del període.

Des de Cultura també donen suport a la fira des de la vessant museística des del Museu de Terrassa i després també hi ha les biblioteques que s'impliquen i aporten i recolzen la consecució del propi projecte.

Des de l'àmbit de Comerç és per on es porta, amb la promoció del comerç local i artesanía.

El model triangula entre aquestes tres potes. Entre la promoció territorial i turística, la part cultural i la part de comerç.

Hi ha el projecte inicial accessible algun lloc?

Publicat només hi ha els protocols.

La Comissió, descrita als protocols de l'Ajuntament, està formada pel mateix Ajuntament i per entitats locals de promoció comercial i territorial (gremis, associacions...). Aquesta pluralitat d'agents es veu reflectida en la formació de la comissió.

El que hi ha al protocols és el reflex del treball intern que organitza el funcionament dins la casa.

Com a coordinadora de la Fira, quina és la teva opinió personal respecte el projecte actual?

Tots treballem per millorar els models i els processos del lloc on treballem. Cada dia busquem millorar el què em fet en edicions passades o dies passats. Aquest és el treball de fons.

Personalment intentem i apostem sempre per treballar perquè el projecte surti de la millor manera possible. Aquesta triple intenció del projecte que aconseguixi els seus objectius.

Que posicioni millor la ciutat en el plànol, mecanismes de rigor històric i cultural més potents... Per fer que la Fira cada vegada sigui més potent i que a més causi un impacte econòmic en el territori.

Una Fira que parli de la nostra història i que ajudi a l'economia local, als comerciants, que puguin estimular les seves vendes.

Quin és l'estat actual de la Fira?

És un esdeveniment amb 18 anys de recorregut. El model de societat canvia, la vida canvia. S'ha anat vertebrant en base al que comentàvem i que està estipulat als protocols. S'ha anat adaptant als protocols, sobretot els temes de comunicació.

S'aposta per una comunicació on-line recolzada per l'off-line, cosa que abans era més al revés. Hi ha un pla de xarxes socials molt potent i una comunicació on-line que cada cop pren més protagonisme.

Realment l'evolució del projecte és l'adaptació als temps que vivim. Ens adaptem a la societat canviant. A destacar el tema de comunicació, que potser és l'impacte més potent.

Quina és la vinculació actual de les entitats de la ciutat en l'organització de la Fira?

Hi ha l'Associació d'Entitats Culturals i l'Associació és el paraigües.

La col·laboració és total, hi ha moltes activitats que s'organitzen a càrrec d'ells. La intenció de l'entitat és actuar a títol particular, nosaltres incentivem que les entitats puguin participar. El regidor convida a les entitats a participar i el projecte s'ha d'adequar al moment històric. Ho han de situar en el seu propi calendari i el tenen molt apretat per la gran quantitat d'esdeveniments que hi ha a l'agenda de la nostra ciutat.

Hi ha una activitat molt activa, una participació molt pro activa.

No només des de l'àmbit cultural sinó també esportiu, social... Per exemple, hi va haver una gran quantitat d'entitats noves que es van mostrar participatives amb el tema de l'esport.

Quin és el paper de la divulgació històrica?

Per ser una fira de recreació històrica hi ha darrera un estudi de l'època en el qual es fonamenten les activitats. L'any, per exemple, que es va dedicar a la gastronomia es van fer molts estudis.

Malgrat la percepció hi ha una gran feina de recerca i divulgació. Fulletons, opuscles, notes de premsa o amb altres accions de comunicació que es puguin fer.

L'objectiu és no perdre mai el punt de vista de la divulgació històrica. Cada cop trobem més complicitat amb entitats de caire de recerca.

Sempre que es fa una cosa és perquè està fonamentada a nivell històric. És el signe que ens distingeix i ens ha fet guanyar guardons en aquest sentit de reconeixement i de prestigi.

Desafortunadament no podem passar-ho tot pel sedàs i això juga a la contra però des de l'organització som molt curosos.

Un altre detall molt important és la col·laboració del Centre de Documentació i Museu Tèxtil. Des del minut 1 s'hi ha involucrat: cursos, indumentària...

No és una fira de disfresses, és una fira de recreació històrica.

La gent que hi participa es fa una peça d'indumentària que recrea una peça de l'època, feta amb patrons de l'època.

No podem controlar el que fa tothom però es segueix de manera generalitzada.

Veus factible un projecte com el de *Darrera la Terrassa modernista*?

És un producte fantàstic. Les rutes teatralitzades són una forma molt divertida d'arribar al públic i que s'entengui la història local.

Terrassa no som un destí de platja. Hi ha elements museístics i patrimonials que són els que ens signifiquen en el territori. A l'afegir aquest element festiu és fantàstic.

Si econòmicament és viable seria factible.

8.4 ENTREVISTA AMB ROSA AGUADO (ACCIÓ TEATRE)

Rosa Aguado és actriu i membre de l'entitat Acció Teatre.

Es va parlar amb ella per a poder conèixer el món de les visites teatralitzades amb més profunditat, especialment a nivell de pressupost.

A continuació es transcriu el contingut més important de l'entrevista duta a terme el mes d'abril del 2021.

Hola Anna, bona tarda!

Bona tarda! Mira, t'explico una mica a veure si em pots ajudar. Estic fent un TFM que és una proposta de ruta teatralitzada. Com que sé que amb el Domènec, des del CEHT, va estar parlant tot el tema d'*Una història a la plaça*, perquè m'expliquessis una mica qüestions tècniques del món del teatre, consells per orientar el pressupost del projecte... La cosa és que si a vosaltres us arriba el contingut per a fer una ruta, què necessiteu per fer-ne un guió?

A nosaltres quan ens arribava a Acció Teatre, l'entitat, el primer que preguntava era per saber què era, si ja hi havia un guió o no, que és una part important (hi ha la idea però no el guió), el pressupost que es tenia (no és el mateix acotar-se a un pressupost tancat o anar fent i pressupostant sobre la marxa). Pot ser que partim d'un pressupost que es té i per tant t'has d'acotar al que hi ha, cosa que baixa les possibilitats creatives o al revés, dissenyar una activitat sense tenir en compte el pressupost. Té a veure amb els materials que pots aprofitar, els actors que pots posar (com més pressupost més actors)... Normalment amb un actor sol ser una cosa més fluixeta. Quan vam fer lo de la Blanca de Centelles al Castell de Vallparadís, com que el personatge era la Blanca de Centelles amb ella ja n'hi havia prou. Ella

apareixia al castell, com un espectre, explicava qui era... En canvi, una altra cosa que vam fer sobre un llibre editat, vam fer sortir dos personatges per poder jugar més, un monjo i un altre personatges. De 2 a 3 és l'ideal per aquest tipus de rutes. Ara, amb la Fira Modernista hem arribat a fer coses amb molts més personatges: per exemple amb una recreació al Vapor Ros que eren 14 actors o una manifestació obrera amb un grup de dones. Material: es pensa en funció de l'on i del com. Si és a l'aire lliure, hi ha una part tècnica de megafonia que és important. Ha d'haver-hi bona acústica. Potser caldrà microfonia, o música d'ambientació, bafles, efectes especials... També potser caldrà un escenari. Si és a l'aire lliure i de dia pràcticament no cal cap llum. Si és en interiors, si ja té il·luminació potser tampoc cal. Tot això són coses tècniques que s'han de tenir en compte. En relació a la part escenogràfica, també depèn del lloc. Has de buscar minimitzar al màxim possible i aprofitar l'espai, donar relleu als elements històrics que hi ha. Llavors pots donar complements per a la idea. El vestuari també depèn del que estiguis pensant, del tipus de personatge... Tema guió: si només hi ha la base de la història i tu has de fer el guió, els diàlegs, és una part més a pressupostar. Són coses que es van afegint. S'ha de tenir en compte la història, el guió, veure com es desenvolupa, espai, qüestiona tècniques, personatge, vestuari... Tot això també s'ha de tenir en compte la preparació, els assajos, les hores que es dediquen, la direcció... Són els elements que són importants. No et parlo de promoció i de la part més gràfica perquè si es fa des de turisme o museus això ja ho porten ells.

Si tot això haguéssim de posar-hi un preu?

És molt difícil, s'ha de mirar en cada moment.

Clar, són totes aquestes variables que fan variar el preu.

Només l'actor per actuar en una ruta turística amb una actuació d'una hora, amb tota la preparació i tot amb un màxim de 2 hores, compta que normalment menys de 100€ segur que no. Hi ha la part artística que es farà de tant en tant, o una vegada. No és el mateix fer una cosa una vegada que anar-la rentabilitzant. Això només un actor. De 80.100€ com a mínim.

Aquest preu inclou l'assaig?

Diguéssim que si comptes assaig hauria de ser una mica més. això és el preu per l'actuació en sí. Però és molt difícil de dir, no t'ho puc dir. La Fira Modernista, per dir-te algo, jo he anat fent coses i sempre he estat molt ajustada amb el preu i amb 14 actors i posant focus, espai escènic, actors, fent passes matins i tardes normalment arriba a pujar uns 3000€ com a molt. Però vaja, és un preu especial. És una mena de pacte especial per a col·laboracions d'aquest tipus. Però si a sobre s'han d'assegurar els actors puja molt més. És una cosa orientativa tirant molt a la baixa. Si preguntessis a l'Ajuntament pujaria molt més. Però perquè tinguis una idea del que jo he fet alguna vegada. Porto molt temps col·laborant, hi ha coses que reciclem etc etc.

Moltíssimes gràcies! Necessitava com a mínim un punt de referència del punt del teatre.

Jo als pressupostos no hi posaria preu. És molt difícil de valorar. En la meua opinió. El preu depèn de moltes coses i ho vas pactant amb qui ho fas. O parteixes d'un punt o vas fent. És com donar unes coses que no són exactes, no hi ha barems de preus. Sí que hi ha el conveni de treball dels actors que marca el preu, de manera que podries concertar el preu de la feina dels actors però no pas de tota la part més creativa.

8.5 ARTICLE *UN HOME DE SABADELL, UN SENYOR DE TERRASSA*

Aquest article està escrit per Bernat Pizà i es troba al blog *Històries de Terrassa*.

Terrassa i Sabadell han destacat des de fa segles per la seva forta rivalitat conseqüència de les similituds i proximitat. Tant una com l'altre han sigut ciutats tèxtils marcades per la influència barcelonina i han crescut econòmica i demogràficament de forma semblant. Ara bé, sorprenentment van desenvolupar un model polític i social completament diferent, fet que donà lloc a la dita popular “un home de Sabadell, un senyor de Terrassa” encunyada pels comercials barcelonins el segle XIX.

La industrialització d'ambdues ciutats té els seus orígens a les darreries del segle XVIII, quan es deixaren enrere els antics gremis i es crearen xarxes comercials pròpies i s'inicià la mecanització de la producció. A Terrassa, aquest procés va estar liderat per grans famílies industrials, mentre que a Sabadell la van dur un gran conglomerat de petits empresaris. Aquesta estructura es mantingué durant els segles XIX i bona part del XX; Terrassa conservà grans empreses que portaven a terme tot el cicle integral del procés tèxtil de la llana, mentre que a Sabadell es mantingueren les petites empreses dedicades a determinats processos de producció. La classe industrial de Terrassa va esdevenir una classe potent i poderosa, preocupada per mantenir la seva posició i allunyada de les classes subalternes, mentre que a Sabadell hi hagué una major permeabilitat i mobilitat social entre les classes. Xavier Marcet, en el seu monogràfic *Qui ha manat a Terrassa?* ens mostra el diferent tarannà de la burgesia d'una i altra ciutat “Els senyors de Terrassa eren capaços de

condemnar a l'ostracisme social a un Pasqual Sala, oncle d'Alfons Sala, per casar-se amb una cosidora de la seva empresa, i contemplar com després de dos intents reeixia a suïcidar-se. A Sabadell, un casament així era més fàcil de ser acceptat”.

Ja entrats al segle XX, la burgesia sabadellenca va mostrar una actitud receptiva i negociadora amb els obrers de les seves fàbriques i políticament girà a l'entorn de la Lliga Regionalista. Per contra, a Terrassa, les classes dirigents van seguir aferrades al caciquisme salista i mantingueren una política coerció envers l'obrerisme, que acabà portant aquest cap a l'anarcosindicalisme revolucionari. Amb la revolució social de 1936 quedà palès que les dues veïnes ciutats tenien un model social clarament diferent. Malgrat tenir una població similar (47.416 habitants a Terrassa i 48.774 a Sabadell), foren 226 morts a mans dels revolucionaris terrassencs, la majoria industrials i 86 a mans dels sabadellencs, la majoria religiosos.

Durant els anys del franquisme, quan les ciutats van experimentar l'arribada de milers de nous procedents del sud d'Espanya, els senyors de Terrassa van tendir a abandonar progressivament la ciutat, creant àrees residencials a Matadepera o bé marxant a Barcelona. A Sabadell, aquesta fugida de les classes altes fou inferior i gran part del capital es mantingué a la ciutat.

Avui en dia encara podem observar les conseqüències d'aquesta diferent estructura social. Després de la crisi del tèxtil dels setanta, la major part de la indústria terrassenca va desaparèixer en la seva major i les seves grans fàbriques es convertiren en blocs de pisos i grans places amb xemeneies, Sabadell aconseguí adaptar-se a la nova situació i mantenir les seves indústries, essent encara visibles moltes d'elles.

8.6 PROTOCOLS DE LA FIRA MODERNISTA

1. ANTECEDENTS

El Modernisme a Terrassa

Terrassa sobresurt en el patrimoni industrial i modernista català. Una bona part de les construccions que comprenen el període del darrer terç del segle XIX fins al primer del segle XX, es desenvoluparen sota els paràmetres del llenguatge modernista, que a la nostra ciutat tingué una gran acceptació i es mantingué vigent anys després dels seus límits cronològics tradicionals. La importància de posar en valor aquest patrimoni és la seva diversitat tipològica i d'usos relacionats amb la vida quotidiana dels terrassencs durant els darrers dos segles, així com la seva vinculació a la indústria tèxtil llanera, que ha caracteritzat la ciutat arreu. Aquesta diversitat d'elements integrats en la xarxa urbana del centre de la ciutat és una peça clau en la consideració de Terrassa com a model especial de les ciutats tèxtils catalanes dels segles XIX i XX.

Creació i objectius de la Fira Modernista

La Fira Modernista de Terrassa va néixer el 2003 a partir d'una iniciativa de la Regidoria de Comerç, Consum i Turisme de l'Ajuntament de Terrassa, amb el clar objectiu de contribuir a la promoció econòmica de la ciutat, i especialment del sector comercial i de la restauració, a més d'esdevenir un element de projecció exterior. De seguida va comptar amb la complicitat i l'adhesió de pràcticament tots els sectors de la ciutat. entitats culturals,

socials, associacions de comerciants, institucions i empreses es van sumar amb entusiasme a la proposta des del primer moment.

Actualment, l'Ajuntament de Terrassa assumeix l'organització de l'esdeveniment. El programa i les activitats de la Fira s'acorden en el marc d'una Comissió de seguiment, on participen gremis, associacions i entitats de la ciutat.

La Fira ofereix un espai a totes les entitats i col·lectius de la ciutat que vulguin participar-hi acceptant les condicions de l'organització, i està també protagonitzada per molts ciutadans i ciutadanes que espontàniament hi prenen part amb vestuari d'època i contribueixen a les activitats i l'ambientació. És una gran festa participativa que ha esdevingut un important element de cohesió social i d'identificació ciutadana.

(En l'apartat d'annexos es reproduïxen dos articles que tracten amb més detall sobre la creació i les característiques actuals de la Fira Modernista).

Necessitat i funció d'uns protocols de la Fira Modernista

Tot i no ser-ne el principal objectiu, la divulgació històrica sí que juga un paper determinant en l'èxit de la Fira Modernista, entenent com a èxit la gran repercussió social que assoleix, i els indiscutibles bons resultats que obté en quant a promoció econòmica i comercial, i projecció de la ciutat. Sense un patrimoni i un rerefons històric de referència, i també molt especialment, sense una àmplia base d'activitats i recreacions que ajuden a explicar i contextualitzar una època, la Fira no tindria el caràcter singular que la fa única, i que ajuda a engrescar els participants, les entitats i els visitants. Aquest és el principal motiu i signe d'identitat de la Fira Modernista de

Terrassa, el que la distingeix i la converteix en un esdeveniment especial amb capacitat de projecció i activitat.

Des de les entitats organitzadores, cal vetllar perquè la Fira conservi aquesta singularitat, o fins i tot perquè la incrementi en les futures edicions. És evident que l'estreta vinculació de la convocatòria amb el patrimoni i les activitats pròpies de l'època que vol recrear és el que li dona el nivell de qualitat que la fa creïble i especial. En el moment en què les activitats comercials o les merament lúdiques desplacen el pes dels elements de divulgació històrica, la Fira perdrà la seva identitat i es convertirà en una festa més, amb elements molt atractius però sense l'ànima que li confereix una posició tan singular. En aquest sentit, és molt important que els diferents agents que contribueixen al desenvolupament de la Fira estableixin quins són aquests elements singulars que assegurin la seva qualitat i especificitat, i que es posin d'acord per promocionar-los i vetllar per la seva presència en les futures edicions.

Un instrument molt eficaç per a aquest objectiu és l'elaboració d'uns protocols, en la línia dels que fa ja alguns anys es van establir per la Festa Major, i a imatge dels que existeixen en poblacions amb festivitats destacades. Els protocols són una normativa que regula, amb major o menor detall, com s'ha de desenvolupar un esdeveniment festiu, tot establint-ne els actes, participants, horaris, espais, etc. I, com a tal normativa, ha de ser aprovada formalment pel poder públic responsable de l'organització de la festa, i comptar amb el consens, o almenys amb el coneixement i l'acceptació per part dels diferents grups, entitats o institucions que hi prenen part.

De la mateixa manera que la ciutat es va proveir, ja fa dècades, d'una normativa que va protegir el patrimoni arquitectònic que justifica la pròpia celebració de la Fira, avui s'ha de dotar d'una normativa que protegeixi aquest patrimoni immaterial que es construeix any rere any amb la participació de tants ciutadans i entitats. La conservació i la promoció d'aquests elements diferencials de la Fira, que són els que necessàriament la relacionen de forma creïble amb la Terrassa de principis del segle XX, és el que assegurarà uns futurs bons resultats en els àmbits social, econòmic i comercial.

2. ELS PROTOCOLS DE LA FIRA MODERNISTA DE TERRASSA

Àmbit temàtic i cronològic

La Fira tracta sobre l'època modernista. És a dir, sobre el patrimoni i l'art d'estil i tendència modernista, i també vol reflectir la societat de l'època del canvi dels segles XIX al XX en general.

Per tant, hi tenen cabuda els elements que

- a) Responguin a les característiques del corrent artístic i cultural denominat Modernisme,
- b) O que es relacionin amb l'època del canvi dels segles XIX al XX en què estava vigent aquest corrent al nostre país.

Pel que fa a la determinació d'uns límits cronològics, es pot considerar el moment inicial del Modernisme durant els anys noranta del segle XIX. A Terrassa té una importància destacada el 1892, ja que és l'any d'arribada de l'arquitecte Lluís Muncunill. A la nostra ciutat el Modernisme és plenament vigent fins al 1910, quan apareix també amb força el moviment cultural i ideològic del Noucentisme. Ara bé, les manifestacions artístiques

persisteixen fins ben entrats els anys 20. Aquesta època a cavall entre el Modernisme i el que podríem definir com la seva reacció, el Noucentisme, és la que reviu i recrea la Fira Modernista.

Dates de celebració

La Fira Modernista s'ha de celebrar sempre durant el mes de maig. El programa d'activitats de la Fira es desenvolupa durant tot un cap de setmana, des del divendres fins al diumenge. En dies anteriors o posteriors es poden dur a terme altres activitats vinculades, que es poden incloure també al programa oficial.

Actualment la Fira se celebra el segon cap de setmana de maig, i les properes dates de celebració són aquestes:

2014, XII edició: 9, 10 i 11 de maig.

Espai on es desenvolupa

La Fira Modernista es desenvolupa en tots aquells espais de la ciutat on existeix patrimoni modernista.

En general llevat d'alguns indrets singulars interessants pel seu patrimoni però que es presenten aïllats del nucli important del centre podríem concretar:

Centre històric: Ens referim als carrers i vies que queden situats dins l'espai delimitat del passeig del Vint-i-dos de juliol, al nord, el Parc de Vallparadís, a l'est, la carretera de Montcada, al sud, i la Rambla d'Ègara a l'oest.

Ca n'Aurell Parc de Sant Jordi, plaça Freixa i Argemí, carrer de Volta i plaça del Progrés.

Podem considerar que la Fira ocupa dos eixos que es creuen més o menys perpendicularment:

Eix d'oest a est: Parc de Sant Jordi (Masia Freixa) – carrer Volta – Rambla d'Ègara (Mercat de la Independència) – Raval de Montserrat (Ajuntament) – Plaça Vella – carrer de la Font Vella (Casa Alegre de Sagrera) – Passeig del Comte d'Ègara – Avinguda de Jacquard (Casa Baumann) – Escoles industrials.

Eix de nord a sud: Rambla d'Ègara (Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya) – Raval de Montserrat – carrer de la Unió – plaça de Salvador Espriu – carrer Major – carrer de la Rutlla – passeig del Vapor Gran – plaça Nova.

Actes essencials de la Fira

La Fira Modernista compta amb una sèrie d'actes imprescindibles en qualsevol edició que es celebri. Són els actes que distingeixen i defineixen la Fira, i han de formar part sempre del programa oficial, amb les següents característiques:

Inauguració Acte realitzat el divendres orientat a la mateixa ciutadania de Terrassa, a més de ser el moment institucional d'inici de la Fira ha de ser també un moment de trobada ciutadana i de reconeixement al propi esdeveniment. sempre que sigui possible, la inauguració de la Fira coincidirà amb la inauguració d'una exposició, la presentació d'algun element artístic, servei, etc., o la celebració d'una conferència, xerrada, concert, etc., que

permeti la convocatòria d'un acte social i la realització de parlaments oficials a càrrec dels representants de les institucions i entitats implicades.

Visites guiades al patrimoni arquitectònic i artístic modernista Consistiran en visites a espais o edificis concrets, i en rutes temàtiques a l'entorn d'algun contingut o idea específica. Les visites seran a càrrec de personal especialitzat amb la formació necessària per oferir continguts de qualitat i dissenyades amb la intenció d'atreure visitants de dins i especialment de fora de la ciutat. s'oferiran les visites en horaris alternatius, i a ser possible durant més d'un dia de la Fira per permetre la màxima assistència.

Fira de Ciutats Modernistes La Fira de Ciutats Modernistes se celebra al Raval de Montserrat, ocupant preferentment l'espai situat entre els edificis modernistes del Mercat de la Independència i l'Ajuntament. Els estands ocupats per les ciutats o territoris que promocionaran els seus elements modernistes han de mantenir una estètica d'època incorporant elements adients (fusta, tendals, teles, etc.). Les ciutats o territoris que hi participin han de tenir patrimoni arquitectònic modernista en bones condicions de conservació i que es pugui visitar, o almenys algun element artístic important de l'època, ben conservat i visitable. També podran participar en aquest espai altres centres públics o equipaments que disposin de patrimoni o d'elements artístics modernistes visitables, o que tinguin com a objectiu l'estudi o la difusió de l'època o l'estètica modernista.

Mercat d'artesanía En el marc de la Fira se celebra el mercat modernista, que estarà format principalment per parades dels següents àmbits: artesanía, alimentació artesana, flors, planter, productes agroalimentaris i de pagès, així com diferents tallers d'ofici, demostratius i participatius.

El Mercat d'Artesania incorporarà criteris de rigorositat i respecte a l'època que hauran de complir els participants per tal d'aconseguir el màxim nivell possible de recreació de l'època modernista.

El Mercat d'Artesania no és únicament un espai de venda, sinó també un espai on es poden conèixer i on es recullen els oficis artesans, eines, instruments, objectes i aliments propis de l'època que recrea la Fira Modernista.

Circ d'època Durant la Fira Modernista tenen lloc actuacions de circ d'a prop. Es tracta d'espectacles que poden ser representats al carrer a l'aire lliure o presentats a la tradicional carpa de circ, i que recreen números o personatges de circ que eren vigents en l'època modernista.

Cercavila i actuacions de grups de cultura popular El dissabte a la tarda té lloc una cercavila on participen els grups de cultura popular i tradicional de la ciutat. la cercavila fa un recorregut pels carrers del centre històric, i acaba amb una actuació final de lluïment. Durant el recorregut, els grups poden fer actuacions adients al ritme i la forma de l'acte. Els grups participants han de correspondre a manifestacions de la cultura popular existents en l'època modernista, i portaran vestuari adient i instruments propis o vinculats a l'època. Els Gegantons Modernistes, entremès de cultura popular creat especialment per a la Fira Modernista, sempre prenen part de la Cercavila ocupant un lloc preferent.

Activitats gastronòmiques i oferta específica La Fira comptarà amb espais dedicats a la promoció d'activitats o productes gastronòmics propis de Terrassa o la seva comarca, o típics de l'època. Els productes que formin part d'aquesta oferta han de tenir una vinculació amb la cuina tradicional del territori.

Exposicions Durant la Fira es promourà que les institucions i les entitats presentin exposicions relacionades amb les disciplines artístiques pròpies del Modernisme, artistes de l'època, personatges singulars o aspectes històrics vinculats. Aquestes exposicions tindran lloc preferentment en espais emblemàtics o equipaments situats dins de l'espai de desenvolupament de la Fira.

Acte de cloenda de la Fira La Fira es tancarà amb un acte específic el diumenge a la tarda que constituirà el relleu cap a l'edició de l'any següent. L'acte tindrà lloc en un indret o edifici emblemàtic de l'espai de desenvolupament de la Fira, i servirà per anunciar algun detall de la següent edició.

Participació de grups i col·lectius ciutadans Durant la Fira es promourà també al presència dels grups de cultura popular terrassencs que desenvolupen actuacions vinculades a l'època modernista, així com de col·lectius de ciutadans que realitzin actuacions vinculades a l'estètica modernista o de l'època. En els casos dels grups que requereixin d'acompanyament musical, o dels que desenvolupen actuacions musicals, i específicament pel que fa als conjunts corals o les bandes de música, hauran de dedicar una part important del seu repertori a música o cançons pròpies de l'època o que hi tinguin una relació directa.

Tipologia dels participants de la Fira Modernista

La Fira Modernista presenta una gran diversitat de persones, grups o entitats participants que han de complir amb alguns requisits per tal de garantir la vinculació amb l'època que recrea l'esdeveniment, i sense els quals no es pot formar part del programa oficial de la Fira:

Comerços i establiments que organitzin alguna activitat dins del programa

Han d'estar situats en l'espai de desenvolupament de la Fira, i incorporar elements d'ambientació d'època a l'aparador o a l'interior del mateix local, o al personal que l'atén.

Establiments de restauració (restaurants, bars, etc.) situats dins de l'espai de desenvolupament de la Fira. Han d'oferir un menú o degustació "modernista" (específic en motiu de l'esdeveniment). aquest menú o degustació ha d'incloure referències a noms, productes o receptes pròpies de l'època modernista.

Artesans i venedors no sedentaris Podran participar als espais dedicats al mercat d'artesanía o fira de productes alimentaris, sempre que compleixin amb les obligacions establertes per l'organització i siguin seleccionats. Hauran d'incloure elements d'ambientació als punts de venda i portar vestuari o complements de l'època.

Grups de cultura popular i tradicional Els grups participants han de correspondre a manifestacions de la cultura popular existents en l'època modernista, i portaran vestuari o algun complement vinculats a l'època.

Entitats culturals, socials, esportives i artístiques Les entitats que programin actuacions o activitats incloses al programa han de vetllar per la vinculació d'aquestes amb l'època recreada per la Fira, i incloure el màxim d'elements d'ambientació possible.

Artistes i intèrprets Els artistes o grups que representin espectacles o diguin a terme actuacions durant la Fira hauran d'incorporar vestuari de l'època i realitzar activitats vinculades a l'època per la seva estètica o característiques d'execució.

Empreses i particulars Poden participar organitzant activitats que tinguin una vinculació amb l'època modernista, i sempre que mantinguin una adaptació a l'estètica de l'època (vestuari, decoració, etc.).

Ambientació de la Fira: requeriments, característiques

L'ambientació d'època dels espais i llocs on es desenvolupa la Fira és un dels seus elements característics principals. Per tal de garantir-la, els establiments participants (comerços, restaurants, etc.) han d'incorporar necessàriament elements que els vinculin amb aquesta època modernista, almenys en algun d'aquests punts:

- a) En el cas dels comerços, als aparadors o espais d'exposició comercial, de forma destacada i evident.
- b) En el cas dels establiments d'hostaleria (bars i restaurants), en el parament de les taules i cadires o en general l'espai dedicat a la clientela.
- c) En el cas de les terrasses dels establiments d'hostaleria, han d'incorporar algun element d'època en el seu entorn general.
- d) En tots els establiments, el personal que atengui al públic ha de portar preferentment vestuari d'època, o, com a mínim, alguna peça concreta que inequívocament remeti a l'època (barret, camisa, armilla, davantal, etc).
- e) Les entitats que instal·lin una parada en el marc de la Fira, hauran de tenir cura que aquesta mantingui una coherència amb els elements estètics de l'època, i que les persones que l'atenguin vesteixin un vestuari també adient a l'època modernista.

Per tal de fomentar l'ambientació de la ciutat i dels assistents a la Fira, s'organitzaran **concursos participatius adreçats a comerços, establiments de**

restauració, carrers, parades de venda del mercat modernista, persones amb vestuari d'època, o altres. Els establiments i carrers que participin en aquests concursos hauran d'estar situats dins l'espai de desenvolupament de la Fira. Un jurat nomenat per la Comissió organitzadora de la Fira valorarà l'ambientació i el vestuari més elaborats i fidels a l'època, així com la singularitat de les activitats complementaries que es duguin a terme, dels diferents àmbits de participació: comerços, restauració, carrers, parades de venda, vestuari, o altres. En tots els casos els premis dels concursos seran obsequis, promocions o diplomes de reconeixement, i no podran consistir en imports econòmics.

Durant les setmanes prèvies a l'esdeveniment s'impulsarà la celebració de tallers de formació o elaboració d'elements propis de la Fira (vestuari, complements, etc.) que hauran de correspondre a l'estètica i les característiques artístiques del Modernisme.

Presentació de propostes per participar a la Fira Modernista

Els grups, entitats o persones interessades en participar a la Fira i formar part del seu programa, hauran de presentar una proposta escrita que incorpori tots els aspectes necessaris pel desenvolupament de l'activitat:

- Descripció de l'actuació o activitat que es vol dur a terme i operativa de funcionament.
- Informació sobre el grup o persones participants.
- Fotografies (o descripció) dels elements de vestuari i d'ambientació que s'incorporaran a l'activitat o a les persones actuants.

La Comissió organitzadora de la Fira estudiarà les diferents propostes presentades, i les acceptarà sempre que compleixin els requisits d'actuació

establerts en aquests protocols, i sempre que ho permetin les condicions tècniques i pressupostàries de l'organització de la Fira.

Elements de difusió i anunci de la Fira

La Fira Modernista tindrà uns elements específics de comunicació i difusió, que almenys hauran de ser:

- El cartell. Cada edició de la Fira comptarà amb un cartell propi que la identifiqui i que esdevindrà la imatge de referència en totes les aplicacions publicitàries i les accions comunicatives que es diguin a terme. El cartell ha d'incorporar algun element històric o artístic propi de la Terrassa de l'època, i el seu resultat final pot respondre a l'estètica modernista o fer-ne una interpretació actual.
- El programa. Cada edició de la Fira ha de tenir almenys un programa de mà on figurin les dates, les activitats, els espais i els horaris. El programa pot incorporar també textos o imatges sobre l'època modernista i molt especialment sobre personatges, edificis o esdeveniments de la ciutat vinculats amb el Modernisme.
- La web i les xarxes socials. La Fira Modernista comptarà amb una web pròpia amb la informació de l'esdeveniment que estarà vinculada a les xarxes socials.

Seguiment i revisió dels Protocols

La Comissió de seguiment de la Fira Modernista, convocada per l'Ajuntament de Terrassa, i on estan presents representants dels comerciants, de les entitats de cultura popular i del sector de la restauració, té la funció de vetllar per la correcta aplicació d'aquests protocols en l'elaboració i la coordinació del programa d'activitats de cada edició de la Fira Modernista.

Així mateix, la Comissió podrà proposar a l'Ajuntament la modificació del text o la introducció de nous conceptes en aquesta normativa si noves circumstàncies ho fan aconsellable per tal de protegir i potenciar la singularitat i el nivell de qualitat de l'esdeveniment, i específicament la seva vinculació amb l'època modernista a què vol fer referència.